

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

DIPLOMSKO DELO

TINA PAHOR

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT
Specialna športna vzgoja
Prilagojena športna vzgoja

**PRIMERJAVA ŽIVLJENJSKIH ŽELJA ŠTUDENTOV
FAKULTETE ZA ŠPORT IN UČITELJEV NEKATERIH
SLOVENSКИH OSNOVNIH ŠOL**

DIPLOMSKO DELO

MENTOR:

doc. dr. Meta Zagorc

SOMENTOR:

prof. dr. Matej Tušak

RECENZENT:

izr. prof. dr. Saša Cecić Erpič

Avtorica dela:

TINA PAHOR

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Meti Zagorc in somentorju prof. dr. Mateju Tušaku za pomoč in nasvete pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se Marjetki Čas, ki je prispevala anketne vprašalnike za nalogo in Borisu Turku, ki mi je pomagal pri razvrščanju podatkov, ter vsem drugim, ki so kakor koli sodelovali pri nastanku diplomskega dela.

Ključne besede: želja, potreba, vrednota, motivacija

PRIMERJAVA ŽIVLJENJSKIH ŽELJA ŠTUDENTOV FAKULTETE ZA ŠPORT IN UČITELJEV NEKATERIH SLOVENSКИH OSNOVNIH ŠOL

Tina Pahor

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2016

IZVLEČEK

Namen diplomskega dela je bil ugotoviti, ali obstajajo razlike med željami študentov Fakultete za šport in učiteljev nekaterih slovenskih šol, klasificirati in ovrednotiti njihove želje ter predstaviti metodo Pisanje želja. V raziskavo je bilo vključenih 60 študentov Fakultete za šport in 60 osnovnošolskih učiteljev. Uporabljena sta bila dva vprašalnika: eden za študente, drugi za učitelje. Nanj so anketiranci zapisali svoje želje za osem področij: za življenje, družino, prijatelje, naravo, medsebojne odnose v razredu (študenti) oziroma v zbornici (učitelji), lačne otroke, otroke v vojnah in za Slovenijo.

Primerjava rezultatov je pokazala, da se študenti po željah ne razlikujejo pomembneje od učiteljev. V kar štirih rubrikah želja testi niso pokazali razlik. Statistično pomembne razlike so se pojavile v štirih rubrikah, vendar ne tako izrazite, da bi hipoteze lahko ovrgli. Študenti se od učiteljev najbolj razlikujejo v željah za življenje, pri katerih so testi potrdili razliko v kar treh kategorijah, ki so verjetno posledica razlik v načinu življenja anketiranih in nalogah, ki jih še čakajo. Razlike so se pokazale tudi pri željah za medsebojne odnose v zbornici oziroma v razredu, pri čemer sta bili statistično značilni dve kategoriji. Študenti v primerjavi z učitelji veliko bolj potrebujejo medsebojno pomoč, kar je logična posledica študijskega okolja, ki za boljše uspehe zahteva sodelovanje. Učiteljem pa sta bila pomembnejša duhovni razvoj in enakopravnost. V rubriki želja za lačne otroke se statistično pomembne razlike kažejo v željah za boljšo prihodnost otrok in željah za materialno pomoč, te najbolj želijo študenti. To v tem primeru ne dokazuje, da si učitelji manj želijo pomoči za te otroke, ampak da so jo izrazili drugače kot študenti. Razlika se je pokazala tudi v rubriki želja za družino, pri čemer si učitelji močneje želijo dobro počutje in z njim povezana prijetna čustva.

Keywords: wish, need, value, motivation

COMPARISON OF LIFE WISHES OF THE FACULTY OF SPORT STUDENTS AND SOME SLOVENIAN PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Tina Pahor

University of Ljubljana, Faculty of Sport, 2016

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to find out if there are differences between wishes of students of the Faculty of Sport and teachers of some Slovenian schools; to classify and evaluate their wishes and introduce the method Wish Writing. The study included 60 students of the Faculty of Sport and 60 primary school teachers. There were two questionnaires used, one for the students and one for the teachers. The respondents wrote their wishes for eight life categories: for life, for family, for friends, for mutual relationships in class (students) or teacher's staff room (teachers), for hungry children, for children in war areas and for Slovenia.

Comparison of the results showed that the preferences of the students do not differ significantly from those of the teachers. In four categories of wishes, the tests showed no differences. Statistically, important differences did however show in the rest of the four categories, but they were not so distinctive, to be able to disprove the hypothesis. The students differ from the teachers mostly regarding life wishes, where the tests showed a distinction in three categories, which is probably the result of lifestyle differences between the respondents and the tasks that still await them. Differences were also shown regarding wishes of mutual relationships in teacher's staff room or class, where two categories were statistically characteristic. Students compared to teachers, need mutual help a lot more, which is a logical consequence of the study environment, that demands cooperation for better success. The teachers found spiritual growth and equality more important. Regarding wishes for hungry children, statistically important differences are shown in the wishes for better future of the children and wishes for material help, most wanted by the students. In this case that doesn't prove, those teachers want these children to be helped less, but they expressed that they want this in a different manner than the students. The difference was also in the category of wishes for the family, where the teachers more strongly want to feel good and the accompanying pleasant feelings that come with that.

KAZALO VSEBINE

1.	UVOD	1
2.	PREDMET IN PROBLEM.....	2
2.1	MOTIV IN TEŽNJA.....	2
2.2	MOTIVACIJA	2
2.3	TEORIJE MOTIVACIJE	3
2.3.1	Kognitivne teorije motivacije.....	4
2.3.2	Hedonistične teorije motivacije	4
2.3.3	Instinktivistične teorije motivacije.....	4
2.3.4	Teorije gona.....	4
2.4	MOTIVACIJSKI PROCES.....	5
2.4.1	Zavestna motivacija	5
2.4.2	Nezavedna motivacija.....	6
2.5	POTREBA	6
2.5.1	Murrayjeva lista potreb	7
2.5.2	Hierarhija potreb po Maslowu	8
2.5.3	Osnovne človeške potrebe po Max-Neefu	10
2.5.4	Potreba, ugajanje in želja.....	11
2.6	ŽELJE	12
2.6.1	Želja in motivacija	12
2.6.2	Struktura želje.....	13
2.6.3	Izgrajevanje želja.....	15
2.6.4	Želja in protiželja: želim in ne želim.....	15
2.6.5	Sistem želja in volja	16
2.6.6	Odnos do želja	16
2.6.7	Želje in vrednote	17
2.7	VREDNOTA	18
2.7.1	Razvojni model vrednot	19
2.7.2	Razvojna hierarhija vrednot.....	20
2.7.3	Delitev vrednot po Franklu.....	20
2.7.4	Schwartzova lestvica vrednot	21
2.7.5	Muskova razvojna hierarhija vrednot.....	23
2.7.6	Razdelitve vrednot	24
2.8	VREDNOTE KOT VODILO PRI ODLOČITVAH	26
2.8.1	Vrednote v življenju	27
3	CILJI IN HIPOTEZE	28
4	VZOREC IN METODE DELA.....	29
5.	REZULTATI.....	39
5.1	PRIMERJAVA MOTIVOV/TEŽENJ (ŽELJA) ZA RAZRED/ZBORNICO	39
5.2	PRIMERJAVA MOTIVOV/TEŽENJ (ŽELJA) ZA NARAVO.....	41
5.3	PRIMERJAVA MOTIVOV/TEŽENJ (ŽELJA) ZA LAČNE OTROKE	42
5.4	PRIMERJAVA MOTIVOV/TEŽENJ (ŽELJA) ZA OTROKE V VOJNAH.....	44
5.5	PRIMERJAVA MOTIVOV/TEŽENJ (ŽELJA) ZA ŽIVLJENJE	46
5.6	PRIMERJAVA MOTIVOV/TEŽENJ (ŽELJA) ZA DRUŽINO	47
5.7	PRIMERJAVA MOTIVOV/TEŽENJ (ŽELJA) ZA PRIJATELJE.....	49
5.8	PRIMERJAVA MOTIVOV/TEŽENJ (ŽELJA) ZA SLOVENIJO.....	51
6.	RAZPRAVA.....	54
6.1	MOTIVI/TEŽNJE (ŽELJE) ZA RAZRED/ZBORNICO	54
6.2	MOTIVI/TEŽNJE (ŽELJE) ZA NARAVO	55
6.3	MOTIVI/TEŽNJE (ŽELJE) ZA LAČNE OTROKE	56
6.4	MOTIVI/TEŽNJE (ŽELJE) ZA OTROKE V VOJNAH	57
6.5	MOTIVI/TEŽNJE (ŽELJE) ZA ŽIVLJENJE.....	58
6.6	MOTIVI/TEŽNJE (ŽELJE) ZA DRUŽINO	58
6.7	MOTIVI/TEŽNJE (ŽELJE) ZA PRIJATELJE	59

6.8	MOTIVI/TEŽNJE (ŽELJE) ZA SLOVENIJO	60
6.9	KAJ POVEDO RAZLIKE	62
7.	SKLEP	63
8.	VIRI	64

KAZALO SLIK

<i>Slika 1.</i> Izpis podatkov anket v aplikaciji, razviti za potrebe obdelave podatkov diplomskega dela	30
<i>Slika 2.</i> Izpis kategorizacije želja v aplikaciji, razviti za potrebe obdelave podatkov diplomskega dela	30
<i>Slika 3.</i> Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za razred/zbornico med študenti in učitelji.....	40
<i>Slika 4.</i> Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za naravo med študenti in učitelji	42
<i>Slika 5.</i> Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za lačne otroke med študenti in učitelji	43
<i>Slika 6.</i> Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za otroke v vojnah med študenti in učitelji.....	44
<i>Slika 7.</i> Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za življenje med študenti in učitelji	47
<i>Slika 8.</i> Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za družino med študenti in učitelji.....	49
<i>Slika 9.</i> Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za prijatelje med študenti in učitelji.....	51
<i>Slika 10.</i> Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za Slovenijo med študenti in učitelji	53

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1.</i> Kategorizacija potreb po lastnostih, stvareh, dejavnostih, situacijah.....	10
<i>Tabela 2.</i> Klasifikacija vrednot po avtorjih	24
<i>Tabela 3.</i> Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Odnos razred/zbornica	31
<i>Tabela 4.</i> Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za naravo	32
<i>Tabela 5.</i> Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za lačne otroke.....	33
<i>Tabela 6.</i> Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za otroke v vojnah ..	34
<i>Tabela 7.</i> Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za življenje.....	35
<i>Tabela 8.</i> Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za družino	36
<i>Tabela 9.</i> Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za prijatelje	37
<i>Tabela 10.</i> Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za Slovenijo	38
<i>Tabela 11.</i> Zastopanost motivov (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za razred/zbornico	39
<i>Tabela 12.</i> Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za razred/zbornico študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat.....	40
<i>Tabela 13.</i> Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za naravo.....	41
<i>Tabela 14.</i> Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za naravo študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat	41
<i>Tabela 15.</i> Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za lačne otroke	43
<i>Tabela 16.</i> Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za lačne otroke študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat	44
<i>Tabela 17.</i> Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kat. rubrike Želje za otroke v vojnah	45
<i>Tabela 18.</i> Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za otroke v vojnah študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat.....	45
<i>Tabela 19.</i> Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za življenje.....	46
<i>Tabela 20.</i> Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za življenje študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat	47
<i>Tabela 21.</i> Zastopanost motivov (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za družino	48

<i>Tabela 22.</i> Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za družino študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat	49
<i>Tabela 23.</i> Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za prijatelje	50
<i>Tabela 24.</i> Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za prijatelje študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat	51
<i>Tabela 25.</i> Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za Slovenijo	52
<i>Tabela 26.</i> Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za Slovenijo študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat	53

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketni vprašalnik za študente	66
Priloga B: Anketni vprašalnik za učitelje	68

1. UVOD

Kakovost človeškega življenja je močno povezana z željami. Želje krojijo našo prihodnost in s tem naše življenje in življenje drugih, ki so povezani z nami. So osnovni sestavni del motivacije, ki nas pripelje do ciljev; oblikujejo pa tudi naša stališča, kar ima močan vpliv na naše življenje. Pri delu z mladimi je poznavanje želja zelo pomembno, saj to izboljšuje komunikacijo in gradi mostove med nami.

Že več let sodelujem v mednarodnem projektu Vrt življenja, katerega avtorica je Marjetka Čas in ki traja že več kot 20 let. Začetni del projekta je metoda, ki se imenuje Pisanje želja in je predstavljena v tem diplomskem delu. Ta metoda zajema vprašalnik, ki ga je izpolnilo več študentov in učiteljev Fakultete za šport. V diplomskem delu so ovrednotene in med seboj primerjane v vprašalniku zapisane želje (oziroma motivi/težnje).

Otroci so jutrišnji odrasli, ta projekt pa uči oboje, otroke in odrasle, splošna načela dostojanstvenega in v vseh ozirih kakovostnejšega preživetja. Namen projekta je zgraditi boljši odnos človeka do narave in drugih – pomembni so sprememba miselnosti in dvig zavesti ter uresničenje vizije lepšega, bolj humanega sveta. Vsebina prvega dela projekta so odnosi v družini, v razredu oziroma šolskem okolju in odnos do narave. Pomeni velik prispevek k mirovni vzgoji. Program Vrta življenja povezuje otroke in odrasle na področju narave, kulturne dediščine, osnovnih pravic, športa, umetnosti in humanih akcij. Vzgaja za višjo kakovost – kulturo življenja s poudarkom na ohranitvi osnovne celice, družine. Privzgaja tudi ekološko zavest in biocentrično dojemanje sveta (življenja) in kaže pot k boljšim odnosom človeka do narave; obenem pa pozitivno vpliva na odnose v šolskem/delovnem okolju, na izpolnjevanje šolskih/delovnih obveznosti in na splošne medsebojne odnose. S tem obsežnim, vzgojno-humanim projektom ter posebnim in inovativnim pristopom avtorica želi (s)krajšati razdalje do otroške, mladostniške in odrasle (učiteljeve) notranjosti. Zbližuje in povezuje otroke in odrasle s slovenskimi izseljenci, pripadniki drugih narodov in narodnosti ter spodbuja k sprejemanju in spoštovanju drugačnosti. Spodbuja tudi k ustvarjalnosti in prebuja zaupanje, da lahko s konkretnimi dejanji soustvarjajo lepši svet. Program je dolgoročen in razdeljen na faze: izvaja se po sistemu majhnih korakov, ki jih sproti preverjamo ter dograjujemo. Vse aktivnosti potekajo zelo preprosto in naravno, na pristen in igriv način – v obliki delavnic prihodnosti, ki so sprejemljive za vse, ne glede na njihovo raso, narodnost, socialni položaj, prepričanje ali veroizpoved.

Rezultati raziskave so pokazali, da se želje študentov Fakultete za šport in učiteljev pomembneje ne razlikujejo. Delijo si podobne vrednote in imajo podobne potrebe, ki jih zrcalijo na svet okoli sebe.

2. PREDMET IN PROBLEM

Naše vedenje je močno pogojeno z željami; še toliko bolj, kadar so te povezane s čustvi. Takrat na nas delujejo močno motivacijsko. Poleg tega, da dajejo subjektivno vrednost našim doživljanjem, oblikujejo tudi naša stališča, kar zelo vpliva na naša življenja. Pri delu z mladimi je poznavanje želja poglobitnega pomena za komunikacijo, ustvarjalnost in ozaveščanje kakovosti življenja.

Diplomsko delo temelji na predstavitvi začetka metode pisanja želja. V diplomskem delu so v vprašalniku zapisane želje (za življenje posameznika, njegovo družino, naravo, odnose v šoli in odnos do sveta) kategorično ovrednotene. Analizirali, kategorizirali in ovrednotili smo zapise želja študentov Fakultete za šport in učiteljev iz nekaterih osnovnih šol iz vse Slovenije, ki so bili izbrani izmed več populacij, zajetih v projekt.

Poglavitni problem, s katerim smo se spoprijeli pri izdelavi diplomskega dela, je, kako opredeliti življenjske želje preizkušancev. Ob raziskovanju je bilo spoznano, da je izraz želja nekoliko posplošen in da gre s strokovnega vidika za stvar, ki je bolj splošna od želja; govorimo o težnjah in motivih. Za izdelavo diplomskega dela je bilo zato treba obdelati več kot le želje. Da bi lahko razdelali želje študentov in učiteljev, je treba razdelati pojme težnja, motiv, motivacija, potreba, vrednota in želja.

2.1 Motiv in težnja

V SSKJ izvemo, da (gesli motiv in težnja):

- je motiv nekaj, kar povzroča kako dejanje, ravnanje; nagib, spodbuda.
- so težnje različne oblike prizadevanj za dosego, uresničitev nečesa. Publicistično se interpretirajo kot želje, hotenja.

Gre za ohlapni opredelitvi, ki pomagata pri razslojevanju pomena. Dejansko je stvar bolj kompleksna in jo različni strokovnjaki različno opredeljujejo, posledica pa so različne teorije, povezane z motivacijo.

2.2 Motivacija

Avtorji motivacijo različno opredeljujejo. Motivacija je proces, ki zajema tako spodbujanje aktivnosti kot njeno usmerjanje. Proces je dokaj zapleten, njegovo razumevanje pa otežuje pojmovna zmeda, ki vlada na tem področju. Problematična je uporaba vrste nejasno oziroma neenotno definiranih pojmov, kot so na primer motivi, potrebe, pobude, želje, interesi, hotenja, nagoni ... To je delno posledica neusklajenosti terminologije tradicionalne psihologije (volja, težnje, hotenja, želje ...) s področja zavestne motivacije ter terminologije biološke motivacije (potrebe, instinkti, nagoni ...). Nobena od njiju pa se ne ujema s termini modernejše psihologije motivacije, ki govorijo o motivih, pobudah, dražljajih, ciljnih in

zadovoljitvah. Kljub temu pa skrbna razčlenitev procesov motivacije omogoča, da premostimo to navidezno zmedo (Musek, 1982).

Mednick, Higgins in Kirschenbaum (1975, v Tušak in Tušak, 1994) pišejo o motivacijskem konceptu, ki običajno vključuje biološke in družbene faktorje ter faktorje učenja. Ti naj bi začeli, vzdrževali in zaključili k cilju usmerjeno vedenje.

Najsplošneje lahko opredelimo motivacijo s človekovimi motivi, ki usmerjajo posameznikovo aktivnost k želenim ciljem. Natančneje pa lahko motivacijo opredelimo kot »vzbujanje hotenj, motivov, nastalih v človekovi notranjosti ali v njegovem okolju na podlagi njegovih potreb, ki usmerjajo njegovo delovanje k cilju s spreminjanjem možnosti v resničnost« (Uhan, 2000, str.11).

Luthans (1995, v Treven, 1998) meni, da je motivacija proces, ki izhaja iz nezadovoljene potrebe in se nadaljuje z določenim vedenjem, da bi dosegli želeni cilj ter s tem zmanjšali ali v celoti zadovoljili potrebo.

Fuoss in Troppmann (1981, v Tušak in Tušak, 1994) v zvezi z motivacijo navajata nekaj točk, ki bi jih bilo dobro omeniti:

- Motivacija je povezana s človeškimi notranjimi pogoji in procesi, ki jih ne moremo neposredno opazovati, ampak jih lahko samo posredno, preko njihovih vedenjskih rezultatov. Čeprav lahko o tem le sklepamo, lahko vseeno rečemo, da je vedenje rezultat nekih notranjih motivov.
- Motivacija in vedenje nista eno in isto. Motivacija je sicer pomemben dejavnik in oblikovalec vedenja, vendar pa na vedenje vplivajo še drugi faktorji, kot so na primer biološki, socialni in kulturni faktorji ter percepcija.
- Aktivnost je vedno rezultat motivacije. Če oseba odgovori na notranje motive z aktivnostjo, ki je usmerjena k želenim ciljem, je naravna posledica občutek zadovoljstva.
- Človekovo vedenje je usmerjeno k doseganju ciljev, zato bodo potrebe zadovoljene, ko cilj dosežemo. Cilji vedenja sicer ne kontrolirajo, mu pa dajejo individualno smer in nanj vplivajo. Človeku dajejo neko vidno oporo. Atraktivnost cilja je povezana s količino frustracije, ki jo doživljamo, če potreb ne zadovoljimo.

Ena od razlag motivacije pravi, da so motivacijski dejavniki intervenirajoče spremenljivke med dražljaji in odgovori, ki oblikujejo in usmerjajo vedenje osebe. Motivi so vsi tisti dejavniki (želje, potrebe, težnje), ki aktivirajo in spodbujajo osebo k cilju. Posledica tega sta zmanjšanje napetosti in zadovoljitev potrebe. Motivacijska dejavnost je tako vsaka dejavnost, s katero dosežemo cilj in zadovoljimo potrebo. Po nekem času pa se ravnovesje zopet poruši in človek ponovno občuti nezadovoljstvo (Damjan in Možina, 1998).

2.3 Teorije motivacije

Obstaja veliko teorij motivacije, na katere je zelo vplivalo razlaganje in pojmovanje človekove narave in odnosov, ki jih tvorijo.

2.3.1 Kognitivne teorije motivacije

Kognitivne teorije motivacije temeljijo na predpostavki, da je v osnovi vsakega vedenja neka kognicija ali spoznanje, ki je neka ideja oziroma misel. Predvidevajo, da posameznik misli in načrtuje, katera bodo njegova dejanja v življenju. Menijo, da če posameznik misli, da je sposoben postati športnik, se s športom tudi začne ukvarjati. V nasprotnem primeru se s športom ne ukvarja. Problem teh teorij je v tem, da z neupoštevanjem nezavednega (podzvesti) zanemarijo velik del motivacije (Tušak in Tušak, 1994).

2.3.2 Hedonistične teorije motivacije

Najpomembnejši koncept pri hedonističnih teorijah motivacije je princip načela ugodja. Največja dobrina naj bi bili zadovoljstvo, sreča ali ugodje. Motivacija in posledično aktivnost osebe se napaja v želji po doseganju zadovoljstva in izogibanju nezadovoljstva. Poleg občutkov ugodja ali bolečine, zadovoljstva in nezadovoljstva naj bi na naše vedenje vplivali v tudi socialni in kulturni dejavniki. Slabost teh teorij je subjektivnost občutij ugodja in bolečine – ker te občutke težko merimo, je težko znanstveno utemeljiti tak koncept. Čeprav ta smer nikoli ni bila sprejeta kot najbolj verjetna, vse teorije osebnosti vsebujejo elemente hedonizma (Tušak in Tušak, 1994).

2.3.3 Instinktivistične teorije motivacije

Instinktivistične teorije motivacije opredeljujejo, da so nagoni najbolj poenostavljena in preprosta razlaga vedenja. Nagon naj bi bil vsem ljudem skupni vedenjski vzorec, ki je verjetno bolj kot ne naučen, prirojen. Tak način mišljenja se zasleda v izjavah tipa: »To ima ta oseba v krvi.« Te teorije motivacije so že stare, so pa kljub temu še vedno dokaj popularne. Težava pri tem pristopu je predvsem ta, da so vedenje samo označili kot nagonsko, niso pa ga razložili (Tušak in Tušak, 1994).

2.3.4 Teorije gona

Po teorijah gona je gon fiziološki pogoj, ki žene človeka k zadovoljitvi njegovih potreb, ki so opredeljene kot mehanizem, ki pomaga človeku, da se optimalno prilagodi okolju. Gon povzroči, da organizem postane aktiven. Iz primarnih gonov naj bi izhajali drugotni ali naučeni goni. Kot zanimivost velja omeniti, da je Freud (1977) govoril o libidu kot splošni motivacijski energiji, še preden je bila uvedena teorija gona kot nespecifične aktiviranosti.

2.4 Motivacijski proces

Prvi pogoj kakršne koli dejavnosti je energijska podlaga. Druga, prav tako pomembna sestavina motivacijske situacije pa je potreba, ki je opredeljena kot fiziološki ali psihični primanjkljaj oziroma porušenje homeostaze v človeku, ki teži k stabilizaciji. Potreba navadno še ne zadošča za začetek nadaljnje motivacijske dejavnosti. Prisoten mora biti tudi specifični sprožilni dejavnik. Enako pomemben element motivacijske situacije je tudi cilj, ki je lahko kakršen koli pojav, h kateremu je usmerjena motivacijska dejavnost in s katerim zadovoljimo potrebo (Tušak in Tušak, 1994).

Tudi Musek (1982) omenja iste sestavine motivacijskega procesa. Torej: ustrezna energijska podlaga, potreba, sprožilni dejavniki ali pobudniki ter motivacijski cilj. Ti elementi pomenijo nujen situacijski okvir, v katerem se odvija vsako motivirano delovanje. Lahko pa si ga predstavljamo tudi kot proces, ki poteka v nekaj zaporednih fazah. Prva faza je nastajanje in javljanje potrebe, druga je poimenovana pobujanje in izvajanje motivacijske dejavnosti, zadnja oziroma tretja faza pa je zadovoljitev potrebe. Situacija in proces pa imata značilno psihološko doživljanje. Ko se pojavi potreba, se pojavi napetost in občutek nezadovoljenosti. Hkrati pa se pojavi tudi težnja po delovanju, ki je namenjena odpravi te napetosti. Težnja ostaja toliko časa, dokler ne dosežemo cilja. Kmalu po tem, ko je ta dosežen, nastopi čustveno stanje sprostitve in zadovoljstva.

Primer motivacijskega procesa: Sandri je dolgčas. Začuti potrebo po zabavi in razvedrilu ter začne razmišljati o tem, kako bi to lahko dosegla. Najbližje ji je ideja o branju knjige. Tako začne doživljati jasno potrebo po branju knjige za razvedrilo.

2.4.1 Zavestna motivacija

Podoba človekove dvojne narave se kaže v njegovem dvojnem delovanju. Na eni strani je človeška živalska narava – neukročena narava posameznika, katere delovanje naj bi bilo nebrzdano in prikrito. Na drugi strani pa se kaže civilizirana in kultivirana narava. Neukročena narava naj bi delovala preko čustev in nagonov, ukročena pa naj bi se kazala preko volje in razuma.

Babškova (2009) pravi, da zavedna (zavestna) motivacija izhaja iz volje posameznika, da se usmeri k določenim motivacijskim ciljem. Ker se dogaja na zavestni ravni, pomeni, da jo nadzoruje zavest, ki nam omogoča oblikovanje svojih motivov in odločanje o svojem življenju. Zagotavlja nam relativno svobodo in neodvisnost, kar je sestavni del samodejavnosti. Musek in Pečjak (1995) sta zapisala, da so raziskovalci ugotovili, da volja in zavestno delovanje nista popolnoma neodvisna. Svoje nagonske težnje odrinemo s področja zavesti tako, da jih potlačimo. To pomeni, da te težnje niso zatrite, ampak samo odrinjene iz zavesti in kot take še vedno delujejo, čeprav se tega ne zavedamo. Naša zavestna volja se nezavedno uklanja moralnim zahtevam, ki jih imamo privzgojene od malega. Freud in Jung ter še nekaj drugih avtorjev menijo, da je tudi zavestno vedenje nezavedno motivirano. Nekateri drugi znanstveniki trdijo, da je zavestna volja, ki se kaže skozi zavestno vedenje, tisto področje motivacije, kjer lahko človek preseže svoj nagonski del.

Za motivirano vedenje je značilno povečano mobiliziranje energije, ki je usmerjena k nekemu cilju, ki zajema različne ravni: od nezavednih teženj do zavestnih prizadevanj. Vedenje je učinkovito, vztrajno in intenzivno (Musek in Pečjak, 1995).

2.4.2 Nezavedna motivacija

Nezavedna motivacija je to tisti del motivacije, ki se ga ne zavedamo. Temelji na delovanju nezavednih vsebin na naše potrebe in vrednote. Te vsebine so potlačene – kar pa ne pomeni, da ne vplivajo na naše vedenje in odločanje. Babškova (2009) pravi, da se lahko pojavijo kot obrambna funkcija, zaradi česar se lahko zgodi, da ob določenem dražljaju odreagiramo z odzivom, ki ga ne znamo pojasniti. Navadno naj bi to bilo povezano z našo samopodobo in samospoštovanjem, ki naj bi ga poskušali nezavedno zaščititi.

Na tem mestu je treba omeniti Freuda (2012), ki je bil eden prvih, ki je razložil nezavedno motivacijo. Tisto, kar po njegovo napaja nezavedno motivacijo, so nagonске težnje in impulzi – pretežno motivi s spolno in agresivno vsebino, ki iz nezavednega dela še vedno delujejo na nas in usmerjajo naše vedenje. Ti impulzi so neposredni, brez ozirov na karkoli in se usmerjajo k temu, da se takoj in brezpogojno zadovoljijo. Do teh impulzov naj bi prišlo s potlačitvijo. Človek je socialno bitje in mora upoštevati določena pravila obnašanja za skupno korist: relativno medsebojno sožitje. Da bi to lahko naredil, mora kar nekaj nagonskih impulzov opustiti ali jih podrediti zavestni kontroli. Dinamiko dogajanja v procesu nezavedne motivacije je Freud nazorno ponazoril z jezdecem in konjem. Jezdec je prispodoba zavesti oziroma zavestne volje, konj pa predstavlja nagonске sile, ki so nezavedne in ki našemu vedenju dajejo moč in gonilno silo. Jezdec to gonilno silo usmerja proti želenemu cilju in jo po potrebi kroti.

2.5 Potreba

V nadaljevanju sledi nekaj opredelitev pojma potreba. Murray potrebo opredeljuje kot *»hipotetični pojem namesto sile (v možganskih predelih), ki organizira zaznave, spoznave, prizadevanja in dejanja, tako da spremeni ali preusmeri obstoječi neugodni položaj. Potrebo vzbudijo neposredno notranja dogajanja določene vrste, ki pa se pogosto vzbudijo tudi na pritisk okolja, vedno pa jih spremljajo posebna čustvena razpoloženja, ki nagibljejo k ravnanju in z njim k spremembi položaja ter utežitvi organizma«* (Trstenjak, 1974, str. 606).

Musek (1982) pravi, da je potreba kot ključni pojem v psihologiji motivacije po opredelitvi organski ali duševni primanjkljaj v organizmu. Solomon, Bamossy in Askergaard (2002, str. 21) potrebo primerjajo z željo: *»(P)otreba je osnoven biološki vzrok, medtem ko želja predstavlja le en družbeno pogojen način, kako zadovoljiti potrebo.«* Trstenjak (1974) pravi, da so potrebe lahko vrojene ali pridobljene z učenjem in da sta obe vrsti zgolj fiziološke ali tudi osebne narave, lahko so individualne ali tudi socialne. Ramovš (2003) trdi, da ima vsaka potreba vsaj dve funkciji: kot informacija, ki nam pove, kaj osebek potrebuje za svoj obstoj in napredek ter kot pogonska sila, ki daje motivacijsko energijo, ki je potrebna za doseg in uresničenje določenega cilja.

Na inštitutu Antona Trstenjaka, kjer deluje tudi Ramovš, so po šestih človeških razsežnostih razdelili potrebe (Ramovš, 2011):

1. Telesna ali biofizikalna razsežnost: vsebuje potrebe, ki so temeljne za ohranitev sebe ter potrebe, ki so pomembne za ohranitev človeške vrste. Med prve spadajo potrebe po hrani in pijači, po gibanju in počitku, po rasti in zdravju; med druge pa prištevamo potrebo po razmnoževanju in po skrbi za otroke.
2. Duševna ali psihična razsežnost: v to spadajo potrebe po varnosti, veljavi, užitku in informacijah.
3. Duhovna razsežnost: potrebe po odgovornosti, svobodi in življenjski orientaciji.
4. Sožitna ali medčloveško družbena razsežnost: vsebuje potrebe po temeljnih medčloveških odnosih in z njimi povezanih funkcionalnih razmerjih, po svojem ugledu v družbi ter po smotni organizaciji te in njeni urejenosti.
5. Razvojna ali zgodovinsko kulturna razsežnost: potrebe po učenju, napredovanju in razgledanosti, potrebe po delovni uspešnosti, ustvarjalnosti in predajanju svojih znanj naprej.
6. Bivanjska ali eksistencialna razsežnost: v to spada potreba po doživljanju smisla, ki se izrazi na mnoge načine; npr. s potrebo po doživljanju smisla situacije, v kateri je oseba, ali potrebo po doživljanju smisla določenega trenutka, svojega življenja ali morda tudi smisla človeške zgodovine ali pa celotnega bivanjskega smisla.

Za biološke potrebe je značilno, da so esencialne – delujejo kot nuja, ki jo je treba zadovoljiti brez večjih odlaganj ali vsebinskih sprememb. Ko zadržujemo sapo in nam telo začne javljati, da moramo vdihniti, te potrebe ne bomo zmožni odlagati prav dolgo. Slej ko prej bomo vdihnili. Podobno je tudi pri drugih bioloških potrebah, kot je na primer potreba po hrani in po pijači. Za druge potrebe, ki so v drugih razsežnostih, pa Ramovš pravi, da so bolj gibljive: njihovo zadovoljitev se da odlagati dlje časa ali pa jo celo nadomestiti z drugo zadovoljitvijo. Oboje je nujen pogoj za razvoj svobode in odgovornosti ter kakovostnega zrelega življenja (Ramovš, 2003).

2.5.1 Murrayjeva lista potreb

Murray pravi, da potrebo vzbudijo neposredno notranja dogajanja določene vrste, ki pa se pogosto vzbudijo na pritisk okolja. Vedno jih spremljajo tudi posebna čustvena razpoloženja, ki se nagibajo k ravnanju in spremembi položaja ter posledični zadovoljitvi posameznika (Trstenjak, 1974). Oblikoval je seznam psihogenih potreb, ki se izražajo z različnim vedenjem (Tušak in Tušak, 1994):

- potrebe po prestižu, dosežku, uspehu, samopotrjevanju in dokazovanju,
- potrebe po obrambi statusa, izogibanju ponižanja ter premagovanju poraza ali neuspeha,
- potrebe po premoči nad drugimi, po dominantnosti in biti podrejen drugim,
- potrebe po vključitvi, formiranju emocionalnih odnosov z drugimi, prijaznosti in sodelovanju z drugimi,
- potrebe po pridobivanju materialnih dobrin, urejevanju stvari oziroma ohranjanju stvari takšnih, kakršne so,
- potrebe po raziskovanju, spraševanju, zadovoljevanju radovednosti ter po razmišljanju.

2.5.2 Hierarhija potreb po Maslowu

Glavne kategorizacije potreb vsebujejo hierarhijo. Znana je hierarhija potreb po Abrahamu Maslowu, enem najpomembnejših raziskovalcev človeške motivacije. Pravi, da se lahko višje potrebe razvijejo šele, ko so vsaj približno zadovoljene nižje potrebe. Nižje potrebe so vezane na primarne biološke motive (fiziološke potrebe). Kadar nižje potrebe niso zadovoljene, to zelo težko prenašamo oziroma lahko ob tem celo izgubimo življenje. Če nam je odvzeta možnost dihanja, bomo brez zraka najprej omedleli, potem pa umrli. Če ne zadovoljimo potrebe po tekočini, bomo dehidrirali in posledično tudi umrli. Temeljne skupine človeških potreb so naslednje (Musek in Pečjak, 1995):

- fiziološke potrebe,
- potrebe po varnosti,
- potrebe po pripadanju in ljubezni (socialne potrebe),
- potrebe po spoštovanju,
- kognitivne potrebe,
- estetske potrebe,
- potreba po samouresničenju.

2.5.2.1 Fiziološke potrebe

Po Maslowu (Musek in Pečjak, 1995) so te potrebe postavljene na temeljno raven v hierarhiji. Ne moremo se jih naučiti, ker so pridobljene že ob rojstvu. Za golo preživetje so najpomembnejše, saj najtežje prenašamo njihovo nezadovoljenost. Primeri teh bioloških motivov: potreba po kisiku, potreba po vodi in hrani, potreba po počitku, potreba po spolnosti, potreba po gibanju. Dokler ne zadovoljimo teh potreb, naj ne bi čutili nobene druge potrebe. Ko pa jih zadovoljimo, naj se z njimi ne bi več mogli motivirati. Takrat začutimo potrebe, na naslednji, višji stopnji.

2.5.2.2 Potrebe po varnosti

Potrebe po varnosti so naslednje potrebe, ki motivirajo človeka. Preko njih se kaže želja človeka, da se zaščiti pred izgubo dobrin, ki so potrebne za njegovo preživetje. V to kategorijo spadajo potrebe po psihični in socialni varnosti, npr. odsotnost vojn in nasilja, potreba po varnosti zaposlitve ... Te potrebe odsevajo željo človeka, da se zaščiti pred izgubo bivališča, hrane in drugih dobrin, ki so potrebne za njegovo preživetje. Povezane so tudi s težnjo ljudi, da živijo v stabilnem in predvidljivem okolju (Treven, 1998). Naravno je, da se ljudje skušamo izogniti boleznim in drugim ogrožujočim okoliščinam. Težava se pojavi, kadar te potrebe zaradi posebnih razmer ne morejo biti zadovoljene – na primer v primeru vojne ali pa nasilja v družini. Če so zadovoljene, se pojavi naslednja stopnja potreb.

2.5.2.3 Socialne potrebe

Ko so potrebe po varnosti zadovoljene, nastopijo socialne potrebe. Po interpretaciji Trevnove (1998) so te potrebe npr. želja po ljubezni in pripadnosti, po prijateljih in družini, potreba po komunikaciji. Musek (1982) je potrebe interpretiral kot potrebe po pripadanju in ljubezni – kot so na primer izražanje naklonjenosti, sprejemanje in izražanje ljubezni, zaupanje v druge. Ta tretja raven hierarhije kaže na to, da smo ljudje družabna bitja, ki sami zase ne moremo živeti. Tudi te potrebe spadajo med osnovne potrebe in se prelivajo v četrto stopnjo potreb.

2.5.2.4 Potrebe po spoštovanju

Te potrebe so višje kot socialne potrebe. Ko imamo zadovoljene fiziološke potrebe, potrebe po varnosti in tudi socialne potrebe, si želimo izboljšanje položaja v situaciji, v kateri smo, npr. izboljšanje svojega položaja v službi in družbi. Želimo si spoštovanja drugih in pomembnosti nas kot posameznikov. S tem se končajo osnovne oziroma nižje potrebe (Musek in Pečjak, 1995).

2.5.2.5 Kognitivne potrebe

V skupini višjih potreb najdemo potrebe po znanju, razumevanju in raziskovanju, med katere spadajo kognitivne potrebe. Te potrebe kažejo na radovednost in željo po znanju, kar je posledica predhodno zadovoljenih potreb iz nižjih kategorij (Musek in Pečjak, 1995).

2.5.2.6 Estetske potrebe

Ko so kognitivne potrebe zadovoljene, se razvijejo potrebe po simetriji, lepoti in umetnosti, ki se kažejo skozi zanimanje za razne umetniške izdelke in umetnost samo (Musek in Pečjak, 1995).

2.5.2.7 Potreba po samouresničenju

Čisto na vrh hierarhije Maslow postavi potrebo po samoaktualizaciji. Ko so vse druge človekove potrebe zadovoljene (rekli bi jim lahko tudi potrebe pomanjkanja), se začne razvijati potreba po uresničevanju posameznikovih potencialov. Takrat začne razvijati svoje talente in se trudi postati največ, kar lahko sam postane. Te potrebe so lahko naši hobiji in so del naše osebnostne rasti ter kot take ključnega pomena za posameznikov razvoj in rast. Prinašajo tudi občutek izpolnjenosti. Po Maslowu pa večina ljudi svojih nižjih potreb ne zadovolji v dovolj veliki meri, da bi nastopila potreba po samoaktualizaciji.

Tušak in Tušak (1994) pravita, da so behavioristi koncept samoaktualizacije opisali, da to pomeni »postati vse, kar je kdo sposoben postati«. S tem povedo, da imamo ljudje zelo različne manifestacije samoaktualizacije. Nekateri jo izražajo skozi umetnost, drugi skozi športne dosežke, tretji skozi vlogo starša, četrti pa spet na drug način. Ko so potrebe na nižji ravni pravilno zadovoljene, začutimo potrebe na naslednji, višji ravni.

2.5.3 Osnovne človeške potrebe po Max-Neefu

O osnovnih človeških potrebah je pisal tudi Max-Neef (Max-Neef in drugi, 1991). Za njih naj bi bilo značilna stalnost v vseh zgodovinskih časovnih obdobjih in človeških kulturah. Spreminjale naj bi se predvsem strategije za njihovo izpolnitev. Za to klasifikacijo velja, da je nasprotna sistemu izhodiščem Maslowa in drugih zahodnih psihologov: ne vsebuje hierarhije potreb (z izjemo potrebe po preživetju). Potrebe naj bi bile med seboj interaktivne in povezane – za proces njihovega zadovoljevanja so značilne komplementarnost in kompenzacije.

Osnovne človekove potrebe so torej deljene tako: eksistenčne potrebe, potrebe po zaščiti, potrebe po naklonjenosti, potrebe po razumevanju, potrebe po sodelovanju, potrebe po prostem času, potrebe po ustvarjanju, potrebe po identiteti ter potrebe po svobodi. Vse te potrebe pa so definirane tudi po naslednjih kategorijah biti (lastnosti), imeti (stvari), početi (dejavnosti), integriranje (situacije). Te kategorije so prikazane v tabeli 1 (Max-Neef in drugi, 1991).

Tabela 1. Kategorizacija potreb po lastnostih, stvareh, dejavnostih, situacijah

POTREBA	BITI (LASTNOSTI)	IMETI (STVARI)	POČETI (DEJAVNOSTI)	INTERAGIRANJE (SITUACIJE)
Preživetje	telesno in duševno zdravje	hrana, zavetje, delo	hraniti, oblačiti, počivati, delati	življenjsko okolje, družbeno okolje
Zaščita	skrb, prilagodljivost, avtonomnost	socialna varnost, zdravstveni sistemi, delo	sodelovati, načrtovati, skrbeti za, pomagati	družbeno okolje, bivališče
Naklonjenost	spoštovanje, smisel za humor, velikodušnost, čutnost	prijateljstvo, družina, razmerje z naravo	deliti, skrbeti za, imeti rad, izražati čustva	zasebnost, intimna razsežnost skupnega bivanja
Razumevanje	sposobnost kritičnosti, radovednost, intuicija	literatura, učitelji, politika, izobraževanje	analizirati, preučevati, posredovati, raziskovati	šole, družine, univerze, skupnosti
Sodelovanje	sprejemanje, posvetitev, smisel za humor	odgovornosti, dolžnosti, delo, pravice	sodelovati, ne strinjati se, izražati mnenje	društva, stranke, cerkve, soseske
Prosti čas	domišljija, mir, spontanost	igre, zabave, spokojnost uma	sanjarjenje, spominjanje, sproščanje, zabavljanje	pokrajine, intimni prostori, kraji za samoto

... se nadaljuje na strani 11

Tabela 1. Kategorizacija potreb po lastnostih, stvareh, dejavnostih, situacijah (nadaljevanje)

POTREBA	BITI (LASTNOSTI)	IMETI (STVARI)	POČETI (DEJAVNOSTI)	INTERAGIRANJE (SITUACIJE)
Ustvarjanje	domišljija, drznost, domiselnost, radovednost	sposobnosti, veščine, delo, tehnike	izumljati, graditi, oblikovati, delati, skladati, interpretirati	prostori za izražanje, delavnice, občinstva
Identiteta	občutek pripadnosti, samospoštovanje, doslednost	jezik, religije, delo, običaji, vrednote, norme	spoznavanje samega sebe, rast, poveritev	kraji, ki jim pripadamo, vsakodnevne situacije
Svoboda	avtonomnost, strast, samospoštovanje, odprtost	enake pravice	nestrinjanje, izbira, tveganje, razvijanje zavedanja	kjer koli

2.5.4 Potreba, ugajanje in želja

Otrokovo ravnanje v prvih nekaj mesecih urejajo prirojeni biološki programi, med katere prištevamo tudi potrebe. Milivojević (2008) pravi, da vsebujejo vrojeni instinktivni občutek za porušeno notranje ravnovesje oziroma za pomanjkanje nečesa, npr. občutek za žejo, lakoto, potrebo po spanju ... Kadar je dojenčkova potreba zadovoljena, občuti prijetnost. Če pa ni, občuti njeno nasprotje – neprijetnost ali bolečino. Dojenček ali majhen otrok neprijetnost ali prijetnost občuti kot telesni pojav, ker pri njem nevrološke in psihične strukture še niso razvite. Iz tega razloga je njihovo občutenje posplošeno in razširjeno: občuti in izrazi se s celotnim telesom.

Ko se vzpostavijo otrokove psihične funkcije, je prvi znak otrokovo vedenje, ki ni biološko programirano – neinstinktivno vedenje. To vedenje se opazi pri otrokovem odnosu do predmetov v zunanjem svetu – do nekaterih kaže veliko zanimanje, se jih želi dotakniti, jih daje v usta ...

Če namero do predmeta izvede, pokaže zadovoljstvo, če pa je pri tem kako oviran, kaže nezadovoljstvo. V tem času, ko vzpostavlja odnos ugajanja do določenih predmetov v okolju, je sposoben razlikovati med seboj in predmeti. Ugajanje je psihološko določeni impulz, s katerim otrok vzpostavi stik z nekim predmetom, ki je v njegovem polju zaznave. Če je ta stik omogočen, je spremljan z zadovoljstvom, če pa je neomogočen, z nezadovoljstvom. V nasprotju s potrebo je ugajanje čustvo.

Hotenje po predmetu, ki je izraz ugajanja, ima še druge značilnosti. Otrok si določen predmet želi samo, dokler ga ima v polju zaznavanja; ko ga ne vidi več, pa se vede, kot da predmeta sploh ne bi bilo. Na podlagi tega se lahko sklepa, da majhen otrok še nima dovolj razvitega psihičnega aparata, ki bi mu omogočal ohranitev mentalne slike določenega predmeta tudi takrat, ko tega ni več v njegovem polju zaznave. Takrat še ne moremo govoriti o želji; ko otrok išče oziroma želi neki predmet, ki ga tisti trenutek ni v njegovem okolju, pa se želja že kaže. Tisto, kar omogoča željo, je predstava – da bi si otrok nekaj lahko želel, si mora to predstavljati tudi takrat, kadar tisto nekaj ni v njegovem polju zaznave. To pomeni, da mora otrok ponotranjiti predmet, ki mu je ugajal, na tak način, da ta ostane v njegovi zavesti tudi

takrat, ko tega v njegovem zunanjem okolju več ni. Ta predmet potem postane relativno trajna psihična vsebina, ki je povezana z željo.

Potreba sama ni enaka želji, čeprav se v pogovornem jeziku včasih težko loči. Pomembno je, da ločimo, kdaj gre za ugajanje in kdaj za željo. Potreba spada med občutke in se povezuje z drugotnima občutkoma: z občutkom prijetnosti in neprijetnosti. Po Milivojeviču (2008) naj bi bila potreba nekaj, kar bi, če bi ostalo neizpolnjeno, povzročilo našo smrt, medtem ko bi nam bilo v primeru neizpolnjene želje le neprijetno. Poznavanje razlike med željo in potrebo je pomembno – še posebej pri ljudeh, ki svoje želje razglasijo za potrebe in se obnašajo tako, kot da bodo v primeru neizpolnjene želje umrli. Torej, eden dobrih načinov, kako ločiti željo od potrebe, je, da se vprašamo, ali je to, kar želimo oziroma potrebujemo, povezano s preživetjem.

2.6 Želje

Od vseh motivov oziroma teženj so želje najbolj subjektivna stvar in hkrati stvar, pri kateri včasih ne moremo biti prepričani: nekaj je lahko videti želja, pa je v resnici potreba ali vrednota ali neka druga oblika težnje oziroma motiva. Iz tega razloga želje ni smiselno preučevati le s teoretskega znanstvenega vidika, ampak tudi z vidika introspektivnih raziskovalcev, ki sicer nimajo doktorskih naslovov, imajo pa ogromno izkušenj in znanja o sebi ter so znani po vsem svetu.

2.6.1 Želja in motivacija

Želje in potrebe tvorijo to, kar imenujemo občutje življenjske energije, življenjskega elana. Kako je ta povezan z željo? Če želimo biti uspešni, moramo uresničevati zastavljene cilje; te pa lahko uresničujemo, če predhodno poznamo svoje želje. Uresničevanje želja vzbuja zadovoljstvo – zato so uspešni ljudje praviloma zadovoljni ljudje, z veliko elana in veliko življenjske energije. Na drugi strani so depresivni ljudje, ki jim primanjkuje življenjske energije in praviloma nimajo veliko motivacije.

Želja ni le čustvo, temveč eno najpomembnejših čustev, pravi Milivojevič (2008). Omogočila naj bi nastanek vrste drugih čustev. Če je tisto, kar si želimo, izpolnjeno, oseba občuti zadovoljstvo; če pa je želja zelo močna in je cilj visoko vrednoten, pa občuti srečo. Če pa želja ni izpolnjena, se človek počuti žalostno in razočarano. Pri razumevanju čustev ima želja osrednje mesto, kar pa se redko upošteva pri sodobni psihologiji čustev. Tako dojemanje je nasprotno razmišljanjem velikih filozofov, ki so proučevali človeško naravo: ti so v seznamu osnovnih čustev vključevali tudi željo. »Descartes (1949) je željo prišteval med šest osnovnih čustev, Spinoza je menil, da je želja eno izmed treh osnovnih čustev, medtem ko je Hobbes željo prišteval med sedem osnovnih čustev. Podobno je razmišljal tudi Locke (1706). Zadnji v tej tradiciji je Jorgenson (1928), ki je željo prišteval med šest osnovnih čustev. Kemper (1987) je primerjal šestnajst avtorjev, ki so v zadnjih štiriintridesetih letih objavili sezname 'osnovnih temeljnih' čustev: želje ne omenja niti eden« (Milivojevič, 2008, str. 257). Kako pomembna je za človekov čustveni svet in življenje, kaže tudi psihoanaliza, ker je želja v središču teorije – pomen latinske besede libido je prav želja, poželenje.

Željo lahko opredeljujemo tudi kot energijo duševnosti, ki je usmerjena navzven: od subjekta, k objektu. Objekt je lahko predmet (nov avto, čokolada, hiša, sanke ...), oseba (želim si lahko bližine partnerja, otroka, starša ...) in dogodek ali dejavnost (obdelovanje vrta, plavanje, zadetek na loteriji ...). Želja pri tem ni pasivna, ampak človeka stalno sili v dejavnost, ki vodi k njeni zadovoljitvi. Človekova duševnost sama po sebi ne zna priti do želenega objekta, zato na pomoč pokliče razum.

2.6.2 Struktura želje

Željo po Milivojeviču prištevamo med čustva; je osnovno gibalno osebe, ki omogoča vzpostavitev odnosa med seboj in okoljem. Ko si nekaj želimo, težimo k temu, da se objektu želje približamo. Ta izbrani objekt sestavlja subjektov intimni del sveta, ki ga ima ločenega od drugih delov sveta in na katerega projicira svojo notranjo ureditev (Milivojevič, 2008).

Želja, ki je občutena tukaj in zdaj, vedno vsebuje predstavo o prihodnosti. Zaradi tega je v njej prisotno dvojno pričakovanje: če se želja izpolni, bo oseba občutila zadovoljstvo; če pa se želja ne uresniči, bo občutila nezadovoljstvo. Zaradi te pričakovane nagrade oziroma kazni se ta nagon, ki vzpostavlja odnos z želenimi objekti, kar dvakrat ojača. Želja lahko nastopa v različnih oblikah – lahko kot močan učinek v obliki strastne želje, lahko pa kot razpoloženje, ki se kaže skozi hrepenenje in kopnenje. Kadar je želja strastna, se posameznik uresničevanju svoje želje posveti popolnoma, zato postanejo vse druge želje drugorazredne. Kadar ena želja postane vrhovna želja, se njena prevlada nad drugimi željami kaže kot oboževanje objekta želje in hkratnega zanemarjanja vseh drugih.

2.6.2.1 Uresničljiva in neuresničljiva želja

Ko želje razmejujemo med zelene in mogoče, se v odnosu med željo in resničnostjo pojavi delitev na realno ali uresničljivo željo in pa na nerealno ali neuresničljivo željo. Pri zadnji je odnos do stvarnosti takšen, da je ni mogoče uresničiti. Če od take želje človek ne odstopa, se najpogosteje zgodi, da ta postane vzrok za človekove frustracije in nesrečo. Pogosto se zgodi, da skušajo ljudje svoje neuresničljive želje zadovoljevati na nekonstruktivne načine. Nekateri se umikajo v domišljjski svet, v katerem iščejo nadomestek za realni svet, v katerem svoje pomembne želje ali želja ne morejo uresničiti – pri tem se zatekajo v sanjarjenja, k televizijskim programom, računalniškim igricam in podobno (Milivojevič, 2008).

2.6.2.2 Reprezentativna in neuresničljiva želja

Reprezentativna želja je želja, ki je zasnovana na mentalni predstavi objekta, ki v zunanjem svetu obstaja. Ustvarjalna želja se ne nanaša na tisto, kar je videno v svetu zunaj, ampak je plod domišljije tistega, ki si želi. Brez zadnjenavedene ustvarjanja ne bi bilo – je prisotna prav pri vseh oblikah ustvarjanja. Oseba, ki udejanja ustvarjalno željo, izhaja iz ideje v sebi, ki jo nato prenese v zunanji svet, ki ga skuša urediti po zamislih notranjega koncepta. Ta vrsta želje omogoča subjektu, da objektivno realnost prilagodi svojim predstavam – jo oblikuje skladno s

svojimi predstavami. Poseben tip ustvarjalne želje je želja po samouresničitvi – oseba s to željo želi postati drugačna kot je; navadno se želi izboljšati in svoje boljše predstave o sami sebi udejanjiti tudi v resničnosti (Milivojević, 2008).

2.6.2.3 Kratkoročna in dolgoročna želja

Razlika med željami je tudi glede na oddaljenost objekta želje v času in prostoru ter po količini napora, ki ga je treba vložiti v uresničenje želje. Če želimo uresničiti dolgoročno željo, je treba vložiti več časa (včasih tudi meseci, leta, desetletja) kot pri doseganju kratkoročnih želja – te je mogoče uresničiti zelo hitro. Po načelu kratkoročnih želja delujejo majhni otroci in pogosto nesocializirani odrasli – ker se dolgoročni cilj zdi preveč oddaljen, se prenehajo truditi, da bi ga uresničili. Sposobnost uresničevanja oddaljenih želja je eden izmed kazalnikov psihične zrelosti in uspešne socializacije. Socializirani odrasli kažejo voljo za uresničitev srednjeročnih in dolgoročnih želja in posledično vzdržijo v naporih, ki so potrebni za uresničitev dolgoročne želje (Milivojević, 2008).

2.6.2.4 Aktivna in pasivna želja (upanje)

Želja lahko nastopa v aktivni ali v pasivni obliki. Pasivno željo z drugimi besedami imenujemo upanje – v tem stanju oseba ne začne nobene aktivnosti, da bi hotenje uresničila, ampak čaka, da ji želje izpolni nekdo drug oziroma, da se življenjske okoliščine same lahko razvijejo tako, da bo njena želja uresničena. Aktivna želja pa je stanje osebe, ko gre v akcijo, ki deluje k temu, da bo svojo željo uresničila. Osnovna razlika med občutenjem želje in upanja je razlika med aktivnostjo in pasivnostjo subjekta (Milivojević, 2008).

2.6.2.5 Infantilna in odrasla želja

Ko je otrok še majhen, ne zna razlikovati med seboj in svojo željo. Iz tega razloga to, ali mu drugi želje izpolnjujejo ali ne, povezuje z ljubeznijo drugih oseb do sebe. Ko mu druga oseba želje izpolnjuje, misli, da ga ima ta človek rad in ob tem občuti zadovoljstvo. Kadar pa mu drugi neha izpolnjevati želje ali se zgodi, da izpolnitev želje odkloni, otrok misli, da ga druga oseba nima rada in ga zavrača. Taki želji se reče infantilna želja – stanju, kadar nekdo nekaj želi, pri tem pa ne loči med seboj in svojo željo.

Infantilno želenje je normalen razvojni stadij, skozi katerega gredo vsi otroci. Ko ti odraščajo, bi morali ob pomoči staršev in drugih odraslih oseb začeti razumevati, da neizpolnjevanje njegove želje ne pomeni zavračanja njega kot osebnosti. Med razvojem mora otrok dojeti, da starši večkrat zavračajo izpolnitev njegovih želja in ga s tem frustrirajo prav zato, ker ga imajo radi. Ko otrok to dojame, se nauči razlikovati med seboj in svojimi željami ter se distancira od svojih želja. Stanje, ko oseba razlikuje med sabo in svojimi željami, imenujemo odrasla želja. Ko se oseba distancira od svojih želja, lahko do njih zavzame takšen odnos, kot ga želi: pozitiven, negativen, lahko se jim odpove ali se samofrustrira. Veliko odraslih oseb ostane na ravni infantilne želje. Ker ne razumejo frustracije (infantilna frustracija) in konflikta

(ki je vselej konflikt želja), ampak to doživljajo osebno in konflikt prenašajo v konflikt z osebami (Milivojević, 2008).

2.6.3 Izgrajevanje želja

Ker starši za otroka želijo, da bo socializirano bitje, mu vsiljujejo merila resničnosti, ki otroku kažejo, kaj od tistega, kar si želi, je tudi mogoče. Z drugimi besedami, vsiljujejo mu merila družinske (socialne) sprejemljivosti oz. nesprejemljivosti njegovih želja. Če otrok želi osvojiti princip resničnosti kot drugotni motivacijski sistem, se mora odpovedati vedenju, ki mu prinaša prijetnost in se angažirati v vedenju, ki mu prinaša neprijetnost. To pa je za otroka vse prej kot lahko. Prva faza gradnje drugotnega motivacijskega sistema poteka tako, da starši delujejo na otroka kot zunanji motivatorji, ker otroku vsiljujejo svoje želje. Vsilijo mu, kaj lahko počne, kaj mora početi in česa ne sme. Sorazmerno s tem, koliko je zadovoljil njihove želje, ga potem tudi nagrajujejo ali pa kaznujejo.

V otrokovih najzgodnejših fazah sta nagrada in kazen povezani z zadovoljevanjem otrokovih potreb, v povezavi z ustvarjanjem občutka prijetnosti oziroma neprijetnosti. To kaže, da se sistem drugotne motivacije gradi na podlagi primarne motivacije, kar z drugimi besedami pomeni, da se želja staršev pogojuje z občutki, ki izhajajo iz zadovoljenih/nezadovoljenih otrokovih potreb. Ko otrok ugotovi, katero je tisto vedenje, ki pri starših izzove zadovoljstvo ali nagrado oziroma nezadovoljstvo ali kazen, bo želje staršev ponotranjil. Na tem mestu je motivacija še vedno zunanja, ker otrok kaže strah pred kaznijo, kadar se zaveda, da je možno, da bi ga dobili pri nečem, česar naj ne bi počel. Kljub temu se še vedno lahko obnaša neustrezno, ko je prepričan, da ga pri prepovedanem početju ne bodo dobili.

V končni fazi ponotranjenja želja staršev se otrok z njimi bolj ali manj poistoveti. Tako postanejo želje staršev otrokove želje, ali pa navade oziroma del notranjih mehanizmov, o katerih otrok ne razmišlja. Tako nastaja občutek dolžnosti, ki mu pravi, da je nekaj treba storiti (Milivojević, 2008).

2.6.4 Želja in protiželja: želim in ne želim

Eden prvih znakov, da se razvijajo otrokove mentalne strukture, je nastanek želje. Pri tem se pojavlja vprašanje, ali je dovolj, da otrok vzpostavlja do zunanjega objekta samo pozitivni odnos – odnos želja, ali je dobro tudi, da vzpostavi tudi negativni odnos – odnos izogibanja? Otrok mora vzpostaviti tudi odnos do slabega objekta, to je objekta, ki mu prinese izkušnjo neprijetnosti in bolečine. O njem si gradi predstavo, ki mu vzbudijo neprijetna čustva (zaradi neprijetne izkušnje) in do njega vzpostavi negativni odnos, ki se kaže kot negativna želja ali proti želja. Ta ga spodbudi, da se distancira od tega objekta: če čuti jezo, ga oddalji od sebe, če pa čuti strah, pa se oddalji od objekta (Milivojević, 2008).

2.6.5 Sistem želja in volja

Ko razlagamo psihično povezanost človeka s svetom, je želja osnovni koncept, s katerim to lahko storimo. Ker pa v zunanjem svetu obstaja več objektov (ki so lahko tudi objekti želja), težko govorimo o eni sami želji – zato vpeljemo pojem sistem želja. Problem nastane, kadar ima subjekt več želja hkrati. Če hkrati obstajata dve želji, postane eksistencialni položaj tistega, ki želi oboje hkrati, bolj zapleten. Nujno postane frustriran, če ne more zadovoljiti obeh hkrati ali če zadovoljitev ene želje izključuje izpolnitev druge. To pa je potrebno, da oseba sprejme zakonitosti zunanjega sveta in svoje omejitve. Svet posameznika sili, da zadovolji samo eno željo in ga s tem hkrati sili, da si zgradi svoj sistem vrednot – v sistem svojih želja mora vnesti hierarhijo (odločiti se mora, katera želja je zanj pomembnejša in izbrati, katero željo bo zadovoljil in kateri se bo odpovedal). Če vnese red v svoje želje, posledično vnese red tudi v svet objektov, ki ga obkrožajo. Če pa se zgodi, da dve želji doživljamo kot enako močni in pomembni in nam med tema konfliktnima željama ne uspe vzpostaviti vertikalnega hierarhičnega odnosa, ostanemo v neprijetnem stanju notranjega konflikta. Ker je v tem primeru kompromis nemogoč, ta zastoj lahko premagamo samo tako, da vseeno vzpostavimo hierarhični odnos med tema željama (Milivojević, 2008).

Želeno stanje (mentalne predstave o stanju v prihodnosti) je vedno prihodnje stanje. Pot, ki je potrebna do uresničitve želje, je različno dolga. Če si zaželimo kozarec vode, ki je na mizi poleg nas, roko samo iztegnemo in dobimo zeleni predmet – čas uresničitve želje je v tem primeru zelo kratek. Za uresničenje nekaterih drugih želja so potrebna tudi leta ali desetletja.

Za uresničenje srednjeročnih in dolgoročnih želja čustvo želje ni dovolj močan motivator, saj se oseba angažira k ciljno usmerjenemu vedenju samo takrat, ko občuti željo. Želja pa se občuti samo občasno (če bi dolgoročno željo občutili ves čas, bi težko živeli normalno življenje), kar pomeni, da ni zadostna oziroma ni zanesljiva motivacija. Zato mora posameznik v tek pognati še druge psihološke mehanizme, ki bodo njegovo željo in usmerjenost k njeni izpolnitvi, utrdili v času in prostoru. Odločiti se mora, da bo uresničil svojo željo in posledično mora aktivirati voljo za uresničenje želje. Želja in volja sta v tesni povezavi – brez želje ni volje. Obe sta funkciji jaza, vendar je volja višji in bolj zapleten mehanizem kot želja. Volja predvideva obstoj subjektovega stališča do želje; to stališče pa je lahko pozitivno ali negativno. Kadar je pozitivno, deluje motivirajoče: takrat se volja vključi v smeri uresničenja želje. Kadar pa je negativno, se volja vključi, da bi željo zatrla.

Voljo lahko razložimo z nadgradnjo želje in proti želje: »Želim, da želim.« in »Ne želim, da želim.« Ta vidik volje »Moram!« in »Ne smem!« deluje iz neke pozicije »od zgoraj« in od tam uravnava svoje želje. Jaz deluje skozi voljo tudi na druge psihične funkcije, jih usmerja in uravnava. Volja je povezana s samodisciplino in z vztrajnostjo, potrpežljivostjo, doslednostjo in nepopustljivostjo (Milivojević, 2008).

2.6.6 Odnos do želja

Odnos ljudi do svojih želja je zelo različen. Nekateri skoraj nimajo želja in so na to ponosni, spet drugi imajo veliko želja in zahtevajo, da jim jih drugi uresničujejo. Nekateri so prej kot v

zadovoljevanje svojih želja usmerjeni v uresničevanje želja drugih. Bolj ali manj pa vsi ponavljajo vzorce iz otroštva (Milivojević, 2008).

Oseba, ki je odrasla v pomanjkanju, bo ostala skromna tudi v odrasli dobi, saj se je v otroštvu naučila, da vsakič, ko odstopi od svoje želje, ki je starši niso zmogli izpolniti, v zameno dobi njihovo ljubezen. Taka oseba je po navadi ponosna na to, da si želi malo in da je skromna. Druga skrajnost je oseba, ki so jo v otroštvu razvajali – ta bo prepričana, da so ji drugi dolžni izpolnjevati njene želje. Če ji ljudje okoli nje ne bodo izpolnjevali želja, se bo počutila neljubljeno in nespoštovano, zato se bo od takih ljudi oddaljila. Osebe, od katerih so starši zahtevali izpolnitev svojih želja in ki so jo nato nagradili z ljubeznijo, ta vzorec prenaša naprej v odraslo dobo: zgradi si prepričanje, da s tem, ko drugim izpolnjuje želje, ti razumejo, kako pomembna je za njihovo zadovoljstvo, v povezavi s tem pričakuje, da jo bodo spoštovali in imeli radi. Oseba, ki pa je morala staršem razumsko utemeljiti vsako svojo željo, za njeno uresničitev pa je potrebovala njihovo dovoljenje ali denarno pomoč, s sabo enako ravna v odrasli dobi. Taki odrasli po navadi nimajo težav z izpolnjevanjem drugih želja, ko pa gre za njihove lastne želje, porabijo ure in celo dneve za dolge notranje dialoge, s katerimi si poskušajo upravičiti svojo željo. Iz tega razloga je zelo pomembno, kako in kaj učimo otroke, ko gre za njihove želje. Smiselno je tudi razmisliti o tem, kako so se starši obnašali do naših želja in kako se to odraža v naših življenjih zdaj.

2.6.7 Želje in vrednote

Sistem vrednot je močno povezan z močjo želje: bolj kot se želeni predmet doživlja kot pomemben, močnejša je želja. Močnejša kot je želja, močnejše in intenzivnejše je tudi zadovoljstvo, če se želja izpolni; v nasprotnem primeru (če se ne izpolni) je večja tudi frustracija. Kadar se izpolni človekova najpomembnejša želja, doživi ta zadovoljstvo s čustvom sreče.

Vrednote v razvojnem pogledu temeljijo na bioloških programih: potrebe so tiste vrednote, brez katerih ni mogoče shajati. Lahko jih razumemo kot temeljne vrednote in biološko programirane vrednote, med katerimi se vzpostavlja hierarhičen odnos. To pomaga vzpostavljati primarni vrednotni sistem: želje, katerih zadovoljitev hkrati vodi tudi do zadovoljitve nekaterih potreb, postanejo pomembnejše kot želje, ki s potrebami niso povezane. S tem, ko ponotranjimo tuje želje v procesu socializacije (želje staršev v zgodnjem otroštvu), se sistem vrednot drugotno dograjuje z ustvajanjem socialnih norm. V puberteti pa pride do njegove terciarne preobrazbe. To se zgodi zaradi tega, ker se spremeni položaj subjekta v odnosu od njegovega lastnega sistema vrednot: oseba ni več v položaju objekta, kateremu so določene vrednote vsiljene, temveč je v položaju aktivne gradnje lastnega sistema vrednot (Milivojević, 2008).

Obstaja še en odnos med vrednotnim sistemom tistega, ki želi, in željo: odnos med vrednoto in želenim stanjem. Ne glede na to, ali je stanje, ki je želeno, definirano kot pozitivno (oseba želi, da bi njemu in/ali drugemu bilo dobro) ali pa kot negativno (oseba želi, da bi se njemu in/ali drugi osebi zgodilo nekaj slabega), je za subjekt želje vselej pozitivno.

2.7 Vrednota

Beseda vrednota izvira iz latinske besede valeo, ki pomeni biti vreden in biti močan. Kaj so vrednote, je že dolgo predmet proučevanja tako starih mislecev kot sodobnih znanstvenih disciplin. Obstaja tudi veliko opredelitev vrednot, večina avtorjev pa se strinja, da vrednote usmerjajo naše vedenje ter da so povezane z motivacijo. Med opredelitvami vrednot so tudi naslednje:

- Schwartz in Bilsky (1987, v Musek, 1993) se sklicujeta na več avtorjev in definicij vrednot ter predlagata opredelitev, po kateri so vrednote pojmovanja ali prepričanja o želenih končnih stanjih ali vedenjih, ki presegajo specifične situacije, usmerjajo in vodijo izbiro ali pa oceno ravnanj in pojavov, hkrati pa so urejena glede na relativno pomembnost. Opozarjata tudi na motivacijski vidik vrednot.
- Allport (1961, v Tušak in Tušak, 1994) meni, da vrednote pomenijo prepričanje, zaradi katerega posameznik deluje na podlagi preferenc.
- Musek (1993) pravi, da si lahko vrednote predstavljamo kot vrednostne kategorije, ki nam predstavljajo ideale in neke vrste ciljev, h katerim si prizadevamo. Vrednote naj bi torej bila posplošena in relativno trajna pojmovanja o ciljih in pojavih, ki jih visoko cenimo in ki usmerjajo naše interese in naše vedenje. To so lahko posebna vrsta motivacijskih ciljev.
- Krech, Crutchfield in Ballachey (1962, v Musek, 1993) definirajo vrednote kot verovanja o dobrem in zaželenem oziroma o slabem in nezaželenem. Odsevale naj bi družbeno strukturo, katere člani si jih nato delijo.
- Zalokar Divjakova (1996) pravi, da so vrednote nekaj, na čemer slonijo konkretne naloge. So tisto nekaj, kaj nas vleče naprej s svojo objektivno vrednostjo.
- Rokeach (1975, v Tušak in Tušak, 1994) meni, da so vrednote kategorije prepričanj, dinamični koncepti z močno motivacijsko komponento, ki vsebujejo še čustveni ton in idejno valenco. Vrednote so trajna prepričanja o tem, da je specifičen način obnašanja ali končno stanje eksistence osebno ali družbeno bolj zaželen v odnosu do alternativnih načinov vedenja.
- Tušak in Tušak (1994) opredeljujeta vrednote kot generalne, relativno trajne kategorije z motivacijsko vrednostjo, z normativno in imperativno funkcijo. Pravita, da so sestavni del človekovega nadjaza in da na ta način močno vplivajo na vedenje posameznika. Ker jih doživljamo z občutkom odgovornosti in dolžnosti, imajo za nas poseben pomen – čutimo, da so nekaj, kar mora biti prednostno zadovoljeno. Imajo tudi motivacijsko vrednost. S psihološkega stališča so vrednote tiste dispozicije za vedenje, za uresničitev katerih si posameznik zelo prizadeva.

Med gibal našega ravnanja so na eni strani potrebe, na drugi pa spodbude, ki nas silijo k določenim aktivnostim in obnašanjem. Gre za motivacijske pojave, kot so instinkti, goni, potrebe. Lahko jih označimo kot gibala našega obnašanja. A poleg teh, potiskajočih gibal, obstaja še precej drugačna vrsta gibal oziroma motivacijskih pojavov. Ta nas v ravnanje ne sili tako, kot da bi nas potiskala, ampak deluje na nas s svojo privlačno močjo. Ameriški psiholog George Kelly je omenjeni dve vrsti motivov posrečeno imenoval motivacija »push« in »pull«. Morda bi to drugo, privlačnostno vrsto silnic našega ravnanja, ustrezno označili kot življenjska vodila oziroma smernice. V zgodovini človeške misli so pomembni duhovi usmerjali pozornost zdaj k eni, zdaj k drugi obliki motiviranja. Medtem ko so za ene glavne silnice človekovega obnašanja instinkti, nagoni, potrebe in drugi motivi potiskanja, so videli drugi glavna gibala v ciljih, smotrih, vrednotah, načelih in idealih. Vrednote so morda najbolj

generalna in psihološko zanimiva, vseskozi pa tudi izjemno pomembna kategorija naše privlačnostne motivacije (Musek, 2005).

2.7.1 Razvojni model vrednot

Nastanek vrednot in vrednotenja še vedno ni povsem jasen, saj so zelo kompleksne. Prepredene so s kognitivnimi procesi, z motivacijskimi in tudi čustvenimi procesi. Kdaj se vrednote pri človeku razvijejo, je težko določiti v polnosti.

Za zrelo pojmovanje vrednot so potrebne razvite zmožnosti abstraktnega razmišljanja, kar pomeni, da se vrednote verjetno oblikujejo šele v adolescenci. Naka in Kvas (2004) pravita, da se človek kot otrok prvih vrednot nauči doma, v okviru družine, kasneje pa nanj vplivajo tudi drugi ljudje, s katerimi se srečuje. Navajata štiri načine privzgajanja vrednot: moraliziranje, dovoljevanje otrokom, da razvijejo svoj vrednostni sistem, posredovanje vrednot z vzorom ter način s pojasnjevanjem vrednot.

Pri prvem načinu starš posreduje svoje vrednote otroku neposredno in jim s tem želi privzgojiti načine vedenja in vrednote, ki mu bodo omogočile uspešno življenje. Tak način zna odraslim ljudem posledično povzročati težave, ker sami niso razvili svojega sistema vrednot, ampak so jih posneli po drugih; obnašajo se tako, da zadovoljijo predvsem okolico.

Drug način pa je prvemu nasproten. Starši si delijo mnenje, da določen vrednostni sistem ni nujno primeren za vsakega. Iz tega razloga spodbujajo svoj naraščaj, da sami razvijajo svoj sistem vrednot. Upajo, da se bo vse dobro izteklo in se v to ne vmešavajo. Ta način naj bi pogosto povzročal osebne konflikte pri otrocih, ki so bili prepuščeni sami sebi.

Tretji način je posredovanje vrednot z vzorom. Starši izberejo način življenja s pravili, ki jih bodo upoštevali, in vrednotami, ki jih bodo živeli ter ta način jasno kažejo tudi svojemu naraščaju. Otroci se tako zgledujejo po svojih starših in prevzemajo njihove vrednote. Problem je, ker danes okolja niso več tako zaprta, kot so bila še do nedavnega; to pomeni, da otroci srečujejo veliko različnih ljudi tekom življenja, ki imajo zelo različne vrednote. Če niso dovolj fleksibilni, se lahko hitro zgodi, da nastanejo konflikti v presoji.

Pri četrtem načinu, pravita Naka in Kvas (2004), gre za pojasnjevanje vrednot. Ta pristop se osredotoča na to, kako osebe prevzamejo neko vrednoto in kako potem na osnovi teh vrednot razvijejo vzorce vedenja. Posameznikom je omogočeno, da razvijejo svoj sistem vrednot.

Nastanek vrednot lahko umestimo v dobo, ki traja od zgodnjega otroštva do pubertete – takrat, ko se razvija osnovna osebnost. Že predšolski otroci naj bi imeli oblikovane kategorije pojavov, ki jih označujejo za dobre oz. slabe, lepe in grde ter tako dalje. To bi lahko bila pred stopnja v razvoju vrednot. Zelo verjetno bi lahko bilo, da obstajajo osnovne implicitne vrednostne kategorije že zelo zgodaj (Musek, 2000).

2.7.2 Razvojna hierarhija vrednot

Tako vzhodna kot zahodna predznanstvena psihološka tradicija meni, da prihaja do razvojnih sprememb v vrednotenju in v vrednostnem sistemu (Musek, 2005). Kaže, da se v mlajših letih usmerjamo k ciljem, ki so povezani s čutnimi užitki in zadovoljstvi. Po Musku skupino teh vrednot kličemo hedonske vrednote. Mednje spadata na primer zabava in veselje, ki sta značilni spremljevalki običajnega razvoja skozi najstniška leta. Nadalje pridejo na vrsto vrednote doseganja in moči, ki so kategorizirane pod potenčne vrednote. Potem pridejo v ospredje moralne, etične in societalne vrednote – vrednote dolžnosti in odgovornosti, ki spadajo pod moralne vrednote. V tem času so pomembni družinska sreča, ljubezen in mir, poštenost in delavnost. Zadnje postanejo pomembne izpolnitvene vrednote, ki se kažejo skozi težnjo po resnici in modrosti, po lepoti, umetnosti in samoizpolnjevanju. Podobne rezultate so dobili tudi pozneje, z raziskovalno analizo.

2.7.3 Delitev vrednot po Franklu

Frankl (1977, v Zalokar Divjak, 1996) deli vrednote na tri področja, ki so tesno vezana na smisel življenja in človekovo voljo do smisla. Pravi, da v človeški duhovnosti razlikujemo naslednje načine udejanjanja vrednot: skozi doživljajske vrednote, vrednote stališč in skozi ustvarjalne vrednote. Vrednot torej ne opredeljuje sam po sebi, ampak so vezane na smisel, ki ga prinašajo v naše življenje.

Pravi, da se v tem zaporedju se zrcalijo trije glavni načini iskanja človekovega smisla življenja: prvi je v tem, kaj daje svetu s svojimi stvaritvami; drugi se vidi po tem, kaj jemlje od življenja z izkušnjami in srečanji; tretji pa je v stališču, ki ga zavzame do težavnega položaja v primeru spopadanja z usodo, ki je ne more spremeniti (Frankl, 2014).

2.7.3.1 Ustvarjalne vrednote

Te vrednote so del življenja, ki ga človek dojema in uresničuje kot osebni smisel s svojo dejavnostjo in ustvarjanjem. Lastnosti, ki jim ustrezajo, so: človeška podjetnost, delavnost, vztrajnost, domiselnost ipd. (Frankl, 2014).

Uresničujemo jih s svojim delom. Odločilno pri tem ni, kakšno delo človek opravlja in kakšno mesto zavzema. Pomembnejše je, kako človek dela in ali izpolnjuje svoje naloge ali ne ter s tem povezana občutja smisla in volje. Človek praviloma ne more vplivati na objektivne pogoje, v katerih opravlja naloge, lahko pa vpliva na svoj odnos do ljudi in stvari ter se odloči, kako bo nalogo opravil in kakšno stališče bo zavzel. Zalokar Divjakova (1996) meni, da se s tem odpira možnost, da posameznik naredi nekaj smiselne in s tem dograjuje stvarnost.

2.7.3.2 Doživljajske vrednote

To so tiste vrednote, s katerimi si človek uresničuje življenje tako, da z doživljanjem bogati svojo zavest, na primer narava, umetnost, ljubezen do drugega. Frankl (2014) pravi, da je za uresničevanje doživljajskih vrednot odločilna človekova zmožnost za ljubezen.

Zalokar Divjakova (1996) meni, da naj bi bilo doživljajsko področje tisto, ki bi mu morali v otroštvu posvetiti veliko pozornosti. Pravi, da bi morali pri delu z otroki delati na doživljajskih vrednotah na način, preko katerega bi te postale posredni usmerjevalci k življenjskemu smislu. To, da se otrok (mlad človek) zaljubi v življenje, je najboljša podlaga za izpolnjeno in srečno življenje. »Dokler so otroci majhni, jim dajaj korenine, da poženejo; ko postanejo malce večji, jim daj peruti, zato jim veliko pripoveduj o lepem in čudežnem. To so pravljice!« Indijski rek.

2.7.3.3 Vrednote stališč

Kadar človek do usode, ki je ni mogoče spremeniti, zavzame neko stališče, govorimo o vrednotah stališč. Franklovi osnovni vodili glede vrednot sta, kot smo že omenili, volja do smisla in smisel življenja. Kadar človek ne more biti ustvarjalno ploden, niti ne more bogatiti življenja z doživetji, si mora življenje osmisliti drugače. Frankl (2014) opredeli t. i. tragično trojko: opredelitve in zavzetje stališč do trpljenja, krivde in smrti. Tem zadevam se v življenju ne moremo izogniti, lahko pa vplivamo na naš odnos do njih in zavzamemo pozitivno stališče. Vrednote stališč (Lukas, 1986, v Zalokar Divjak, 1996) se torej nanašajo na srečanje z nespremenjeno usodo in na človekovo stališče do nje. Gre za stališče, kako nekdo sprejme svojo usodo – jezno ali zbrano, pogumno ali prestrašeno, brez obremenjevanja drugih ali tako, da druge straši.

Človeško življenje naj bi torej našlo smisel in izpolnitev tudi takrat, ko trpi in ni mogoče prav veliko spremeniti ob tem. Tu se pokaže način, kako se človek postavi nasproti težavam in s katerim pokaže svojo človeško vrednost ter kako je določil vrednost svojega trpljenja. Gre za pogum ob trpljenju, ohranitev dostojanstva ob neuspehih in podobno.

Frankl (2014) meni, da so za udejanjenje vrednot stališča potrebni trden osebni sistem vrednot, zrelost in notranja moč, zavedanje lastne odgovornosti ter globoko prepričanje o smiselnosti življenja, ki ga ohranja v vseh okoliščinah. Odločilna pa naj bi bila človekova zmožnost za trpljenje.

2.7.4 Schwartzova lestvica vrednot

Schwartz je znan po medkulturnem raziskovanju vrednotnih sistemov po svetu, na podlagi katerega je oblikoval teorijo o univerzalnih kategorijah vrednot. Te naj bi bile prepoznane v vseh različnih kulturah. Začetki raziskave so šli od iskanja vrednot med posamezniki, do tega, kako se razlike kažejo v različnem vedenju, raziskava pa je bila opravljena po vsem svetu.

Vanjo je bilo vključenih 82 držav, podatki pa so bili zbrani med populacijami učiteljev in učencev. Preiskovani so bili voluntarizem, nesebičnost, vedenje na volitvah, agresivno vedenje in podobno. Schwartz pravi, da obstajajo univerzalne kategorije vrednot, ki so razumljive vsem, da pa imajo posamezniki do teh vrednot različen, individualen odnos. Teh deset motivacijsko različnih temeljnih vrednot izhaja iz treh zahtev človeškega bivanja: potreba oseb kot bioloških organizmov, potreba po usklajeni socialni interakciji in potreba po preživetju in dobrem počutju skupin (Trampuš, 2008).

Vrednotne kategorije (Schwartz, 1992, v Musek, 2010):

- samousmerjanje (svoboda, ustvarjanje, neodvisnost, vedoželjnost, lastni cilji),
- stimulacija (drznost, raznoterost, vznemirljivo življenje),
- hedonizem (ugodje, uživanje v življenju),
- doseganje (uspešnost, spodobnost, ambicioznost, vplivnost),
- status (družbena moč, oblast, bogastvo),
- varnost (družbena varnost, narodna varnost, družbeni red, čistost, vračanje uslug),
- tradicija (ponižnost, sprejemanje usode, sprejemanje tradicije, zmernost),
- konformizem (vljudnost, poslušnost, samodisciplina, spoštovanje staršev),
- benevolenca (pripravljenost pomagati, poštenost, odpuščanje, lojalnost, odgovornost),
- univerzalizem (širokodušnost, modrost, družbena pravičnost, enakost, mir v svetu, svet lepote, biti eno z naravo, varovanje okolja).

Te kategorije povezujejo v višje razredni dimenziji: samopoudarjanje nasproti samopreseganju (sebičnost nasproti nesebičnosti) in konservativnost nasproti odprtosti za spremembe. Tu se vidi tudi strukturna značilnost vrednot, ki si je lahko v nasprotju (uspešnost/dobrodušnost) ali pa se ujemajo (uspešnost/oblast). Te univerzalne vrednote ne povejo tega, kaj je univerzalno pomembno, ampak govorijo o kategorijah, ki so prepoznavne po svetu. To pomeni, da bodo vsi ljudje vedeli, kaj te univerzalne vrednote pomenijo in bodo posledično lahko povedali, kakšen odnos imajo do njih, koliko jim določena vrednota pomeni.

Schwartz (2010) je v svoji teoriji vrednot pisal tudi o odnosu med vrednotami in drugimi dejavniki. To, kako in koliko izražamo svoje vrednote, je odvisno od družbe, življenjskih okoliščin ter od starosti, spola in izobrazbe. Vse to skupaj posamezniku omogoča boljše in lažje izražanje določenih vrednot, hkrati pa zavira izražanje drugih vrednot, ki niso v skladu z družbo. V življenju zato osebe zmanjšajo pomen vrednot, ki jim jih okoliščine ne dopuščajo doseči in nadgradijo pomen tistih vrednot, ki so družbeno sprejete in jih lahko dosežejo. V odrasli dobi na spreminjanje vrednot vplivajo tudi fizično zdravje, starostno obdobje in zgodovinski dogodki, ki vplivajo na resničnost posameznega subjekta. Primer zadnjega vpliva: če je oseba kot otrok živela v obdobju pomanjkanja, bo prav zaradi tega še toliko bolj cenila materialne dobrine. Osebe, ki živijo v obdobju ekonomsko fizičnega obilja, pa bolj cenijo postmaterialne vrednote, kot je na primer hedonizem.

Schwartz pravi, da sta v zgodnji odraslosti najpomembnejši vrednoti uspeh in stimulacija – tako v zasebnem življenju kot v službi. Pozneje, ko posameznik doseže dovolj stimulacije in uspeha, te vrednote zamenjajo vrednote varnosti in tradicije. Kaže, da uspeh, stimulacija in uživaštvo z leti negativno korelirajo, medtem ko varnost in tradicija korelirata pozitivno (Schwartz, 2010).

2.7.5 Muskova razvojna hierarhija vrednot

Tako vzhodna kot zahodna psihološka tradicija meni, da se med razvojem dogajajo spremembe v vrednotenju na naslednji način: v mlajšem obdobju naj bi se usmerjali bolj k vrednotam, ki so v povezavi s čutnim ugodjem in zadovoljstvom, potem pa pridejo na vrsto vrednote uspeha in doseganja, zatem vrednote dolžnosti in odgovornosti, nazadnje pa vrednote osebnostne rasti in izpolnitve. Musek (2000) piše, da so v analizah vrednostnih orientacij odkrili glavne kategorije vrednot, ki so zelo podobne usmeritvam, ki so bile omenjene. Njegov model obsega štiri ravni hierarhične strukture. Prva se imenuje hedonske vrednote (čutno uživanje, zadovoljstvo, ugodje), druga dimenzija vrednot so vrednote potence (moč, imetje, uspeh, uveljavljanje), tretje so moralne vrednote (družinski, socialni, etični ideali) in zadnje so vrednote izpolnitve (samoaktualizacija, duhovnost, kultura). Na vrhu te hierarhije sta dve vele kategoriji: dionizične vrednote, ki združujejo hedonske in potenčne vrednote ter apolonske vrednote, ki obsegajo moralne in izpolnitvene vrednote.

Ali so te temeljne kategorije vrednot širše sprejete (kulturni krog Evrope in zahod) ali so značilne le za Muskove vzorce? Musek (1993) pravi, da so medkulturne raziskave vrednot pokazale, da lahko govorimo o nekaterih temeljnih dimenzijah vrednot.

Še eno pomembno vprašanje, ki si ga je zastavil Musek (2000), je, ali se v teh temeljnih vrednotnih kategorijah kažejo tudi razvojne zakonitosti. Maslow (1954, v Musek 2000) je na področju potreb in motivov opazal razvojno hierarhijo. Bi lahko bilo na področju vrednot prisotno kaj podobnega? Ugotovil je, da starost negativno korelira s potenčnimi in hedonskimi vrednotami, da pa pozitivno korelira z vrednotami izpolnitve in moralnimi vrednotami. Kaže, da so domneve o vrednotnem razvoju skozi življenje pravilne. Kljub potrjenim razvojnim zakonitostim Musek pove (2000), da korelacije niso bile izrazito visoke. Iz tega sledi, da zadeve ne veljajo stoddotno, da pa ti generacijski in razvojni trendi veljajo v povprečju (je pa med posamezniki veliko izjem).

Ko posameznik vstopa v svet odraslih, so sprva najbolj izražene hedonske potrebe in z njimi povezane vrednote: čutna zadovoljstva, zabava, druženje, telesne aktivnosti ... Pozneje se prerinejo v ospredje vrednote, ki so povezane z uveljavljanjem in dosežki; kar v naši družbi lepo sovпада s šolanjem, kariero, izbiro partnerjev in ustvarjanjem družine. V partnerskem in družinskem življenju pa postajajo vse bolj pomembne vrednote, povezane z izpolnjevanjem moralnih norm, z občutki odgovornosti in dolžnosti. Na tej točki se dogaja prehod med obema super kategorijama vrednot – dionizične in apolonske vrednote. Med moralnimi vrednotami na eni strani in med hedonskimi in potenčnimi vrednotami na drugi strani obstaja veliko nasprotje. Konflikt nastane, če je subjektova usmerjenost v potenčne in hedonske vrednote pretirana, v nasprotju z moralnimi vrednotami. Tu se pojavi vrednostna kriza, ki jo posameznik, ki se je normalno razvijal, razreši tako, da na svoji notranji vrednotni lestvici postavi moralne vrednote malce višje. Tako doseže skladnost med moralnimi in dionizičnimi vrednotami, ki jih potem še vedno lahko upošteva, kolikor mu moralni čut to dovoljuje. Ko oseba uskladi vse vrednote in doseže relativni notranji mir, pa se končno v ospredje prebijejo vrednote življenjske izpolnitve, ki pomagajo osmisлити življenje – duhovna rast, ustvarjanje, umetnost, ljubezen (Musek 2000).

2.7.6 Razdelitve vrednot

Kako so zadevo razlagali različni avtorji v človeški zgodovini, je prikazano v tabeli 1 (Musek, 2000).

Tabela 2. Klasifikacija vrednot po avtorjih

AVTOR, IZVOR	GLAVNA KATEGORIJA	PODKATEGORIJE, PRIMERI
Platon, tradicionalne antične vrednote	pulchrum (lepota), verum (resnica), bonum (dobrota plemenitosti)	pulchrum (lepota), verum (resnica), bonum (dobrota plemenitosti)
Aristotel	dianoetične (razumske) vrline	um, veda, modrost, umetnost, praktična vrednost
	etične (nравstvene) vrline	pogum, usmerjenost, obvladanost, radodarnost, samospoštovnje, blagost, dostojnost, prijateljstvo, pravičnost
Krščanske vrednote	vera, upanje, ljubezen	vera, upanje, ljubezen
Nietzsche	apolonske vrednote	harmonija, red, samodisciplina, morala, razum
	dionizične vrednote	moč, svoboda, uživanje, nagonkost, strast
Spranger	teoretske vrednote	Resnica
	estetske vrednote	lepota, harmonija
	ekonomske vrednote	Korist
	socialne vrednote	ljubezen do bližnjega, nesebičnost
	politične vrednote	Oblast
	religiozne vrednote	sveto, božansko
Veber	hedonske vrednote	prijetnost – neprijetnost
	estetske vrednote	lepota – grdota
	logične vrednote	resnica – neresnica
	aksiološke vrednote	vrednost – nevrednost
	elevterične vrednote	prostost – neprostost
	hagiološke vrednote	svetost – ničevost
Scheler, Ingarden	življenjske vrednote	uživanje, koristnost
	kulturne vrednote	spoznavne (resnica)
		estetske (lepota)
		moralne (moralna načela, značajske vrednote)
		etične (etični principi in ideali)

... se nadaljuje na strani 25

Tabela 2. Klasifikacija vrednot po avtorjih (nadaljevanje)

AVTOR, IZVOR	GLAVNA KATEGORIJA	PODKATEGORIJE, PRIMERI
Heller	primarne	dobro – slabo
	drugotne	hedonske (prijetno – neprijetno)
		utilitarne (koristno – nekoristno)
		vrednote uspeha (uspešno – neuspešno)
		vrednote ustreznosti (ustrezno – neustrezno)
		spoznavne (resnično – neresnično)
		estetske (lepo – nelepo)
		moralne (moralno ustrezno – moralno neustrezno)
		religiozne (sveto – ničevno)
	terciarne	npr. glasbene (tonska harmoničnost, melodioznost ...)
Kluckhohn	modalnost	pozitivne, negativne
	vsebina	estetske, moralne, spoznavne ...
	intencionalnost	instrumentalne, terminalne
	splošnost	generalne, specifične
	intenziteta	centralne, periferne
	eksplicitnost	implicitne, eksplicitne
	obseg	individualne, skupinske, kulturne
	organiziranost	izolirane, integrirane, hierarhizirane
Murray	posedovanje	lastnina, imetje, blaginja
	telesno zdravje	zdravje, dobro počutje, udobje
	avtoriteta	norme, vzori
	zbliževanje	navezanost, naklonjenost, ljubezen
	znanje	spoznanje, vednost, resnica
	estetska forma	lepota, harmonija, popolnost
	ideologija	mišljenjske in duhovne vrednote
Morris	dionizične vrednote	čutno uživanje
	prometejske vrednote	vrednote akcije in napredka
	budistične vrednote	vrednote samonadzora in izpolnitve
Rokeach	terminalne vrednote	osebne (modrost ...)
		societalne (mir na svetu ...)
	instrumentalne vrednote	moralne (poštenost ...)
		kompetenčne (sposobnost ...)

... se nadaljuje na strani 26

Tabela 2. Klasifikacija vrednot po avtorjih (nadaljevanje)

AVTOR, IZVOR	GLAVNA KATEGORIJA	PODKATEGORIJE, PRIMERI
Petrovič	utilitarne vrednote	Korist
	hedonistične vrednote	uživanje
	sentimentalne vrednote	čustvene vrednote
	vrednote znanja in dela	delavnost, znanje
	moralno-nesebične vrednote	poštenje, dobrot
Makarovič	egocentrične + subjektivne = hedonistične	
	alocentrične + subjektivne = idealistične	
	egocentrične + objektivne = pridobitvene	
	alocentrične + objektivne = progresivne	
Musek (1991)	osebne vrednote	vrednote osebne harmonije, hedonske, duhovne, proindividualne, prosocialne, samoaktualizacijske vrednote
	medosebne vrednote	mir in blagostanje, družinske vrednote, vrednote avtoritete in socialnega reda, demokratske vrednote, vrednote nacionalne vezanosti, vrednote skupinske vezanosti
	nadosebne vrednote	religiozne vrednote, vrednote transcendence
Musek (1993, 1995)	dionizične vrednote	hedonske vrednote: čutni hedonizem (čutno uživanje, ugodje), družbeni hedonizem (zabava), materialno blagostanje, telesno blagostanje, zdravje
		potenčne vrednote: statusne vrednote, uspešnost in dosežki, domoljubne vrednote
	apolonske vrednote	moralne vrednote: tradicionalne moralne vrednote in ideali (poštenost, družinske vrednote, dobrot, morala), demokratične (societalne) vrednote
		izpolnitvene vrednote: spoznavne vrednote, kulturne (duhovne) vrednote, samoaktualizacijske vrednote, religiozne vrednote, estetske vrednote

2.8 Vrednote kot vodilo pri odločitvah

V nasprotju s prevlado potreb nad vrednotami se zgodi tudi obratno. Ko nastane konflikt, pri čemer so zelo izražene potrebe, vrednote ne potegnejo vedno krajšega konca. Tipičen primer je odlaganje zadovoljitve; izbira med takojšnjo zadovoljitvijo, ki je običajno manjša, ter odloženo zadovoljitvijo, ki je običajno večja. Posledica potreb je navadno hitro in neposredno zadovoljstvo, posledica vrednot in idealov pa manj oprijemljivi in bolj oddaljeni cilji. Čeprav

je navadno težje zadovoljiti svoje vrednote, nosijo s seboj veliko pozitivnega za našo osebnost. Ker vrednote in ideale štejejo za nekaj dobrega in pravilnega, se nam krepi naša samovrednotenje in samozavest. Hkrati tako obnašanje po navadi odobrava tudi naša okolica, kar spet spodbudno vpliva na našo samopodobo. V takih primerih lahko preusmerimo normalni razvoj privlačnosti specifičnih ciljev. To naredimo tako, da tisti cilj, ki smo ga sprva šteli za pomembnejšega od vrednote, to tudi ostane. Če ima naš ideal oziroma vrednota, pred trenutkom izbire večjo vrednost kot neka trenutno še neaktualna potreba in se hkrati trdno odločimo, da bomo vztrajali pri njem, obstaja velika verjetnost, da bomo to vrednoto postavili na prvo mesto tudi takrat, ko bo naša izbira postala dejansko aktualna (Musek, 2000).

Kadar ima človek za seboj več napačnih življenjskih odločitev oziroma kadar te nimajo nobene povezave z njegovo vrednostno orientacijo, lahko pride do eksistencialne frustracije, ki se kaže na področju volje do smisla (Frankl, 2014).

2.8.1 Vrednote v življenju

Musek (2000) pravi, da so vrednote in vrednotne kategorije povezane s pomembnimi življenjskimi izbirami in odločitvami. Primer zadnjih so odločitve v zvezi s šolanjem, poklicem, versko in politično usmerjenostjo.

V življenju so vrednote izjemnega pomena, saj pomenijo naša življenjska vodila. Zelo pomembne so pri dolgoročnem življenjskem usmerjanju, močno vplivajo pa tudi na kratkoročne odločitve. Pogosto se sicer dogaja, da vrednote niso usklajene z našim obnašanjem, kar je posledica velikega števila dejavnikov, ki so omenjeni v poglavju Vrednote, obnašanje in odločanje. Bolj kot so naše odločitve pomembne in več odgovornosti, kot jo pri odločanju čutimo, večjo težo ima pri tem naša vrednotna orientacija. Povezane so z vsemi demografskimi spremenljivkami, z odločitvami v šolanju in poklicu ter z raznoraznimi opredelitvami (verskimi, idejnimi, političnimi). Lenart in Gantar (1997, v Musek, 2000) sta naredila raziskavo, ki je dokazala močno prepletenost vrednot z odnosom do študijske izbire in odločitve. Podobno so pokazale tudi Muskove raziskave. Vrednote, v katerih se zrcali in integrira motivacijska usmerjenost posameznika, bodo zelo verjetno močno vplivale na odločitve glede šolanja, študija in poklica. Vrednote v sklopu osebnosti zavzemajo pomembno mesto na motivacijskem področju, zato kot motivacijski dejavnik pomenijo nadgradnjo, včasih tudi nasprotje biološko utemeljenih potreb in motivov (Musek 2000).

3 CILJI IN HIPOTEZE

Cilji so:

1. predstaviti metodo Pisanje želja,
2. izdelati merila za vrednotenje posameznih želja,
3. preveriti želje študentov FŠ in želje učiteljev iz različnih OŠ po Sloveniji,
4. ugotoviti, kako se študenti in učitelji razlikujejo med sabo glede na želje.

Hipoteze so:

- H₀1: Želje študentov „za naš razred“ se ne razlikujejo od istovrstnih želja učiteljev.
- H₀2: Želje študentov „za naravo“ se ne razlikujejo od istovrstnih želja učiteljev.
- H₀3: Želje študentov „za lačne otroke sveta“ se ne razlikujejo od istovrstnih želja učiteljev.
- H₀4: Želje študentov „za vse otroke v vojnah“ se ne razlikujejo od istovrstnih želja učiteljev.
- H₀5: Želje študentov „za življenje“ se ne razlikujejo od istovrstnih želja učiteljev.
- H₀6: Želje študentov „za družino“ se ne razlikujejo od istovrstnih želja učiteljev.
- H₀7: Želje študentov „za prijatelje“ se ne razlikujejo od istovrstnih želja učiteljev.
- H₀8: Želje študentov „za Slovenijo“ se ne razlikujejo od istovrstnih želja učiteljev.

4 VZOREC IN METODE DELA

Podatki, uporabljeni v diplomskem delu, so izbrani iz projekta Vrt življenja. Nosilec in pobudnik tega projekta je samostojna raziskovalka Marjetka Čas, ki je te podatke pridobila na podlagi anketnih vprašalnikov. Anketne vprašalnike sem pregledala, razvrstila in iz njih pripravila podatke za obdelavo. Raziskava je bila usmerjena v pridobivanje vpogleda v želje oziroma vpogleda v težnje/motive študentov (bodočih učiteljev, trenerjev) in učiteljev v slovenskih osnovnih šolah.

4.1 Vzorec – preizkušanci

V vzorec je bilo izmed vseh sodelujočih ljudi različnih starostnih obdobj in različnih držav izbranih 120 preizkušancev, ki so v času od 1996 do 2009 sodelovali v projektu Vrt življenja. Za diplomsko delo smo izbrali 60 študentov Fakultete za šport in 60 učiteljev osnovnih šol po Sloveniji.

4.2 Pripomočki

Vsi udeleženci so izpolnjevali vprašalnike, ki so zajemali demografske podatke (spol, starost/delovna doba in kraj) in želje. Informacije o teh željah oziroma težnjah/motivih so bile pridobljene z anketnimi vprašalniki.

4.3 Metode dela

Pred začetkom anketiranja smo udeležencem predstavili raziskavo in način anketiranja. Pri pripravi anketnega vprašalnika smo uporabili odprti tip vprašanj. Udeleženci so nizali želje, oziroma težnje/motive pod določenim vprašanjem, brez vnaprej ponujenih možnosti. Vprašalnik za študente je vseboval osem rubrik: za medsebojne odnose v razredu, za naravo, za lačne otroke, za otroke v vojnah, za življenje, za družino, za prijatelje in za Slovenijo (priloga A). Vprašalnik za učitelje, namesto rubrike za medsebojne odnose v razredu, vsebuje rubriko za medsebojne odnose v zbornici. Ostali podatki so enaki (priloga B). Na začetku so udeleženci izpolnili splošne podatke (spol, starost/leta delovne dobe, kraj in datum izpolnjevanja vprašalnika).

4.4 Obdelava podatkov in statistična analiza

Zbrane anketne vprašalnike sem pregledala in podatke razdelila po rubrikah. Zaradi potreb statistične obdelave so bili podatki v rubrikah uvrščeni v pomensko smiselne kategorije, za vsako rubriko posebej. Primer kategorij za rubriko Za naravo je naslednji: ohranjanje narave, spoštovanje narave, čista narava in ločevanje odpadkov, ozaveščanje o pomembnosti narave, sprejemanje odgovornosti, drugo.

Podatki iz vprašalnikov in drugi demografski podatki udeležencev so bili zbrani in urejeni v programu Microsoft Excel 2013. Da pri štetju in kategorizaciji ne bi bilo človeških napak in da bi bilo mogoče podatke po potrebi poljubno kategorizirati ter programsko prešteti, je bil za te potrebe razvit tudi programski vmesnik, ki je omogočal vnos želja, pregled anket, ter pregled in izvoz kategoriziranih podatkov. Sliki 1 in 2 prikazujeta primer izpisa aplikacije.

Vse ankete

Show 10 entries Search: Copy Print Save

ID ankete	Starost	Klasifikator	Mitiv/težnja (življenjska želja)	Tip
26	35	Za družino	dovolj časa	študent
26	35	Za družino	medsebojna pomoč	študent
26	35	Za družino	razumevanje	študent
26	35	Za družino	prijateljstvo	študent
26	35	Za družino	zdravje	študent
26	35	Za lačne otroke	razumevanje	študent
26	35	Za lačne otroke	pomoč	študent
26	35	Za naravo	spoštovanje narave	študent
26	35	Za naravo	ozaveščenost o pomembnosti narave	študent
26	35	Za naš razred	meds. Pomoč	študent

Showing 1 to 10 of 2,262 entries

Previous 1 2 3 4 5 ... 227 Next

Slika 1. Izpis podatkov anket v aplikaciji, razviti za potrebe obdelave podatkov diplomskega dela

Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja)

Si na strani PODROBNOSTI. Za izpis s seštevkom si ogledj STRAN SEŠTEVKI

Pred teboj je kategorizacija za rubriko: **Za naravo**

Rezultati za posamezne rubrike (to uporablja pri programu SPSS): razred, narava, lacen, vojne, življenje, družina, prijatelji, slovenija

Rezultati za posamezne rubrike s stolpcem Spisek (vse želje osebe iz te rubrike) in stolpcema za preverjanje št. želja: razred, narava, lacen, vojne, življenje, družina, prijatelji, slovenija

Stolpci Spisek, Št.želja_iz_spiska in Št.želja_checksum so samo za preverjanje. Št.želja_iz_spiska izpiše število želja, prisotnih v stolpcu Spisek. Če to res ustreza vsoti želja v desnih stolpcih, pa pove stolpec Št.želja_checksum.

Show 10 entries Search: Copy Print Save

Id	Starost	Spisek	Št.želja_iz_spiska	Št.želja_checksum	Ohranjanje narave	Čista narava in ločevanje odpadkov	Spoštovanje narave	Ozaveščanje o pomembnosti narave in vzor	Sprejemanje odgovornosti	Drugo
26	35	spoštovanje narave,ozaveščenost o pomembnosti narave	2	2	0	0	1	1	0	0
27	25	spoštovanje narave,ozaveščenost o pomembnosti narave	2	2	0	0	1	1	0	0
28	25	ohranjanje narave	1	1	1	0	0	0	0	0
30	24	ohranjanje narave,ozaveščenost o pomembnosti narave	2	2	1	0	0	1	0	0
31	24	spoštovanje narave,razumevanje	2	2	0	0	1	0	0	1
32	24	čistoča (manj onesnaženja)	1	1	0	1	0	0	0	0
33	24	čistoča (manj onesnaženja)	1	1	0	1	0	0	0	0
34	24	čistoča (manj onesnaženja)	1	1	0	1	0	0	0	0
35	24	spoštovanje narave,ozaveščenost o pomembnosti narave	2	2	0	0	1	1	0	0
36	23	spoštovanje narave,ohranjanje narave	2	2	1	0	1	0	0	0

Showing 1 to 10 of 116 entries

Previous 1 2 3 4 5 ... 12 Next

Slika 2. Izpis kategorizacije želja v aplikaciji, razviti za potrebe obdelave podatkov diplomskega dela

Statistična obdelava kategoriziranih podatkov iz posameznih rubrik je potekala v programu SPSS (IBM, SPSS 22.0, 64-bit za Windows 2013). Statistične metode za obdelavo zbranih podatkov sem izbirala na podlagi vrste zbranih podatkov (opisni) in zastavljenih hipotez. Za ugotavljanje splošnih zakonitosti vzorca sem uporabila opisno statistiko (IBM, SPSS 22.0), za primerjavo med vzorčnima skupinama pa je bil izveden test χ -kvadrat.

Tabela 3. Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Odnos razred/zbornica

KATEGORIZACIJA 1	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)	KATEGORIZACIJA 2	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)
Medsebojna pomoč	medsebojna pomoč, spodbuda	Medsebojna pomoč	medsebojna pomoč, spodbuda
Dobri odnosi učitelj – učenec	biti vzor učencem		
Dobri odnosi znotraj razreda/ zbornice	pristni odnosi študent – profesor, sodelovanje, povezanost, prilagodljivost, prijaznost, zaupanje, prijateljstvo, ohranjanje prijateljstva, sprejemanje, dobra komunikacija, prijetno vzdušje, pozitiven odnos, veselje (igrivost), potrpljenje	Dobri odnosi znotraj razreda/zbornice	pristni odnosi študent – profesor, sodelovanje, povezanost, prilagodljivost, prijaznost, zaupanje, prijateljstvo, ohranjanje prijateljstva, sprejemanje, dobra komunikacija, prijetno vzdušje, pozitiven odnos, veselje (igrivost), potrpljenje, <i>biti vzor učencem</i>
Enakopravnost	strpnost, enakovrednost		
Medsebojno razumevanje	medsebojno razumevanje	Medsebojno razumevanje	medsebojno razumevanje
Duhovni razvoj	ljubezen, preseganje jaza, ljubezen do dela, ustvarjalnost, človečnost, občutek za umetnost	Duhovni razvoj	ljubezen, preseganje jaza, ljubezen do dela, ustvarjalnost, človečnost, občutek za umetnost, <i>strpnost, enakovrednost</i>
Več druženja	več časa za druženje, zabava		
Uspeh	uspeh		
Čustvena zrelost	nesebičnost, nezavidanje, nezahrbtost, zrelo reševanje konfliktov, motivacija, čim manj opravljanja	Čustvena zrelost	nesebičnost, nezavidanje, nezahrbtost, zrelo reševanje konfliktov, motivacija, čim manj opravljanja
Iskrenost	iskrenost, odprtost	Iskrenost	iskrenost, odprtost
Spoštovanje	spoštovanje, poslušnost	Spoštovanje	spoštovanje, poslušnost
Sreča	sreča		
Drugo	uporabnost znanja, zdravje, več prostora, deliti nasvete, uvedba 15 min rekreacije	Drugo	uporabnost znanja, zdravje, več prostora, deliti nasvete, uvedba 15 min rekreacije, <i>sreča, uspeh, več časa za druženje, zabava</i>

V nadaljevanju je v tabelah 3 do 10 prikazana uvrstitev obdelanih podatkov (motivi/težnje) iz posameznih rubrik v kategorije. Najprej je bila opravljena kategorizacija 1. Posledično je bilo ugotovljeno, da ni primerna za obdelavo podatkov po testu χ -kvadrat, ker je bilo v posameznih kategorijah premalo podatkov. Zato so bili nekateri podatki prekategoriizirani, kar je vidno v kategorizaciji 2. Razlike med kategorizacijo 1 in kategorizacijo 2 so v poševnem zapisu.

Tabela 4. Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za naravo

KATEGORIZACIJA 1	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)	KATEGORIZACIJA 2	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)
Ohranjanje narave	ohranjanje narave, varovanje ogroženih vrst	Ohranjanje narave	ohranjanje narave, varovanje ogroženih vrst
Spoštovanje narave	sožitje z naravo, smotrna raba naravnih virov, ljubezen, hvaležnost, spoštovanje narave	Spoštovanje narave	sožitje z naravo, smotrna raba naravnih virov, ljubezen, hvaležnost, spoštovanje narave
Čista narava in ločevanje odpadkov	čistoča (manj onesnaževanja), lepota	Čista narava in ločevanje odpadkov	čistoča (manj onesnaževanja), lepota, <i>ločevanje odpadkov</i>
Vzor za mlajše generacije	prenesti vzor na otroke		
Ozaveščanje o pomembnosti narave	ozaveščenost o pomembnosti narave	Ozaveščanje o pomembnosti narave	ozaveščenost o pomembnosti narave, <i>prenesti vzor na otroke</i>
Sprejemanje odgovornosti	proaktivnost, sprememba odnosa do narave, odgovornost	Sprejemanje odgovornosti	proaktivnost, sprememba odnosa do narave, odgovornost
Pametna zakonodaja na področju varovanja narave	pametna zakonodaja		
Ločevanje odpadkov	ločevanje odpadkov		
Razumevanje narave	razumevanje narave		
Varčevanje z energijo	varčevanje z energijo		
Drugo	nesebičnost, manj naravnih katastrof	Drugo	nesebičnost, manj naravnih katastrof, <i>razumevanje narave, pametna zakonodaja, varčevanje z energijo</i>

Tabela 5. Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za lačne otroke

KATEGORIZACIJA 1	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)	KATEGORIZACIJA 2	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)
Pravična razporeditev hrane	zmanjšanje lakote pod svetu, enakomerna razporeditev hrane, spoštovanje hrane	Pravična razporeditev hrane	zmanjšanje lakote pod svetu, enakomerna razporeditev hrane, spoštovanje hrane
Materialna pomoč	pomoč, hrana, pomoč drugih ljudi, pitna voda, denarna pomoč, zdravila	Materialna pomoč	pomoč, hrana, pomoč drugih ljudi, pitna voda, denarna pomoč, zdravila
Dobro počutje	veselje, sreča, brezskrbnost, zadovoljstvo, povezanost, zdravje, razumevanje, čistost	Dobro počutje	veselje, sreča, brezskrbnost, zadovoljstvo, povezanost, zdravje, razumevanje, čistost
Samopomoč	samopobude, ozaveščenost otrok in izobraževanje, samooskrbnost	Druge oblike pomoči	<i>samopobude, ozaveščenost otrok in izobraževanje, samooskrbnost, strokovna pomoč</i>
Doživeto otroštvo	radost, igrivost, družina		
Strokovna pomoč	strokovna pomoč		
Učinkovitost pomoči	učinkovitost pomoči		
Odgovornejši odrasli	odgovornejši odrasli		
Sočutje drugih	dobrota, spoštovanje, sočutje drugih		
Ljubezen in toplina	ljubezen, toplina	Ljubezen in toplina	ljubezen, toplina
Lepa prihodnost	mir, nesebičnost, enakopravnost, manj nasilja, neodvisnost, lepa prihodnost	Boljša prihodnost	mir, nesebičnost, enakopravnost, manj nasilja, neodvisnost, lepa prihodnost, <i>upanje</i>
Upanje	upanje		
		Drugo	<i>učinkovitost pomoči, odgovornejši odrasli, radost, igrivost, družina, dobrota, spoštovanje drugih</i>

Tabela 6. Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za otroke v vojnah

KATEGORIZACIJA 1	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)	KATEGORIZACIJA 2	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)
Mir	mir, notranji mir	Mir	mir, notranji mir
Lepša prihodnost	lepša prihodnost, nova možnost, pozitivnost, svoboda, dostojanstvo	Lepša prihodnost	lepša prihodnost, nova možnost, pozitivnost, svoboda, dostojanstvo
Izobraževanje	možnost izobraževanja, ozaveščanje vseh ljudi		
Preživetje	preživetje, azil/zaščita, zdravje, iznajdljivost	Preživetje in upanje	preživetje, azil/zaščita, zdravje, iznajdljivost, <i>upanje</i>
Materialna pomoč	pomoč, boljša zdravstvena oskrba, oskrba s hrano in vodo	Pomoč	pomoč, boljša zdravstvena oskrba, oskrba s hrano in vodo
Občutenje ljubezni in topline	toplina, ljubezen, sočutje, spoštovanje	Občutenje ljubezni in topline	toplina, ljubezen, sočutje, spoštovanje
Družina in dom	dom, družina – da bi jo našli	Družina in dom	dom, družina – da bi jo našli
Notranja moč in pogum	pogum, notranja moč	Notranja moč in pogum	pogum, notranja moč
Varnost	varnost, zaupanje	Varnost	varnost, zaupanje
Obvarovanje pred posledicami	želja po odpuščanju, obvarovanje pred posledicami	Obvarovanje pred posledicami	želja po odpuščanju, obvarovanje pred posledicami, <i>Možnost izobraževanja, ozaveščanje vseh ljudi</i>
Doživeto otroštvo	igrivost, brezskrbnost, sreča, veselje, prijateljstvo	Doživeto otroštvo	igrivost, brezskrbnost, sreča, veselje, prijateljstvo
Upanje	upanje		

Tabela 7. Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za življenje

KATEGORIZACIJA 1	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)	KATEGORIZACIJA 2	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)
Zdravje	zdravje, veliko energije	Zdravje	zdravje, veliko energije
Dobri odnosi	prijateljstvo, spoštovanje, empatičnost, poštenost, zaupanje, strpnost, nesebičnost, umirjenost, sproščenost, dobra komunikacija, razumevanje	Dobri odnosi in pomoč	prijateljstvo, spoštovanje, empatičnost, poštenost, zaupanje, strpnost, nesebičnost, umirjenost, sproščenost, dobra komunikacija, razumevanje, <i>medsebojna pomoč, pomoč ljudem</i>
Pozitivna naravnost	optimizem, veselje, zadovoljstvo	Pozitivna naravnost	optimizem, veselje, zadovoljstvo
Osebnostna rast	samozavest, iskrenost do sebe, disciplina, proaktivnost, notranja moč, vztrajnost, najti sebe, pogum, ustvarjalnost, motiviranost, odpuščanje, izobraževanje	Osebnostna rast	samozavest, iskrenost do sebe, disciplina, proaktivnost, notranja moč, vztrajnost, najti sebe, pogum, ustvarjalnost, motiviranost, odpuščanje, izobraževanje
Uživanje življenja	brezskrbnost, pestrost, carpe diem, zabava, energičnost, potovanja, svoboda, sanje	Uživanje življenja	brezskrbnost, pestrost, carpe diem, zabava, energičnost, potovanja, svoboda, sanje
Družina	družina, dobra vzgoja otrok	Družina	družina, dobra vzgoja otrok
Ljubezen, sreča in toplota	ljubezen, sreča, toplota	Ljubezen, sreča in toplota	ljubezen, sreča, toplota
Pomoč	medsebojna pomoč, pomoč ljudem		
Mir	notranji mir, mir	Mir	mir
Uspeh	uspeh	Uspeh	uspeh
Služba	služba, veselje do dela, dovolj materialnih dobrin		
Drugo	nematerializem, sožitje z naravo, dolgo življenje, izpolnitev vseh želja	Drugo	nematerializem, sožitje z naravo, dolgo življenje, izpolnitev vseh želja, <i>služba, veselje do dela, dovolj materialnih dobrin</i>

Tabela 8. Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za družino

KATEGORIZACIJA 1	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)	KATEGORIZACIJA 2	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)
Zdravje	zdravje	Zdravje	zdravje
Ljubezen in toplina	ljubezen, toplina	Ljubezen in toplina	ljubezen, toplina
Dobri odnosi v družini	dobri medsebojni odnosi, medsebojno razumevanje, razumevanje, boljša komunikacija, prijateljstvo, potrpežljivost, zaupanje, sobivanje, dopolnjevanje, naklonjenost, enakopravnost, strpnost	Dobri odnosi v družini	dobri medsebojni odnosi, medsebojno razumevanje, razumevanje, boljša komunikacija, prijateljstvo, potrpežljivost, zaupanje, sobivanje, dopolnjevanje, naklonjenost, enakopravnost, strpnost
Podpora in pomoč	medsebojna pomoč, predanost	Podpora in čas za družino	medsebojna pomoč, predanost, <i>dovolj časa za družino</i>
Iskrenost	odprtost, iskrenost		
Več časa za družino	dovolj časa za družino		
Osebna rast	poštenje, sprejemanje, odpuščanje, medsebojno učenje, uspeh, osebna rast		
Povezanost	povezanost, občutek pripadnosti	Povezanost	povezanost, občutek pripadnosti
Dobro počutje – prijetna čustva	sproščenost, zadovoljstvo, optimizem, manj stresa, veselje, mir	Dobro počutje – prijetna čustva	sproščenost, zadovoljstvo, optimizem, manj stresa, veselje, mir
Spoštovanje	spoštovanje	Spoštovanje	spoštovanje
Sreča	sreča	Sreča	sreča
Dobra vzgoja	dobra vzgoja		
Drugo	navezanost, naraščaj, svoboda, strast	Drugo	navezanost, naraščaj, svoboda, strast, <i>dobra vzgoja, poštenje, sprejemanje, odpuščanje, medsebojno učenje, uspeh, osebna rast, odprtost, iskrenost</i>

Tabela 9. Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za prijatelje

KATEGORIZACIJA 1	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)	KATEGORIZACIJA 2	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)
Več časa za prijatelje	več druženja, dostopnost, več časa za prijatelje, druženje	Več časa za prijatelje	več druženja, dostopnost, več časa za prijatelje, druženje
Iskrenost	iskrenost, neposrednost	Iskrenost	iskrenost, neposrednost
Pomoč in podpora	podpora, pomoč	Pomoč in podpora	podpora, pomoč
Zdravje	zdravje	Zdravje	zdravje
Dobra komunikacija	dobra komunikacija, razumevanje, strpnost, sprejemanje, sprejemanje drugačnosti, prijaznost, empatija, pristnost, prizadevnost, poštenost	Dobra komunikacija	dobra komunikacija, razumevanje, strpnost, sprejemanje, sprejemanje drugačnosti, prijaznost, empatija, pristnost, prizadevnost, poštenost
Ljubezen	imeti rad samega sebe, dobrota, hvaležnost, ljubezen	Ljubezen	imeti rad samega sebe, dobrota, hvaležnost, ljubezen
Spoštovanje	spoštovanje		
Dobro počutje – prijetna čustva	pozitivna energija, veselje, neobremenjenost, zadovoljstvo, lepi trenutki, igrivost, harmonija, blaginja	Dobro počutje – prijetna čustva	pozitivna energija, veselje, neobremenjenost, zadovoljstvo, lepi trenutki, igrivost, harmonija, blaginja, <i>spoštovanje</i>
Ohranjanje prijateljstva	zaupanje, zanesljivost, ohranjanje prijateljstva	Ohranjanje prijateljstva	zaupanje, zanesljivost, ohranjanje prijateljstva
Sreča	sreča	Sreča in uspeh	sreča, <i>uspeh</i>
Uspeh	uspeh		
Zabava	želja po avanturah, spontanost, zabava	Zabava	želja po avanturah, spontanost, zabava
Drugo	uresničevanje vseh želja, vse najboljše, brezpogojnost	Drugo	uresničevanje vseh želja, vse najboljše, brezpogojnost

Tabela 10. Kategorizacija motivov/teženj (življenjskih želja) za rubriko Za Slovenijo

KATEGORIZACIJA 1	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)	KATEGORIZACIJA 2	IZRAŽENI MOTIVI (ŽELJE)
Boljša politična prihodnost države	dobro vodstvo, boljša vlada, prepoznavnost v svetu, dobri odnosi, boljši odnosi z drugimi državami	Boljša politična prihodnost države	dobro vodstvo, boljša vlada, prepoznavnost v svetu, dobri odnosi, boljši odnosi z drugimi državami
Dobri odnosi med Slovenci	enotnost, sproščenost, bolj odprta družba, sodelovanje, poštenost, pozitivna naravnost, iskrenost, ljubezen, zaupanje, spoštovanje, medsebojna skrb, nematerializem, uvidevnost, povezanost, hvaležnost, sprejemanje, zadovoljstvo	Dobri odnosi med Slovenci	enotnost, sproščenost, bolj odprta družba, sodelovanje, poštenost, pozitivna naravnost, iskrenost, ljubezen, zaupanje, spoštovanje, medsebojna skrb, nematerializem, uvidevnost, povezanost, hvaležnost, sprejemanje, zadovoljstvo
Močnejša nacionalna zavest	nacionalna zavest, ohranitev kulture, ponos, unikatnost	Močnejša nacionalna zavest	nacionalna zavest, ohranitev kulture, ponos, unikatnost
Napredek Slovenije	odločnost, razvoj, večja rodnost, ekonomska rast, nov sistem vrednot, večja prepoznavnost v svetu, razvoj Slovenije, samostojnost, uspeh, vseživljenjsko učenje	Napredek Slovenije	odločnost, razvoj, večja rodnost, ekonomska rast, nov sistem vrednot, večja prepoznavnost v svetu, razvoj Slovenije, samostojnost, uspeh, vseživljenjsko učenje
Mir in varnost	mir, varnost		
Medsebojno razumevanje	razumevanje, složnost, spoštovanje, medsebojni odnosi, komunikacija, brez nevoščljivosti	Medsebojno razumevanje	razumevanje, složnost, spoštovanje, medsebojni odnosi, komunikacija, brez nevoščljivosti
Medsebojna pomoč	pomoč drugemu		
Ohranitev narave	čistost, ohranjanje narave	Ohranitev narave	čistost, ohranjanje narave
Boljši ekonomski položaj	materialna preskrbljenost, boljši ekonomski položaj, ekonomska rast, konkurenčnost	Boljši ekonomski položaj	materialna preskrbljenost, boljši ekonomski položaj, ekonomska rast, konkurenčnost
Enakopravnost	strpnost, enakost med prebivalci, enakopravnost	Enakopravnost	strpnost, enakost med prebivalci, enakopravnost
Drugo	sreča, zdravje, svoboda	Drugo	sreča, zdravje, svoboda, mir, <i>varnost, pomoč drugemu</i>

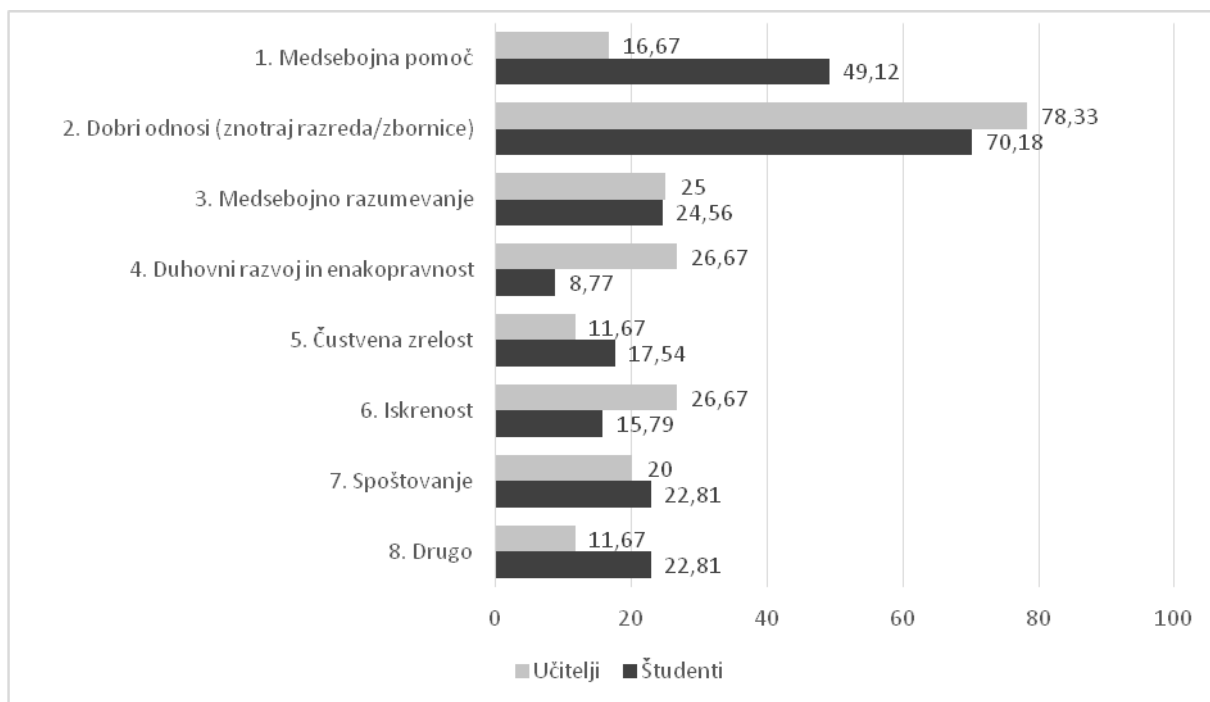
5. REZULTATI

5.1 Primerjava motivov/teženj (želja) za razred/zbornico

Rezultate zastopanosti želja študentov za razred in učiteljev za zbornico smo po kategorijah predstavili v tabeli 11 in na sliki 3. Iz rezultatov je razvidno, da so študentom (70,18 %) in učiteljem (78,33 %) najpomembnejši Dobri odnosi v razredu, v zbornici in v odnosu učitelj – učenec. Študentom (49,1 %) je pomembna tudi medsebojna pomoč, ki pa ni tako pomembna učiteljem, saj jih je to željo izrazila le 16,7 %. To razliko smo potrdili s testom χ -kvadrat (14,04; $p = 0,00$), ki je statistično značilna. Prikaz je v tabeli 12. Na drugi strani je učiteljem bolj pomemben duhovni razvoj in enakopravnost, razlika pa je tudi statistično značilna (6,36; $p = 0,01$). Pri drugih je stopnja tveganja prevelika, da bi lahko sklenili, da med skupinama obstajajo razlike.

Tabela 11. Zastopanost motivov (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za razred/zbornico

KATEGORIJA ŽELJA		ŽELJA					NI ŽELJE		SKUPAJ
		1X	2X	3X	SKUPAJ	Delež (v %)	Delež (v %)		
1. Medsebojna pomoč	ŠTUDENT	26	2	0	28	49,12	29	50,88	57
	UČITELJ	10	0	0	10	16,67	50	83,33	60
2. Dobri odnosi (znotraj razreda/zbornice)	ŠTUDENT	24	12	4	40	70,18	17	29,82	57
	UČITELJ	32	14	1	47	78,33	13	21,67	60
3. Medsebojno razumevanje	ŠTUDENT	14	0	0	14	24,56	43	75,44	57
	UČITELJ	15	0	0	15	25,00	45	75,00	60
4. Duhovni razvoj in enakopravnost	ŠTUDENT	5	0	0	5	8,77	52	91,23	57
	UČITELJ	14	1	1	16	26,67	44	73,33	60
5. Čustvena zrelost	ŠTUDENT	8	2	0	10	17,54	47	82,46	57
	UČITELJ	5	2	0	7	11,67	53	88,33	60
6. Iskrenost	ŠTUDENT	8	1	0	9	15,79	48	84,21	57
	UČITELJ	14	2	0	16	26,67	44	73,33	60
7. Spoštovanje	ŠTUDENT	13	0	0	13	22,81	44	77,19	57
	UČITELJ	12	0	0	12	20,00	48	80,00	60
8. Drugo	ŠTUDENT	7	6	0	13	22,81	44	77,19	57
	UČITELJ	7	0	0	7	11,67	53	88,33	60

Slika 3. Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za razred/zbornico med študenti in učitelji

Tabela 12. Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za razred/zbornico študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat

	KATEGORIJA ŽELJA	VREDNOST TESTA χ -KVADRAT	PROSTOSTNA STOPNJA (DF)	RAVEN STATISTIČNE ZNAČILNOSTI
1.	Medsebojna pomoč	14,04	1	0,00*
2.	Dobri odnosi (v razredu/zbornici in učitelj – učenec)	1,02	1	0,31
3.	Medsebojno razumevanje	0,00	1	0,96
4.	Duhovni razvoj in enakopravnost	6,36	1	0,01*
5.	Čustvena zrelost	0,81	1	0,37
6.	Iskrenost	2,06	1	0,15
7.	Spoštovanje	0,14	1	0,71
8.	Drugo	2,56	1	0,11

5.2 Primerjava motivov/teženj (želja) za naravo

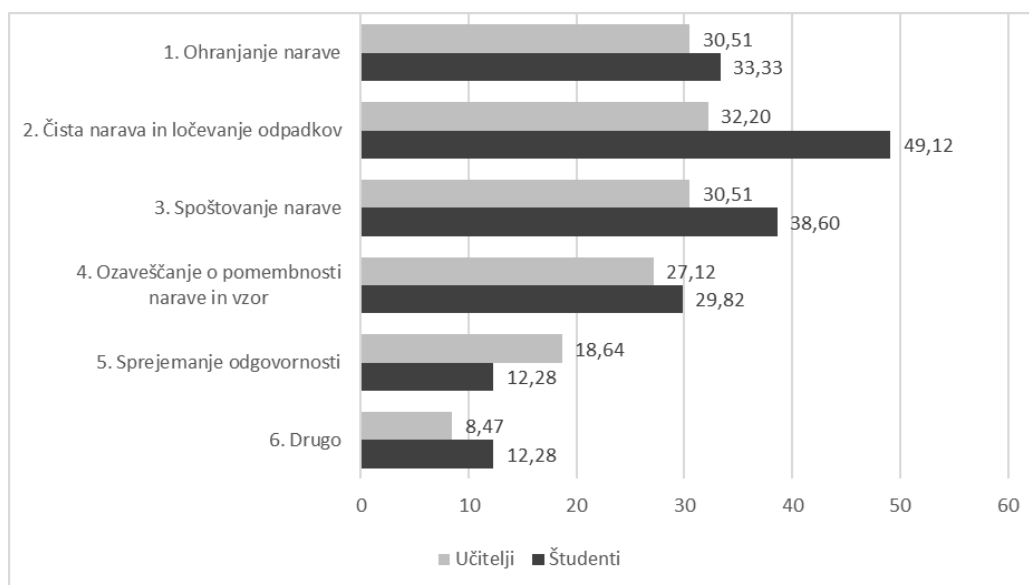
Rezultate zastopanosti želja za naravo smo po kategorijah predstavili v spodnji tabeli 13 in na spodnji sliki 4. Pri željah za naravo so bili študenti in učitelji dokaj enotni. Odstopa edino kategorija Čista narava in ločevanje odpadkov, ki jo je izbrala skoraj polovica študentov (49,12 %) in le tretjina učiteljev (32,20 %). Pri prvih štirih kategorijah so pogostejše želje pisali študenti v primerjavi z učitelji. Kar nam kaže na to, da se mladi (študenti) zavedajo pomena in ohranjanja čiste narave, pomembnosti ozaveščanja in vzora za otroke, medtem ko se učitelji bolj zavedajo sprejemanja odgovornosti do narave. Test χ -kvadrat ni potrdil statistično značilnih razlik med spremenljivkami želja študentov in učiteljev, v nobeni od izbranih kategorij. Prikaz je v tabeli 14. Stopnja tveganja prevelika, da bi lahko sklenili, da med skupinama obstajajo razlike.

Tabela 13. Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za naravo

KATEGORIJA ŽELJA		ŽELJA				NI ŽELJE		SKUPAJ
		1X	2X	SKUPAJ	Delež (v %)	Delež (v %)		
1. Ohranjanje narave	ŠTUDENT	19	0	19	33,33	38	66,67	57
	UČITELJ	17	1	18	30,51	41	69,49	59
2. Čista narava in ločevanje odpadkov	ŠTUDENT	25	3	28	49,12	29	50,88	57
	UČITELJ	17	2	19	32,20	40	67,80	59
3. Spoštovanje narave	ŠTUDENT	18	4	22	38,60	35	61,40	57
	UČITELJ	15	3	18	30,51	41	69,49	59
4. Ozaveščanje o pomembnosti narave in vzor	ŠTUDENT	17	0	17	29,82	40	70,18	57
	UČITELJ	13	3	16	27,12	43	72,88	59
5. Sprejemanje odgovornosti	ŠTUDENT	7	0	7	12,28	50	87,72	57
	UČITELJ	10	1	11	18,64	48	81,36	59
6. Drugo	ŠTUDENT	7	0	7	12,28	50	87,72	57
	UČITELJ	5	0	5	8,47	54	91,53	59

Tabela 14. Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za naravo študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat

	KATEGORIJA ŽELJA	VREDNOST TESTA χ -KVADRAT	PROSTOSTNA STOPNJA (DF)	RAVEN STATISTIČNE ZNAČILNOSTI
1.	Ohranjanje narave	0,11	1	0,74
2.	Čista narava in ločevanje odpadkov	3,44	1	0,06
3.	Spoštovanje narave	0,84	1	0,36
4.	Ozaveščanje o pomembnosti narave in vzor	0,10	1	0,75
5.	Sprejemanje odgovornosti	0,89	1	0,34
6.	Drugo		1	0,50

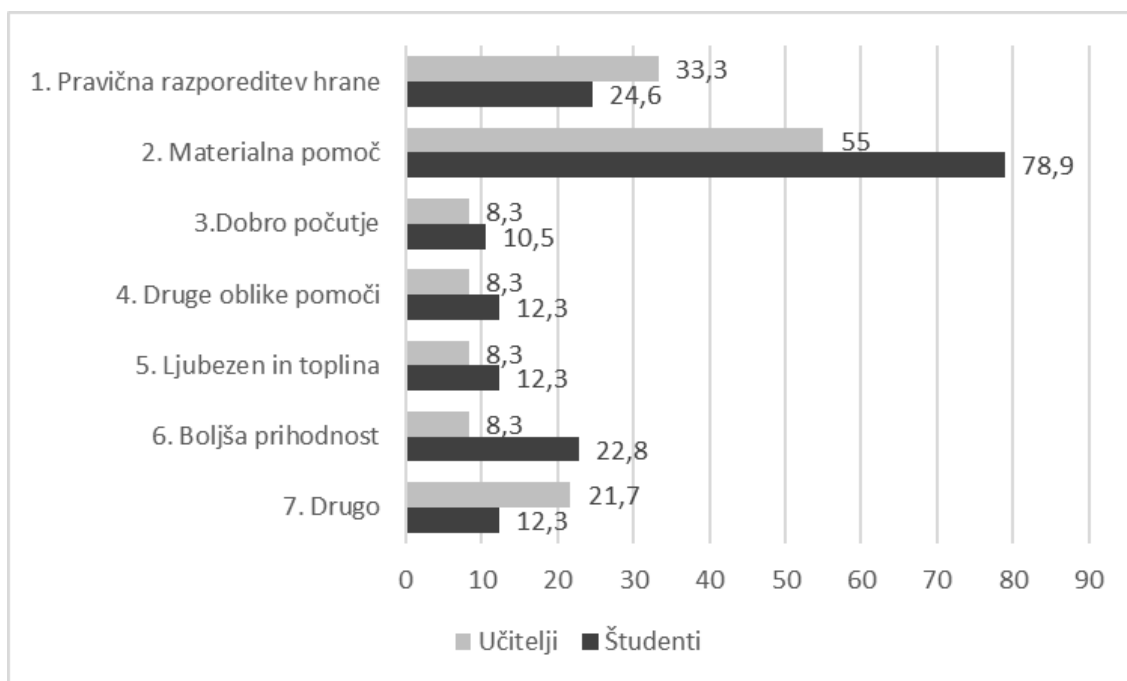
Slika 4. Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za naravo med študenti in učitelji

5.3 Primerjava motivov/teženj (želja) za lačne otroke

Primerjava želja za lačne otroke, ki je razvidna iz tabele 15 in slike 5, je pokazala, da se želje študentov FŠ in učiteljev bistveno ne razlikujejo. Rezultati so prikazani v spodnjih tabelah ter na grafu. Najbolj pogoste so bile želje v zvezi z materialno pomočjo in želje za pravičnejšo razporeditev hrane. Študenti so prepričani, da bi k rešitvi problema lačnih otrok veliko pripomogli z učinkovito materialno pomočjo. Študenti to kategorijo izbrali 45-krat, nekateri celo dvakrat in trikrat (78,9 %). Podobnih misli je le približna polovica učiteljev (55,0 %). Razliko smo potrdili tudi s testom χ -kvadrat, ki je pokazal statistično značilno razliko med željami študentov in željami učiteljev v kategoriji Materialna pomoč (7,54; $p = 0,06$). Prikaz je v tabeli 16. Želje za pravičnejšo razporeditev hrane so bile druga najbolj pogosta kategorija želja. Tretjina učiteljev in petina študentov (dva sta to kategorijo izbrala dvakrat) je izrazila to željo. Znatna razlika med študenti in učitelji se je pokazala pri kategoriji Boljša prihodnost. Kar 22,8 % študentov je izrazilo to željo. Učitelji so bili manj pozitivno naravnani – samo pet jih je izrazilo to željo (8,3 %). Razliko smo potrdili tudi s testom χ -kvadrat (4,70 in $p = 0,03$). Pri drugih petih kategorijah ni bilo statistično značilnih razlik med željami študentov in učiteljev.

Tabela 15. Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za lačne otroke

KATEGORIJA ŽELJA		ŽELJA					NI ŽELJE		SKUPAJ
		1X	2X	3X	SKUPAJ	Delež (v %)	Delež (v %)		
1. Pravična razporeditev hrane	ŠTUDENT	12	2	0	14	24,56	43	75,44	57
	UČITELJ	20	0	0	20	33,33	40	66,67	60
2. Materialna pomoč	ŠTUDENT	32	11	2	45	78,95	12	21,05	57
	UČITELJ	22	9	2	33	55,00	27	45,00	60
3. Dobro počutje	ŠTUDENT	4	2	0	6	10,53	51	89,47	57
	UČITELJ	5	0	0	5	8,33	55	91,67	60
4. Druge oblike pomoči	ŠTUDENT	4	3	0	7	12,28	50	87,72	57
	UČITELJ	4	1	0	5	8,33	55	91,67	60
5. Ljubezen in toplina	ŠTUDENT	6	1	0	7	12,28	50	87,72	57
	UČITELJ	5	0	0	5	8,33	55	91,67	60
6. Boljša prihodnost	ŠTUDENT	13	0	0	13	22,81	44	77,19	57
	UČITELJ	5	0	0	5	8,33	55	91,67	60
7. Drugo	ŠTUDENT	7	0	0	7	12,28	50	87,72	57
	UČITELJ	12	1	0	13	21,67	47	78,33	60

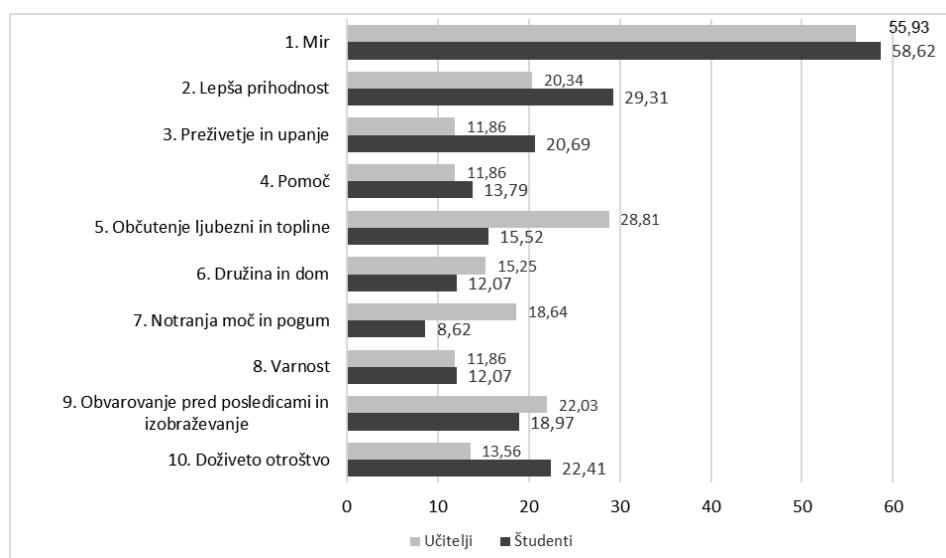
Slika 5. Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za lačne otroke med študenti in učitelji

Tabela 16. Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za lačne otroke študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat

	KATEGORIJA ŽELJA	VREDNOST TESTA χ -KVADRAT	PROSTOSTNA STOPNJA (DF)	RAVEN STATISTIČNE ZNAČILNOSTI
1.	Pravična razporeditev	1,09	1	0,30
2.	Materialna pomoč	7,54	1	0,01*
3.	Dobro počutje	0,17	1	0,69
4.	Druge oblike pomoči	0,49	1	0,48
5.	Ljubezen in toplota	0,49	1	0,48
6.	Boljša prihodnost	4,70	1	0,03*
7.	Drugo	1,82	1	0,18

5.4 Primerjava motivov/teženj (želja) za otroke v vojnah

Na spodnji sliki 6 in v spodnji tabeli 17 je vidna zastopanost želja študentov in učiteljev v kategorijah rubrike Želje za otroke v vojnah. Želje učiteljev in študentov so podobne. Želja za mir prevladuje pri več kot polovici udeležencev, sledijo želje za lepšo prihodnost. V kategoriji želja za lepšo prihodnost je manjša razlika med študenti (20,34 %) in učitelji (29,31 %), kar kaže na optimizem mladih. Podobno lahko sklepamo pri željah za preživetje in upanje, kjer so želje študentov za 9 % pogostejše. Učitelji imajo pogostejše želje za občutenje ljubezni, topline, za družino in dom ter za notranjo moč in pogum. S testom χ -kvadrat nismo med skupino študentov in skupino učiteljev znotraj nobene od izbranih kategorij ugotovili statistično značilnih razlik ($p < 0,05$). Prikaz je v tabeli 18. Sklepamo lahko, da se spremenljivke obeh skupin porazdeljujejo podobno glede na vrednost spremenljivke želja med tiste, ki želje imajo, in tiste, ki jih nimajo.

Slika 6. Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za otroke v vojnah med študenti in učitelji

Tabela 17. Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kat. rubrike Želje za otroke v vojnah

KATEGORIJA ŽELJA		ŽELJA				NI ŽELJE		SKUPAJ
		1X	2X	SKUPAJ	Delež (v %)	Delež (v %)		
1. Mir	ŠTUDENT	32	2	34	58,62	24	41,38	58
	UČITELJ	31	2	33	55,93	26	44,07	59
2. Lepša prihodnost	ŠTUDENT	16	1	17	29,31	41	70,69	58
	UČITELJ	12	0	12	20,34	47	79,66	59
3. Preživetje in upanje	ŠTUDENT	12	0	12	20,69	46	79,31	58
	UČITELJ	7	0	7	11,86	52	88,14	59
4. Pomoč	ŠTUDENT	5	3	8	13,79	50	86,21	58
	UČITELJ	7	0	7	11,86	52	88,14	59
5. Občutenje ljubezni in topline	ŠTUDENT	6	3	9	15,52	49	84,48	58
	UČITELJ	14	3	17	28,81	42	71,19	59
6. Družina in dom	ŠTUDENT	5	2	7	12,07	51	87,93	58
	UČITELJ	7	2	9	15,25	50	84,75	59
7. Notranja moč in pogum	ŠTUDENT	5	0	5	8,62	53	91,38	58
	UČITELJ	10	1	11	18,64	48	81,36	59
8. Varnost	ŠTUDENT	7	0	7	12,07	51	87,93	58
	UČITELJ	7	0	7	11,86	52	88,14	59
9. Obvarovanje pred posledicami in izobraževanje	ŠTUDENT	11	0	11	18,97	47	81,03	58
	UČITELJ	12	1	13	22,03	46	77,97	59
10. Doživeto otroštvo	ŠTUDENT	10	3	13	22,41	45	77,59	58
	UČITELJ	5	3	8	13,79	51	87,93	59

Tabela 18. Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za otroke v vojnah študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat

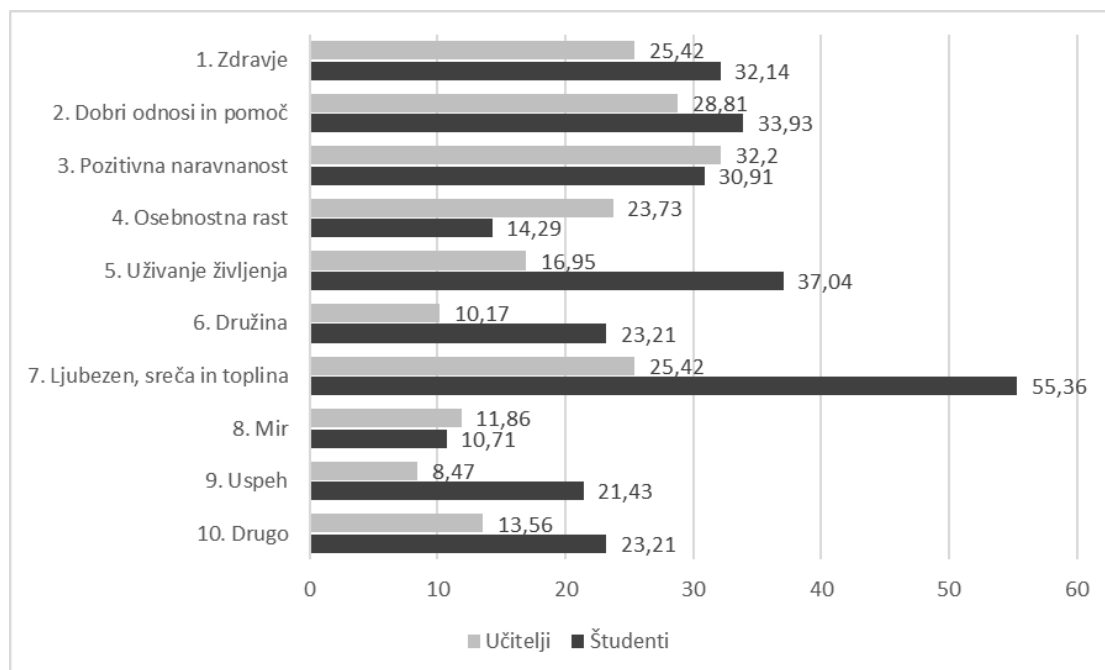
	KATEGORIJA ŽELJA	VREDNOST TESTA χ -KVADRAT	PROSTOSTNA STOPNJA (DF)	RAVEN STATISTIČNE ZNAČILNOSTI
1.	Mir	0,09	1	0,77
2.	Lepša prihodnost	1,26	1	0,26
3.	Preživetje in upanje	1,68	1	0,20
4.	Varnost	0,10	1	0,76
5.	Občutenje ljubezni in topline	2,99	1	0,08
6.	Družina in dom	0,25	1	0,62
7.	Notranja moč in pogum	2,49	1	0,12
8.	Varnost	0,00	1	0,97
9.	Obvarovanje pred posledicami	0,17	1	0,68
10.	Doživeto otroštvo	1,56	1	0,21

5.5 Primerjava motivov/teženj (želja) za življenje

Rezultate zastopanosti želja za življenje smo po kategorijah predstavili v spodnji tabeli 19 in na spodnji sliki 7. Študenti so med željami za življenje navedli, da bi radi imeli ljubezen, srečo in toplino (55,36 %), medtem ko je bila pri učiteljih zastopana le pri četrtini udeležencev. Študentom je pomembno, da v življenju uživajo (37,04 %), kar je manj pomembno učiteljem (16,95 %). Sledijo še dobri odnosi in pomoč, zdravje in pozitivna naravnost pri približno tretjini študentov. Študentom je pomemben tudi uspeh (21,43 %), veliko manj pa učiteljem (13,56 %). Učiteljem pa je veliko bolj pomembna kategorija Osebnostna rast (23,73 %). S testom χ -kvadrat smo potrdili statistično značilne razlike med željami študentov in učiteljev, in sicer pri treh kategorijah. Prikaz je v tabeli 20. Prva kategorija je Ljubezen, sreča in toplina (10,73; 0,00), druga Uspeh (3,83;0,05) in tretja Uživanje življenja (7,14; 0,01).

Tabela 19. Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za življenje

KATEGORIJA ŽELJA		ŽELJA					NI ŽELJE		SKUPAJ
		1X	2X	3X	SKUPAJ	Delež (v %)	Delež (v %)		
1. Zdravje	ŠTUDENT	18	0	0	18	32,14	38	67,86	56
	UČITELJ	14	1	0	15	25,42	44	74,58	59
2. Dobri odnosi in pomoč	ŠTUDENT	18	1	0	19	33,93	37	66,07	56
	UČITELJ	15	2	0	17	28,81	42	71,19	59
3. Pozitivna naravnost	ŠTUDENT	14	3	1	17	30,91	38	69,09	55
	UČITELJ	18	1	0	19	32,20	40	67,80	59
4. Osebnostna rast	ŠTUDENT	7	0	1	8	14,29	48	85,71	56
	UČITELJ	12	1	1	14	23,73	45	76,27	59
5. Uživanje življenja	ŠTUDENT	17	3	2	22	37,04	34	62,96	56
	UČITELJ	9	1	0	10	16,95	49	83,05	59
6. Družina	ŠTUDENT	13	0	0	13	23,21	43	76,79	56
	UČITELJ	4	2	0	6	10,17	53	89,83	59
7. Ljubezen, sreča in toplina	ŠTUDENT	23	8	0	31	55,36	25	44,64	56
	UČITELJ	13	2	0	15	25,42	44	74,58	59
8. Mir	ŠTUDENT	6	0	0	6	10,71	50	89,29	56
	UČITELJ	7	0	0	7	11,86	52	88,14	59
9. Uspeh	ŠTUDENT	12	0	0	12	21,43	44	78,57	56
	UČITELJ	5	0	0	5	8,47	54	91,53	59
10. Drugo	ŠTUDENT	13	0	0	13	23,21	43	76,79	56
	UČITELJ	8	0	0	8	13,56	51	86,44	59

Slika 7. Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za življenje med študenti in učitelji

Tabela 20. Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za življenje študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat

	KATEGORIJA ŽELJA	VREDNOST TESTA χ -KVADRAT	PROSTOSTNA STOPNJA (DF)	RAVEN STATISTIČNE ZNAČILNOSTI
1.	Zdravje	0,63	1	0,43
2.	Dobri odnosi in pomoč	0,35	1	0,55
3.	Pozitivna naravnost	0	1	0,99
4.	Osebnostna rast	1,66	1	0,20
5.	Uživanje življenja	7,14	1	0,01*
6.	Družina	3,55	1	0,06
7.	Ljubezen, sreča in toplina	10,73	1	0,00*
8.	Mir	0,04	1	0,85
9.	Uspeh	3,83	1	0,05*
10.	Drugo	1,79	1	0,18

5.6 Primerjava motivov/teženj (želja) za družino

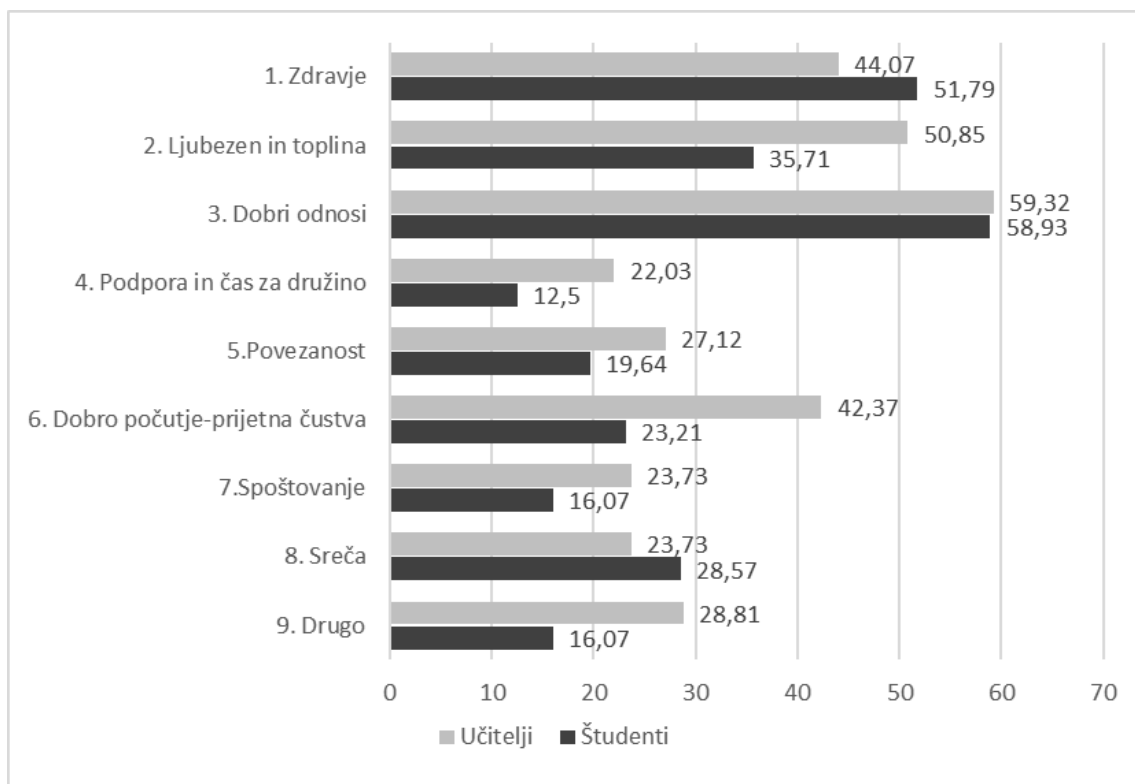
Rezultate zastopanosti želja študentov in učiteljev smo po kategorijah predstavili v tabeli 21 in na sliki 8. Ugotovili smo, da so študentom najpomembnejši dobri odnosi v družini, saj so to kategorijo izbrali 33-krat (58,9 %). Na to, kako pomembna je ta kategorija za študente, kaže tudi to, da je devet študentov to kategorijo izbralo dvakrat, trije študenti pa trikrat. Po vrstnem redu potem sledijo še zdravje (51,79 %), kategorija Ljubezen in toplina (35,71 %) ter sreča (28,57 %). Učiteljem je pomembnejša kategorija Ljubezen in toplina (50,85 %), sledijo

zdravje (44,07 %), dobro počutje – prijetna čustva (42,37 %) in šele potem dobri odnosi (30,51 %).

Čeprav so na grafičnem prikazu vidne razlike v željah študentov in učiteljev, sploh pri kategoriji Dobri odnosi, je test χ -kvadrat potrdil statistično značilne razlike samo pri kategoriji Dobro počutje – prijetna čustva (4,77; $p = 0,03$). Ta kategorija je pomembnejša za učitelje kot za študente, saj so pogostejše izrazili želje iz te kategorije. Prikaz je v tabeli 22. Skupno je 25 učiteljev (42,37 %) izrazilo to željo za družino, sedem učiteljev celo dve želji v tej kategoriji. Medtem ko je to željo izrazila slaba četrtina študentov (23,21 %). Pri drugih ni statistično značilnih razlik med skupinama in se enote obeh skupin podobno porazdeljujejo glede na vrednost spremenljivke želja med tiste, ki želje imajo, in tiste, ki jih nimajo.

Tabela 21. Zastopanost motivov (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za družino

KATEGORIJA ŽELJA		ŽELJA					NI ŽELJE		SKUPAJ
		1X	2X	3X	SKUPA J	Delež (v %)	Delež (v %)		
1. Zdravje	ŠTUDENT	29	0	0	29	51,79	27	48,21	56
	UČITELJ	26	0	0	26	44,07	33	55,93	59
2. Ljubezen in toplina	ŠTUDENT	20	0	0	20	35,71	36	64,29	56
	UČITELJ	28	2	0	30	50,85	29	49,15	59
3. Dobri odnosi	ŠTUDENT	22	9	2	33	58,93	23	41,07	56
	UČITELJ	26	9	0	35	59,32	24	40,68	59
4. Podpora in čas za družino	ŠTUDENT	6	1	0	7	12,50	49	87,50	56
	UČITELJ	13	0	0	13	22,03	46	77,97	59
5.Povezanost	ŠTUDENT	11	0	0	11	19,64	45	80,36	56
	UČITELJ	16	0	0	16	27,12	43	72,88	59
6. Dobro počutje- prijetna čustva	ŠTUDENT	10	3	0	13	23,21	43	76,79	56
	UČITELJ	18	7	0	25	42,37	34	57,63	59
7. Spoštovanje	ŠTUDENT	9	0	0	9	16,07	47	83,93	56
	UČITELJ	14	0	0	14	23,73	45	76,27	59
8. Sreča	ŠTUDENT	16	0	0	16	28,57	40	71,43	56
	UČITELJ	14	0	0	14	23,73	45	76,27	59
9. Drugo	ŠTUDENT	9	0	0	9	16,07	47	83,93	56
	UČITELJ	14	3	0	17	28,81	42	71,19	59

Slika 8. Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za družino med študenti in učitelji

Tabela 22. Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za družino študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat

	KATEGORIJA ŽELJA	VREDNOST TESTA χ -KVADRAT	PROSTOSTNA STOPNJA (DF)	RAVEN STATISTIČNE ZNAČILNOSTI
1.	Zdravje	0,69	1	0,41
2.	Ljubezen in toplina	2,68	1	0,10
3.	Dobri odnosi v družini	0,00	1	0,97
4.	Podpora in čas za družino	1,81	1	0,18
5.	Povezanost	0,89	1	0,34
6.	Dobro počutje-prijetna čustva	4,77	1	<u>0,03*</u>
7.	Spoštovanje	1,05	1	0,31
8.	Sreča	0,35	1	0,55
9.	Drugo	2,67	1	0,10

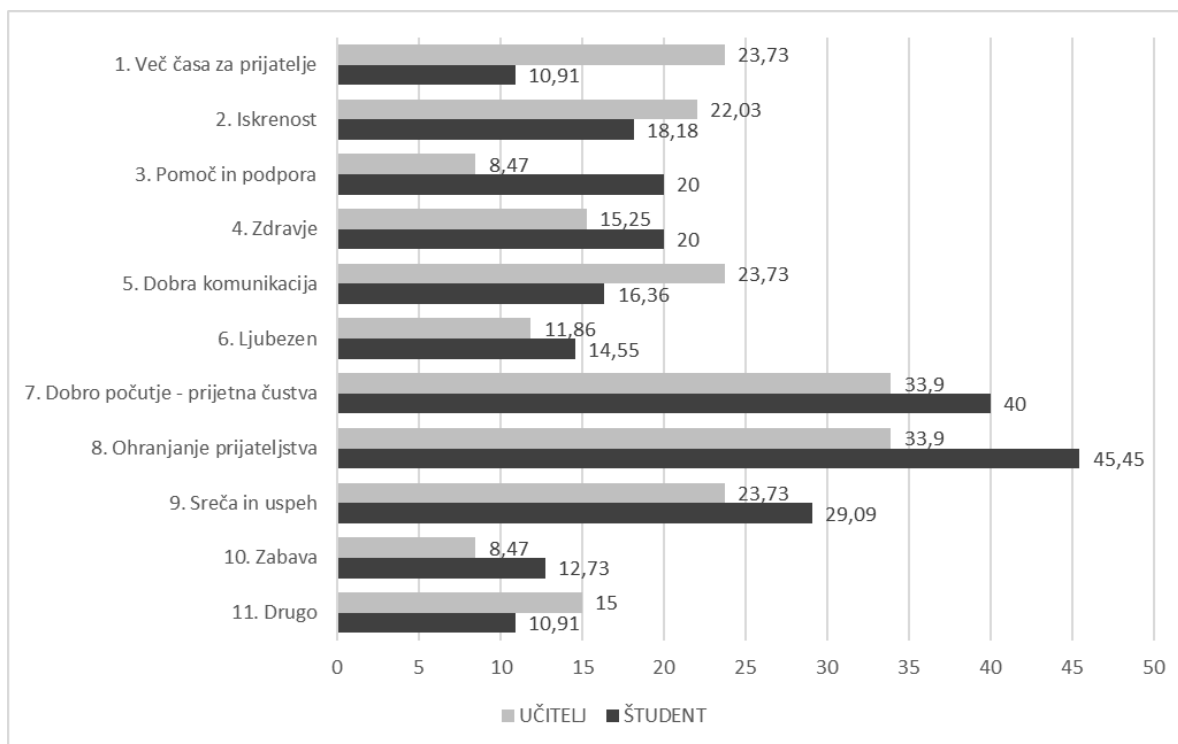
5.7 Primerjava motivov/teženj (želja) za prijatelje

Kot je razvidno iz tabele 23 in slike 9, je največ udeležencev napisalo želje v kategoriji Ohranjanje prijateljstva in Dobro počutje-prijetna čustva. 45,5 % študentov je napisalo eno ali več želja za ohranitev prijateljstva. Pri učiteljih jih je to željo napisala tretjina udeležencev.

Želja za dobro počutje in prijetna čustva za prijatelje je napisalo 40 % študentov in 33,9 % učiteljev. Študenti svojim prijateljem želijo uspeh in srečo, zabavo, pomoč in podporo, zdravje in ljubezen. Učiteljem sta pomembni dobra komunikacija in iskrenost ter želijo več časa za prijatelje. Učitelji so izrazili željo za več časa za prijatelje (23,73 %) v primerjavi s študenti (10,91 %). Čeprav obstaja razlika med zastopanostjo želja v kategorijah Več časa za prijatelje in Ohranjanje prijateljstva, s testom χ -kvadrat nismo ugotovili statistično značilnih razlik. Prikaz je v tabeli 24.

Tabela 23. Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za prijatelje

KATEGORIJA ŽELJA		ŽELJA					NI ŽELJE		SKUPAJ
		1X	2X	3X	SKUPAJ	Delež (v %)	Delež (v %)		
1. Več časa za prijatelje	ŠTUDENT	6	0	0	6	10,91	49	89,09	55
	UČITELJ	11	3	0	14	23,73	45	76,27	59
2. Iskrenost	ŠTUDENT	10	0	0	10	18,18	45	81,82	55
	UČITELJ	13	0	0	13	22,03	46	77,97	59
3. Pomoč in podpora	ŠTUDENT	11	0	0	11	20,00	44	80,00	55
	UČITELJ	5	0	0	5	8,47	54	91,53	59
4. Zdravje	ŠTUDENT	11	0	0	11	20,00	44	80,00	55
	UČITELJ	9	0	0	9	15,25	50	84,75	59
5. Dobra komunikacija	ŠTUDENT	8	1	0	9	16,36	46	83,64	55
	UČITELJ	12	2	0	14	23,73	45	76,27	59
6. Ljubezen	ŠTUDENT	8	0	0	8	14,55	47	85,45	55
	UČITELJ	7	0	0	7	11,86	52	88,14	59
7. Dobro počutje – prijetna čustva	ŠTUDENT	18	3	1	22	40,00	33	60,00	55
	UČITELJ	16	4	0	20	33,90	39	66,10	59
8. Ohranjanje prijateljstva	ŠTUDENT	20	4	1	25	45,45	30	54,55	55
	UČITELJ	18	2	0	20	33,90	39	66,10	59
9. Sreča in uspeh	ŠTUDENT	11	5	0	16	29,09	39	70,91	55
	UČITELJ	13	1	0	14	23,73	45	76,27	59
10. Zabava	ŠTUDENT	6	1	0	7	12,73	48	87,27	55
	UČITELJ	5	0	0	5	8,47	54	91,53	59
11. Drugo	ŠTUDENT	6	0	0	6	10,91	49	89,09	55
	UČITELJ	9	0	0	9	15,00	51	85,00	60

Slika 9. Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za prijatelje med študenti in učitelji

Tabela 24. Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za prijatelje študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat

	KATEGORIJA ŽELJA	VREDNOST TESTA χ -KVADRAT	PROSTOSTNA STOPNJA (DF)	RAVEN STATISTIČNE ZNAČILNOSTI
1.	Več časa za prijatelje	3,23	1	0,07
2.	Iskrenost	0,26	1	0,61
3.	Pomoč in podpora	3,13	1	0,08
4.	Zdravje	0,44	1	0,51
5.	Dobra komunikacija	0,96	1	0,33
6.	Ljubezen	0,18	1	0,67
7.	Dobro počutje, prijetna čustva	0,46	1	0,50
8.	Ohranjanje prijateljstva	1,59	1	0,21
9.	Sreča in uspeh	0,42	1	0,52
10.	Zabava	0,55	1	0,46
11.	Drugo	0,19	1	0,67

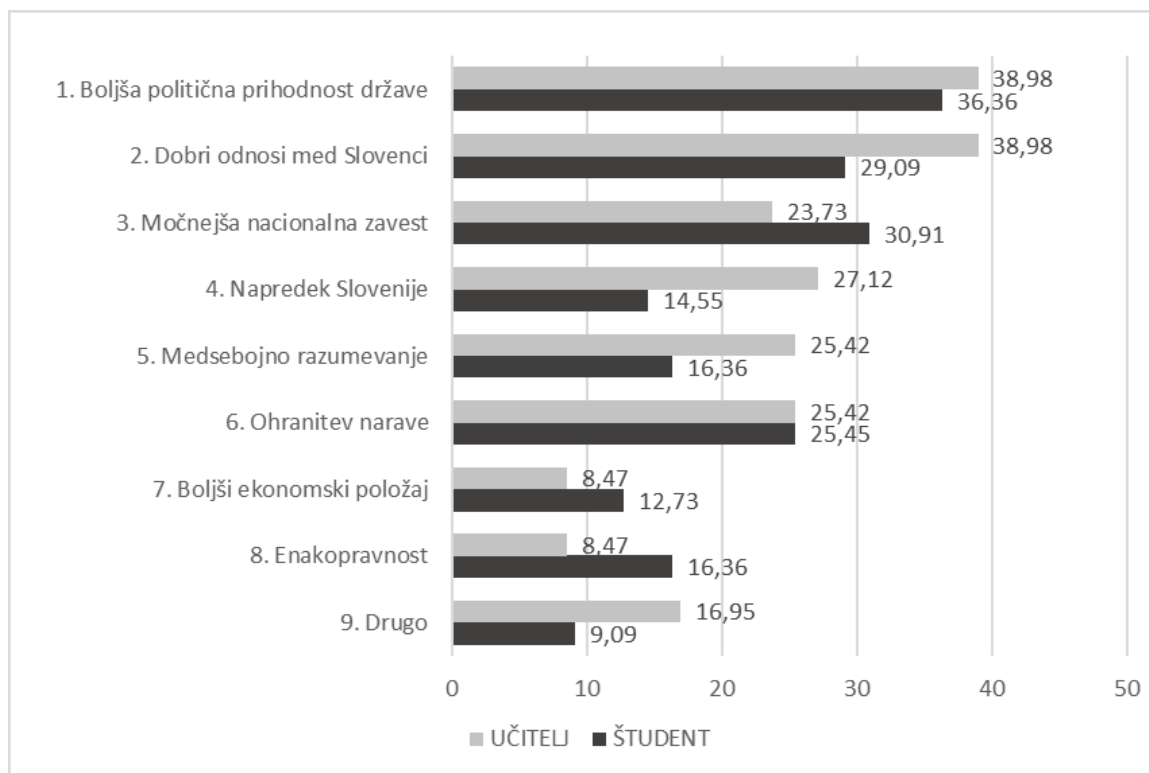
5.8 Primerjava motivov/teženj (želja) za Slovenijo

Rezultate zastopanosti želja študentov in učiteljev smo po kategorijah predstavili v spodnji tabeli 25 in na spodnji sliki 10. Največ udeležencev iz skupine študentov (36,36 %) in

učiteljev (38,98 %) ima željo za boljšo politično prihodnost države. Študenti pogrešajo močnejšo narodno zavest, boljši ekonomski položaj in enakopravnost. Učitelji pa imajo več želja za dobre odnose med Slovenci, za napredek Slovenije in medsebojno razumevanje. Skupini se med seboj najbolj razlikujeta v željah za napredek Slovenije, ki si ga želi kar 27,12 % učiteljev in le 14,55 % študentov. Kljub zadnji razliki se želje študentov in učiteljev v nobeni kategoriji ne razlikujejo dovolj, da bi med spremenljivkami s testom χ -kvadrat ugotovili statistično značilne razlike. Prikaz je v tabeli 26.

Tabela 25. Zastopanost motivov/teženj (želja) študentov in učiteljev po kategorijah rubrike Želje za Slovenijo

KATEGORIJA ŽELJA		ŽELJA					NI ŽELJE		SKUPAJ
		1X	2X	3X	SKUPAJ	Delež (v %)	Delež (v %)		
1. Boljša politična prihodnost države	ŠTUDENT	18	2	0	20	36,36	35	63,64	55
	UČITELJ	22	1	0	23	38,98	36	61,02	59
2. Dobri odnosi med Slovenci	ŠTUDENT	13	3	0	16	29,09	39	70,91	55
	UČITELJ	19	4	0	23	38,98	36	61,02	59
3. Močnejša nacionalna zavest	ŠTUDENT	13	4	0	17	30,91	38	69,09	55
	UČITELJ	11	2	1	14	23,73	45	76,27	59
4. Napredek Slovenije	ŠTUDENT	7	1	0	8	14,55	47	85,45	55
	UČITELJ	12	4	0	16	27,12	43	72,88	59
5. Medsebojno razumevanje	ŠTUDENT	9	0	0	9	16,36	46	83,64	55
	UČITELJ	14	1	0	15	25,42	44	74,58	59
6. Ohranitev narave	ŠTUDENT	14	0	0	14	25,45	41	74,55	55
	UČITELJ	14	1	0	15	25,42	44	74,58	59
7. Boljši ekonomski položaj	ŠTUDENT	7	0	0	22	31,43	48	68,57	70
	UČITELJ	3	2	0	5	8,47	54	91,53	59
8. Enakopravnost	ŠTUDENT	9	0	0	9	16,36	46	83,64	55
	UČITELJ	5	0	0	5	8,47	54	91,53	59
9. Drugo	ŠTUDENT	5	0	0	5	9,09	50	90,91	55
	UČITELJ	10	0	0	10	16,95	49	83,05	59

Slika 10. Grafični prikaz primerjave zastopanosti želja (v %) po posameznih kategorijah Želja za Slovenijo med študenti in učitelji

Tabela 26. Primerjava izraženih motivov/teženj (želja) za Slovenijo študentov Fakultete za šport in učiteljev slovenskih šol s testom χ -kvadrat

	KATEGORIJA ŽELJA	VREDNOST TESTA χ -KVADRAT	PROSTOSTNA STOPNJA (DF)	RAVEN STATISTIČNE ZNAČILNOSTI
1.	Boljša politična prihodnost države	0,08	1	0,77
2.	Dobri odnosi med Slovenci	1,24	1	0,27
3.	Močnejša nacionalna zavest	0,74	1	0,39
4.	Napredek Slovenije	2,71	1	0,10
5.	Medsebojno razumevanje	1,41	1	0,24
6.	Ohranitev narave	0,00	1	0,99
7.	Boljši ekonomski položaj	0,55	1	0,46
8.	Enakopravnost	1,65	1	0,20
9.	Drugo	0,08	1	0,22

6. RAZPRAVA

Zanimalo nas je, ali se želje študentov Fakultete za šport razlikujejo od želja učiteljev na osnovnih šolah. Glede na to, da so študentje po večini prihodnji učitelji, smo domnevali, da se želje za posamezne kategorije med seboj ne razlikujejo. Ugotovili smo, da v štirih rubrikah razlik med željami ni, v štirih pa so posamezne kategorije s statistično pomembnimi razlikami.

6.1 Motivi/težnje (želje) za razred/zbornico

Naša hipoteza je bila, da se želje med učitelji in študenti v rubriki Za razred/zbornico ne razlikujejo. Test χ -kvadrat je pokazal, da za dve kategoriji od osmih iz te rubrike velja, da med skupinama obstajajo statistično pomembne razlike. Kljub temu se pri šestih kategorijah iz te rubrike učitelji ne razlikujejo pomembno od študentov, zato hipotezo delno potrdimo.

Študenti in učitelji se med seboj najbolj razlikujejo v željah za medsebojno pomoč. Skoraj polovica študentov si želi, da bi si v razredu bolj pomagali med seboj, medtem ko je takih učiteljev le dobrih 16 %. Na rezultate morda vpliva osnovno okolje skupine, pa tudi raven zrelosti. V razredu je med študenti medsebojna pomoč skoraj nujna, saj je navadno študij zasnovan tako, da s sodelovanjem spodbuja uspeh. Predstavlja lahko obliko potrebe. Na drugi strani je pomoč zaželena tudi med učitelji, ni pa navadno tako nujna kot pri študentih, saj imajo učitelji navadno že utečen način poučevanja/stroko, ki stoji za njimi. Na manj pogosto izraženo željo po pomoči lahko vpliva tudi večje prevzemanje odgovornosti učiteljev zase in za svoje delo ter posledično na manjše zanašanje na druge.

Velika razlika med skupinama se kaže tudi v kategoriji Duhovni razvoj in enakopravnost, v kateri so največ želja zaželeli učitelji. Medtem ko so praviloma po Musku (2002) v študentskem obdobju najbolj izrazite hedonsko – potenčne vrednote, za katere je značilno uživanje in želje po uspehu, se kasneje začnejo razvijati še moralne in na koncu izpolnitvene vrednote. Tem so verjetno bližje učitelji (izpolnitvene: aktualizacijske), kar lahko pojasni veliko želja v prej omenjeni rubriki.

Učitelji si bolj kot medsebojne pomoči v zbornici, želijo dobrih odnosov. Ti so jim bolj pomembni, kot študentom dobri odnosi v razredu. Imata pa v tej kategoriji obe skupini največ želja, kar kaže na to, da so dobri odnosi vsem zelo pomembni. Razlika v količini želja pa lahko pomeni, da imajo učitelji v zbornici slabše odnose kot pa študenti v razredu. Lahko pa kaže na to, da je učiteljem v primerjavi s študenti pomembnejša kakovost odnosov, ne pa toliko, kaj bodo iz teh odnosov dobili (pomoč). Na to kaže tudi večja frekvenca želja učiteljev pri kategoriji Iskrenost.

Po drugi strani si študenti bolj želijo čustveno zrelost v razredu. To morda sovпада z ravniyo čustvene (ne)zrelosti njihovega okolja in potencialnih težav, ki bi lahko tu izvirale ter vplivale na odnose in medsebojno razumevanje, ki pa si ga učitelji in študenti enako močno želijo, čeprav ni najpomembnejša prednostna izbira na listi želja za to področje. Tudi spoštovanje je tista vrednota, ki je približno enako pomembna obema skupinama.

Po kategorizaciji vrednot po Musku (2000) pet kategorij spada v moralni vrednotni tip, dve v izpolnitveni tip, kategorija Drugo pa ostaja neopredeljena.

Potrebe, za katere so v tej rubriki želja zaželeni, da se izpolnijo, so predvsem socialne potrebe, kar je pričakovano. Pri dveh kategorijah so jim pomembne potrebe po spoštovanju.

Nezadovoljene potrebe motivirajo, saj ustvarijo napetost in neravnotežje. Zato si posameznik zastavi cilj, ki zadovoljuje potrebo in si izbere vedenje, s katerim bo cilj dosegel (Treven, 1998). Tako pri učiteljih kot študentih se prek želja, usmerjenih v medsebojno razumevanje, medsebojno pomoč, spoštovanje in posredno tudi prek drugih želja, kaže, da želijo soustvarjati boljše odnose in zadovoljiti svoje potrebe v svojem delovnem okolju s sovrstniki (razreda za študente, zbornice za učitelje).

Tako študenti kot učitelji so na tem področju motivirani prek načel ugodja. Razumljivo je, da bi se radi dobro počutili znotraj svojega delovnega okolja, saj jim to omogoča boljše delovanje. Musek (2010) pove, da je raziskovanje človekove motivacije pokazalo, da se dejavniki motivacije v grobem delijo na težnje po približevanju in težnje po izogibanju. Pri željah za boljše medsebojne odnose sta obe skupini pokazali, da sta pripravljeni iti nasproti svojim kolegom (sošolcem oziroma sodelavcem) in graditi boljše odnose.

6.2 Motivi/težnje (želje) za naravo

Tudi pri željah za naravo naša hipoteza predpostavlja, da se želje študentov in učiteljev ne razlikujejo. Ker χ -kvadrat tudi v tej rubriki ni pokazal statistično značilnih razlik, smo hipotezo potrdili.

Pri željah za naravo so bili študenti bolj aktivni kot učitelji. Največja razlika se je pokazala pri kategoriji Čista narava in ločevanje odpadkov, ki so jo študenti izbrali večkrat. Študentom so morda želje v tej kategoriji pomembnejše zato, ker so odraščali v času, ko se je začelo delati aktivno na čistem okolju in ločevanju odpadkov, med drugim tudi po šolah. Tudi v vseh ostalih kategorijah, z izjemo kategorije Sprejemanje odgovornosti, so želje največkrat izbrali študenti. Tako študenti kot učitelji pa kažejo visoko stopnjo zavedanja in sprejemanja odgovornosti tudi pri drugih željah.

Ta rubrika želja je najtežje primerljiva z Muskovo kategorijo vrednot (Musek, 2000), ker ni neposredno usmerjena v človeka, ampak v naravo. Musek je naravo kategoriziral med izpolnitveni tip vrednot, med estetske vrednote. V našem primeru v večini ne gre za želje, ki bi bile povezane s tem, ampak bolj s človekovim odnosom z naravo. Izmed petih obravnavanih kategorij so bile tri najbližje izpolnitvenemu tipu vrednot, dve pa moralnemu.

Težko sovпада tudi z Maslowovo hierarhijo potreb (Musek in Pečjak, 1995), ker želje za naravo niso neposredno povezane s potrebami posameznika. Se pa preko želj za čisto naravo in za ohranjanje te, do neke mere kažejo estetske potrebe. Da bi bilo jasno, ali se preko želja za ozaveščanje o pomembnosti narave ter želja za sprejemanje odgovornosti, kažejo potrebe

po samouresničenju, bi morali bolje razdelati vrednostni sistem posameznika, ki je želel to željo.

Želje študentov in učiteljev v rubriki Za naravo se nagibajo k proaktivnosti. Kažejo na to, da jih motivira spoznavanje. Verjamejo, da lahko sami pripomorejo k čistejši in bolj zdravi naravi. Tušak in Tušak (1994) pravita, da če posameznik misli, da je nekaj sposoben narediti, se bo potem s tem začel tudi ukvarjati.

6.3 Motivi/težnje (želje) za lačne otroke

Hipoteza predpostavlja, da se želje študentov ne razlikujejo od želja učiteljev. Test χ -kvadrat je pokazal, da se je pri dveh kategorijah pojavila statistično značilna razlika, pri petih kategorijah pa ne. Iz tega sledi, da hipotezo delno potrdimo.

Najbolj zelene želje pri obeh skupinah so praktične narave. Tako učitelji kot študenti lačnim otrokom želijo materialno pomoč v obliki hrane, čiste pitne vode in denarne pomoči ter pravično razporeditev hrane po svetu. Skoraj 80 % študentov misli, da jim bodo najbolj pomagali z različnimi oblikami materialne pomoči, učitelji pa se z njimi strinjajo v nekaj več kot 50 %. Tu je tudi največja, statistično značilna razlika med skupinama, ki kaže na željo po aktivni pomoči študentov. Na to so morda vplivale razne humanitarne akcije v državah tretjega sveta zadnja leta, kjer so prostovoljci (med njimi je velik del študentov) aktivno sodelovali. Ta razlika pa kljub temu ne pomeni, da se želje tudi v resnici zelo razlikujejo med sabo, saj so učitelji bolj kot študenti želeli pravično razporeditev hrane po svetu, kar je tudi ena oblika materialne pomoči. Je pa pri učiteljih zavedanje problema lačnih otrok bolj globalno: kar 33% jih meni, da bi bila pravična razporeditev hrane po svetu dobra rešitev. Dejstvo je, da hrane na našem planetu ne primanjkuje: medtem ko razviti del veliko hrane vrže v smeti, manj razviti del strada. Tega se zaveda tudi četrtnina študentov.

Večja razlika med primerjalnima skupinama se kaže tudi v kategoriji Boljša prihodnost, ki so ji več želja namenili študenti. Da celostno gledano to ne pomeni velike razlike med učitelji in študenti pa kaže to, da bi lahko to kategorijo vzeli kot nadpomenko drugim kategorijam, v katerih so učitelji izrazili več želja.

Razlika v dojetanju pomoči pa se kaže pri drugih oblikah pomoči, v katerih imajo več želja učitelji. Učitelji menijo, da je tem otrokom potrebna tudi strokovna pomoč, medtem ko se študentje na to obliko pomoči niso spomnili. Ljubezen in toplino ter dobro počutje so pri študentih rahlo izrazitejše kot pri profesorjih.

Po Muskovi interpretaciji vrednot (Musek, 2000) so od šestih kategorij kar štiri vrednote moralnega tipa. Potenčne vrednote v tej rubriki niso pomembne, saj niso bile zelene. Izpolnitvene in hedonske vrednote pa so bile zelene, vsake po enkrat. Potrebe po Maslowu (Musek in Pečjak, 1995), za katere so tako študenti kot učitelji želeli, da bi jih otroci imeli zadovoljene, so predvsem fiziološke – vezane na njihovo preživetje (različne oblike pomoči in zdravje) ter socialne. Po Murrayju (Tušak in Tušak, 1994) pa se pri željah za lačne otroke pojavljajo želje, ki so kot logična posledica izražene skozi prepoznavanje potreb teh otrok in

se kažejo preko potreb po pridobivanju materialnih dobrin. Pojavljajo se tudi potrebe po raziskovanju, zadovoljevanju radovednosti ter po razmišljanju – kako tem otrokom pomagati.

Pri željah za lačne otroke so opazne težnje, ki so značilne za nagonsko vedenje. Večina anketirancev bi lačne otroke zaščitila tako, da bi jim nudili to, kar jim manjka. »*Instinkt ali nagon instinktivistične teorije razumejo kot identični, vsem ljudem skupni, vedenjski vzorec, ki je verjetno bolj prirojen kot naučen*« (Tušak in Tušak, 1994, str. 32). Podzvestno si bomo prizadevali nahraniti lačnega otroka, če le imamo možnost.

6.4 Motivi/težnje (želje) za otroke v vojnah

Hipoteza trdi, da se učitelji in študenti ne razlikujejo v željah za otroke v vojnah. Ker test χ -kvadrat v nobeni kategoriji ni pokazal statistično značilnih razlik, smo hipotezo potrdili.

Kategorija z največ željami je Mir, v kateri so si študentje in učitelji zelo podobni. Strinjajo se sicer tudi v kategoriji Varnost, ki pa vsebuje najmanj želja. Največja razlika med skupinama se pokaže v kategoriji Občutenje ljubezni in topline, ki se je učiteljem zdela pomembnejša. Učitelji so otrokom večkrat želeli tudi družino in dom ter obvarovanje pred posledicami in izobraževanje. Vse skupaj kaže na to, da so v želje vključili veliko empatije. Morda tudi zato, ker imajo sami otroke ali načrtujejo družino.

Študentje so po drugi strani bolj optimistični in praktično usmerjeni, saj jim poleg lepše prihodnosti veliko pomeni tudi pomoč. Kako pomembno je, da si lahko otrok, da se igraš in radostiš, so povedali študentje z izražanjem želja v doživetem otroštvu. Oboji skupaj so pokazali visoko stopnjo empatije. Učitelji so se bolj osredotočali na čustveno stanje otrok, saj so jim glede na želje najbolj želeli močne temelje, iz katerih bi izhajali: občutenje ljubezni in topline nudi občutek varnosti, notranja moč in pogum pa steber moči, iz katerega lahko izhajajo. Z izobraževanjem bi jih radi tudi obvarovali pred posledicami vojne, kar kaže na to, da tem otrokom želijo, da sami prevzamejo odgovornost v svoje roke. Študenti pa jim želijo lepšo prihodnost in doživeto otroštvo, kar so manj dodelane želje, ki puščajo več svobode.

Potenčnih vrednot niso izbrali ne učitelji ne študenti. So pa njihove želje v štirih kategorijah (od osmih) sovpadale z moralnim tipom vrednot po Musku (2000), tri pa s hedonskim. Izpolnitvena kategorija je bila z željo po lepši prihodnosti izbrana enkrat. Maslowova hierarhija potreb (Musek in Pečjak, 1995) pove, da je največ želja za lačne otroke podobnim socialnim potrebam in potrebam po varnosti. Kako izboljšati življenje otrok v vojnah, kažejo želje, ki so izražene preko potreb po raziskovanju ter razmišljanju po Murrayju (Tušak in Tušak, 1994). Podane so namreč nekatere rešitve problemov, za katere je bilo treba razmišljati in se poglobiti v njih.

Pri obeh skupinah kaže, da so si za te otroke v večji meri želeli, da bi bili zaščiteni pred posledicami vojne oziroma da bi bilo njihovo trenutno stanje boljše z raznovrstno pomočjo. Take želje se napajajo v instiktivnem vedenju, ki želi zaščititi šibkejše. Pogonska energija za uresničenje želja spada pod stare, a še vedno precej priljubljene instinktivistične teorije motivacije (Tušak in Tušak, 1994).

6.5 Motivi/težnje (želje) za življenje

Naša hipoteza pravi, da se želje študentov ne razlikujejo od želja učiteljev. S testom χ -kvadrat smo testirali deset kategorij, od tega smo pri treh kategorijah potrdili statistično značilne razlike, v sedmih pa ne. Iz tega sledi, da osnovno hipotezo delno potrdimo.

Študentje in učitelji se najbolj razlikujejo v željah za uspeh in ljubezen, srečo in toplino ter uživanje življenja. Več kot polovica študentov si zase želi ljubezni, sreče in topline, z njimi pa si mnenje deli le četrtina učiteljev. Morda taki razliki botruje dejstvo, da so študentje šele pred ali na začetku ustvarjanja svoje družine, učitelji pa jo imajo verjetno že formirano in te vrednote/potrebe že živijo, medtem ko študenti šele razmišljajo o njih. V željah po uspehu študenti prav tako močno prednjačijo pred učitelji. To je verjetno posledica tega, da študenti še nimajo redne službe, dokončanega študija ipd. in da se morajo/želijo še dokazati ali uveljaviti v življenju.

Študenti si tudi bolj želijo družino kot učitelji. Verjetno gre za oblikovanje lastne družine, ki je pri študentih šele v zasnovi, učitelji pa so po večini svojo družino že formirali, zato morda te želje ni treba poudarjati. Zanimivo je, da si študenti bolj kot učitelji za svoje življenje želijo zdravje, saj se zdi, da se želja po dobrem zdravju navadno krepi z leti in postopnim slabšanjem tega – pričakovano je bilo, da bo zdravje pomembnejše učiteljem. Veliko študentov si želi življenje uživati, učiteljem pa to ni tako pomembno – v tej kategoriji imajo kar za 20 % manj želja. Učiteljem je pomembnejša osebna rast, kar kaže na to, da se zavestno ukvarjajo s sabo. Skoraj 10 % manj študentov si želi osebno rast. Pozitivna naravnost in dobri odnosi pa so pomembni obema skupinama.

Želje, interpretirane na podlagi Muskove klasifikacije vrednot (Musek, 2000), kažejo, da so tako učiteljem kot študentom najpomembnejše moralne vrednote. Od devetih obravnavanih kategorij, so bile izbrane kar štirikrat. Najmanj pomembne so jim potenčne vrednote, ki so z željo po uspehu tudi edine iz tega vrednotnega tipa. Hedonske in izpolnitvene vrednote pa so bile izbrane, vsake po dvakrat. Želje, izražene s potrebami po Maslowu (Musek in Pečjak, 1995), kažejo na to, da so potrebe tako študentov kot učiteljev zelo raznolike. Oboji si želijo imeti zadovoljene tako fiziološke potrebe kot tudi potrebe po varnosti in socialne potrebe. Pomembne so jim tudi potrebe po samouresničenju.

Pri tej rubriki so želje v glavnini posledica načel ugodja, hkrati pa tudi spoznanj v življenju in nadaljnega načrtovanja življenja.

6.6 Motivi/težnje (želje) za družino

Naša hipoteza je, da se želje študentov Fakultete za šport ne razlikujejo od želja učiteljev osnovnih šol. S testom χ -kvadrat smo v kategoriji Dobro počutje – prijetna čustva potrdili statistično značilno razliko med skupinama. Hipotezo smo delno potrdili.

Študenti imajo največ želja v kategoriji Dobri odnosi, kjer se je tudi pokazala največja razlika med skupinama. Glede na to, da sta učiteljem najpomembnejši ljubezen in toplina in da imajo

veliko želja tudi v kategorijah Dobro počutje – prijetna čustva in Spoštovanje, gre verjetno za drugačno izražanje podobnih želja. Za dobre odnose v družini so spoštovanje, ljubezen, toplina in prijetna čustva zelo pomembni. Podpora in čas za družino kažeta, da sta študentom najmanj pomembna. Verjetno zato, ker sami svoje družine še nimajo in ker so v obdobju, ko bi po Musku lahko bile v ospredju potenčne vrednote. Prav tako kaže, da je ta kategorija najmanj pomembna tudi profesorjem, vendar je delež učiteljev, ki so jo izbrali, za skoraj 10 % večji kot pri študentih.

V kategorijah Zdravje in Sreča obe skupini dejavnike cenita približno enako. Zanimivo je, da je zdravje študentom pomembnejše kot učiteljem. Na tem mestu je treba omeniti kategorijo Drugo, v kateri so zaradi pre Kategorizacije pristale določene želje, ki bi lahko spadale v področje želja po osebni rasti: poštenje, osebna rast, medsebojno učenje.

Najpogostejše so bile izražene želje, ki po Musku (2000) spadajo v moralni vrednotni tip želja – od sedmih obravnavanih kategorij, jih je kar 5 takih. 3 kategorije želja pa sovpadajo s hedonskimi vrednotami. Potenčne in izpolnitvene vrednote v tej rubriki želja niso bile izražene. Se pa zaradi želja v kategoriji Drugo skozi želje po osebni rasti nakazujejo izpolnitvene vrednote.

Če želje primerjamo s hierarhijo potreb po Maslowu (Musek in Pečjak, 1995), se v željah za družino najpogostejše pojavljajo socialne potrebe. Pojavi se tudi potreba po spoštovanju ter fiziološka potreba – po zdravju. Po Murrayjevem seznamu potreb (Tušak in Tušak, 1994) so najpogostejše izražene potrebe po vključitvi in formiranju čustvenih odnosov s soljudmi, prijaznosti ter sodelovanju z drugimi. To se značilno pojavlja v vseh rubrikah, kjer gre za medsebojne odnose.

Obe skupini sta najbolj motivirani s principom ugodja. Dobri odnosi, sreča, prijetna čustva in dobri odnosi so želje, ki nakazujejo na to, da se motivacija napaja v želji po zadovoljstvu. Tušak in Tušak (1994) povesta, da je hedonizem dimenzija ugodja, pri katerem so osebe aktivne, da bi dosegle zadovoljstvo. Družina torej ne nudi samo varnosti in prostora za osebno rast, temveč v veliki meri ugodje.

6.7 Motivi/težnje (želje) za prijatelje

Naša hipoteza predpostavlja, da se v rubriki Želje za prijatelje želje študentov FŠ in osnovnošolskih učiteljev ne razlikujejo. Čeprav v treh kategorijah obstajajo večje razlike, test χ -kvadrat statistično značilnih razlik ni pokazal. Hipotezo potrdimo.

Tako učiteljem kot študentom so najpomembnejši dobro počutje – prijetna čustva in ohranjanje prijateljstva. To kaže na to, da si močno želijo, da bi prijateljstva, ki jih soustvarjajo, obdržali. K temu izrazito stremijo študenti. Verjetno zato, ker so med študijem pridobili nove prijatelje, ki bodo po končanem študiju verjetno odšli v svoj kraj in bo zato z njimi težje ohraniti stike, kot jih je bilo, ko so bili tudi fizično blizu. Učitelji pa imajo verjetno že ustaljena prijateljstva, kar lahko vpliva na nekaj manj želja v tej kategoriji v primerjavi s študenti. Študentom je dobro počutje s prijetnimi čustvi pomembnejše kot učiteljem.

Izrazita razlika v željah se kaže v kategoriji Več časa za prijatelje, kar je učiteljem zelo pomembno. Redna služba, družina in s tem povezane obveznosti prinesejo manj prostega časa – to je verjetno tudi razlog, zaradi katerega učitelji bolj cenijo čas, preživeti s prijatelji. Učiteljem sta tudi pomembnejša iskrenost in dobra komunikacija, kar je verjetno posledica več življenjskih izkušenj v medsebojnih odnosih. Za ohranjanje prijateljstva sta ti dve vrlini zelo pomembni.

Večja razlika se je pokazala tudi v kategoriji Pomoč in podpora, ki je pomembnejša študentom. Študenti prav tako bolj cenijo zdravje, srečo in uspeh. Za zdravje bi pričakovali, da je pomembnejše starejši populaciji (učiteljem), ker navadno z leti vedno bolj opominja na njegovo zaželenost in nujnost. Večja frekvenca želja v kategoriji Sreča in uspeh sovпада z Muskovimi potenčnimi vrednotami, ki so normalne za življenjsko obdobje, v katerem je večina študentov, ki si še morajo ustvariti življenje. Študentom je po pričakovanjih pomembnejša zabava. Kategorija Ljubezen pa z minimalno prednostjo zapolnjuje želje študentov.

Sklepamo lahko, da si študenti od prijateljev bolj želijo prejemati, kar v pogostejše izbranih kategorijah Pomoč in podpora in Dobro počutje – prijetna čustva, učitelji pa si bolj želijo vzajemnosti, kar se kaže skozi več želja za dobro komunikacijo, več časa za prijatelje in iskrenost, ki so pomembni gradniki soustvarjanja prijateljstva.

Tako študenti kot učitelji so Musku (Musek, 2000) hedonski in moralni vrednotni tip izbrali najpogostejše. Izmed desetih obravnavanih kategorij, so vsako izbrali štirikrat. Potenčne in izpolnitvene vrednote pa so bile izbrane vsake po enkrat. Po Maslowu (Musek in Pečjak, 1995) se v tej rubriki želja pojavlja največ socialnih potreb, prisotne pa so tudi potrebe po samouresničenju (sreča in uspeh) ter fiziološke potrebe.

6.8 Motivi/težnje (želje) za Slovenijo

Naša hipoteza predpostavlja, da se v rubriki Za Slovenijo želje učiteljev ne razlikujejo od želja študentov. Ker test χ -kvadrat v nobeni kategoriji ni pokazal statistično značilnih razlik, smo hipotezo obdržali.

Največja razlika med učitelji in študenti se je pokazala v kategorijah Dobri odnosi med Slovenci in Napredek za Slovenijo, obe vsebujeta največ želja učiteljev. Da so si želje med učitelji in študenti kljub temu dokaj podobne, kaže več želja študentov v kategoriji Boljši ekonomski položaj, ki je v povezavi z drugimi željami, kjer so imeli študentje tudi večji delež želja (Močnejša nacionalna zavest in Enakopravnost), podoben na začetku omenjenima kategorijama. Dobrih odnosov med Slovenci ni brez enakopravnosti, napredek naše države pa je močno povezan z močnejšo narodno zavestjo in boljšim ekonomskim položajem.

Učitelji imajo več želja v kategoriji Medsebojno razumevanje, kar v povezavi z večjo frekvenco želja pri dobrih odnosih kaže, da jim veliko pomenijo medsebojni odnosi. Študentom največ pomenita enakopravnost in močnejša nacionalna zavest. Ohranitve naše narave pa si želijo oboji enakovredno. Obe primerjalni skupini sta za Slovenijo najpogostejše želeli potenčni tip vrednot (Musek): kar v štirih kategorijah so prevladoval statusne in

domoljubne vrednote. Pomembne so jim tudi moralne vrednote, saj so bile zelene in razporejene v tri kategorije, od osmih. Z željami po ohranjanju lepe Slovenske narave so pokazali, da so jim pomembne tudi izpolnitvene vrednote. Če njihove želje primerjamo s potrebami z Muskove hierarhične lestvice (Musek, 2000), vidimo, da so jim najpomembnejše socialne potrebe, da pa jim veliko pomenijo tudi potrebe po varnosti. Estetske potrebe, ki sovpadajo z željami po ohranjanju narave, pa so bile izbrane enkrat.

Želje v kategoriji Boljša politična prihodnost države lahko na podlagi Muskove kategorizacije vrednot (Musek, 2000) interpretiramo kot potenčne vrednote, pri katerih je pomemben uspeh; preko hierarhije potreb po Maslowu (Musek in Pečjak, 1995) pa lahko isto željo razlagamo s potrebami po varnosti. Pri željah za Slovenijo so želje večinoma podobne potrebam po dosežku in uspehu, ki jih najdemo na Murrayjevi listi potreb (Tušak in Tušak, 1994). Najdemo pa tudi potrebe po raziskovanju in razmišljanju, saj anketiranci iščejo pot za boljše stanje svoje države.

Želje za Slovenijo se napajajo tako iz težnje po ugodju kot iz dosedanjih spoznanj in idej, ki naj bi vplivale na boljšo prihodnost države in njenih državljanov. Kognitivne teorije motivacije predvidevajo, da posameznik načrtuje, kaj bo naredil, pravita Tušak in Tušak (1994). Pri željah za Slovenijo je razvidno, da so razmišljali o tem, kako bi našo državo lahko izboljšali. Želje temeljijo na ekonomsko političnem napredku Slovenije in na odnosu Slovencev do lastne države.

Želje, ki so se pojavljale v vseh rubrikah, so dokaj uresničljive. Največ možnosti za uresničenje imajo želje, pri izpolnitvi katerih posamezniki tudi aktivno sodelujejo – torej imajo na njihovo uresničenje večji vpliv. Najmanj vpliva imajo pri željah za lačne otroke in otroke v vojnah, pa tudi pri posameznih kategorijah v različnih rubrikah, kjer odgovornost prelagajo na druge oziroma na naključje. Primer take kategorije želja je Sreča. V primeru neuresničenih želje se hitro zgodi, da ta postane vzrok za frustracije in nesrečo (Milivojević, 2008). Še posebno je to opazno na področjih, ki se tesno dotikajo življenja tistega, ki želi. Neuresničenih želje, ki se nas osebno ne dotaknejo, načeloma vzbudijo manjšo frustracijo. Na uresničenje želja vpliva tudi njihova aktivna ali pasivna narava. Najbolj pasivne oblike želja se pojavljajo tam, kjer imajo anketiranci najmanj vpliva; to je na področju lačnih otrok in otrok v vojnah ter pri željah za Slovenijo. Večinoma se pojavlja aktivna oblika želja, pri kateri gre oseba v akcijo in aktivno uresničuje svojo željo. Takrat je tudi stopnja motivacije večja. Babškova (2009) pravi, da kadar je stopnja notranje motivacije visoka, je tudi naš trud vsestranski. Zato bo v opravljanje določene naloge vložene več energije. Posledično imajo tudi želje večjo možnost, da se uresničijo.

Razlika med željami, ki se izražajo skozi vrednote in potrebe, se kaže tudi po oddaljenosti uresničitve teh. Poznamo kratkoročne in dolgoročne želje. Tako učitelji kot študenti so pokazali visoko stopnjo zrelosti, saj pri željah, ki se lahko opazujejo s tega vidika, prevladujejo želje, ki so uresničljive na daljši rok – želje, v katere je treba vložiti več časa in energije (Milivojević, 2008). Primeri takih želja so želje za boljše odnose, za razno pomoč, za ozaveščanje ljudi.

Zavestna motivacijska energija izhaja iz volje posameznika, ki se zavestno odloča za poti v svojem življenju (Babšek, 2009). So pa te želje gotovo tudi nezavedno motivirane. Nagonske sile so verjetno najmočnejše delovale v primeru želja, ki so bile motivirane preko načel ugodja

in nagonov, ki so po Freudu (2012) v ozadju pretežno motivi, katerih vsebina je spolne in agresivne narave. To se pojavlja v vseh rubrikah, najmanj pa v rubriki z željami za naravo in za Slovenijo.

6.9 Kaj povedo razlike

Razlike kažejo, da so študentom nekoliko pomembnejše hedonske in potenčne vrednote, kar je skladno s hierarhijo vrednot po Musku (2000). Študenti so mlajši kot učitelji, v bližnji prihodnosti pa jih čakajo naloge, ki so jih učitelji praviloma že opravili (končanje šolanja, kariera). To, da štejejo manj let, še ne pomeni, da so jim hedonske vrednote samodejno pomembnejše kot učiteljem, upoštevati pa je treba, da se študentska leta pogosto povezujejo tudi s časom za zabavo in da so tudi družbena pričakovanja tista, ki skozi različna sporočila (tudi skozi reklame v medijih), vplivajo na izražanje vrednot; sploh pri manj izoblikovanih osebnostih, ki se še intenzivneje dograjujejo. Razlike med skupinama so se pokazale tudi pri moralnem tipu vrednot, kar je verjetno posledica kategorizacije želja in postopka statistične obdelave podatkov, ne pa dejanske razlike v vrednotnih tipih. So pa učiteljem pomembnejše izpolnitvene vrednote, kar je mogoče sklepati po željah v kategoriji Duhovni razvoj in enakopravnost. Tudi ta ugotovitev je skladna z Muskovo hierarhijo vrednot. Izpolnitvene vrednote naj bi namreč postale pomembne, ko je dosežena skladnost med hedonskimi, potenčnimi in moralnimi vrednotami v življenju posameznika.

7. SKLEP

Življenje in vedenje posameznika sta močno povezana z njegovimi željami. Te nas ob energiji, ki jo vložimo v njihovo izpolnjevanje, vodijo v spremembe k želeni prihodnosti. Kažejo tudi na naše potrebe, ki jih želimo zadovoljiti, pa tudi na vrednote, ki so nam pomembne v življenju. V diplomskem delu nas je zanimalo, kakšne so želje študentov in učiteljev ter ali se med seboj razlikujejo.

Vzorec je vseboval 60 učiteljev osnovnih šol po Sloveniji in 60 študentov Fakultete za šport, ki so pisali svoje želje za osem področij: za zbornico ali razred, za naravo, za prijatelje, za lastno življenje, za družino, za Slovenijo, za lačne otroke in za otroke v vojnah. Te želje (motive, težnje) smo kategorizirali in jih statistično obdelali v programu SPSS. Ker je bilo pri prvi kategorizaciji v določenih kategorijah premalo želja za opravljanje veljavnega testa χ -kvadrat, je bila potrebna prekategorizacija določenih želja. Druga kategorizacija je bila ustrezna, zato smo ponovno statistično obdelali vse rubrike, po posameznih kategorijah.

Za vsako področje smo postavili osnovno hipotezo, ki pravi, da se želje študentov ne razlikujejo od želja učiteljev. Hipotezo smo potrdili v štirih sklopih želja: za naravo, za otroke v vojnah, za prijatelje in za Slovenijo. V teh rubrikah test ni pokazal statistično pomembnih razlik. V štirih sklopih smo hipotezo potrdili le delno, saj so bile med kategorijami želja ugotovljene razlike: za družino, za življenje, za razred/ zbornico in za lačne otroke. Ugotovili smo, da so študentom nekoliko pomembnejše hedonske in potenčne vrednote, učiteljem pa izpolnitvene.

V prihodnosti bi bilo zanimivo analizirati še želje osnovnošolcev in jih primerjati z željami srednješolcev. Zanimiva bi bila tudi primerjava želja istih generacij med različnimi državami. Podatki bi lahko služili kot podlaga za nadaljnje raziskave in delo na področju vzgoje.

8. VIRI

- Babšek, B. (2009). *Osnove psihologije. Skrivnosti sveta v nas*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Damjan, J. In Možina, S. (1998). *Obnašanje potrošnikov*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Frankl, E.V. (2014). *Volja do smisla*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Freud, S. (2012). *Metapsihološki spisi*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Freud, S. (1977). *Predavanja za uvod v psihoanalizo*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Max-Neef, M., Elizalde, A. & Hopenhayn, M. (1991). *Human scale development: conception, application and further reflections*. New York: Apex.
- Milijevojević, Z. (2008). *Emocije. Razumevanje čustev v psihoterapiji*. Novi Sad: Psihopolis Institut.
- Musek, J. (1982). *Osebnost*. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum.
- Musek, J. (1993). *Osebnost in vrednote*. Ljubljana: Educy.
- Musek, J. in Pečjak, V. (1995). *Psihologija*. Ljubljana: Educy.
- Musek, J. (2000). *Nova psihološka teorija vrednot*. Ljubljana: Educy.
- Musek, J. (2005). *Psihološke dimenzije osebnosti*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Musek, J. (2010). *Psihologija življenja*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Naka S. In Kvas A. (2004). Razvoj vrednot in načelo pravičnosti. Obzornik zdravstvene nege. Pridobljeno iz: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-JL0JU8QF/>
- Ramovš, J. (1990). *Sto domačih zdravil za dušo in telo*. Celje: Mohorjeva družba.
- Ramovš, J. (2003). *Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika*, Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Ramovš, J. (2011). *Potrebe v starosti*. Revija za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Pridobljeno iz: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=983>
- Schwartz, S. (2016). Human values, European Social Survey Education Net. Pridobljeno iz: https://www.researchgate.net/publication/241278281_Human_Values_European_Social_Survey_Education_Net

Solomon, M., Bamossy, G., Askegaard S. (2002). Consumer behaviour: a european perspective. Second edition. Harlow: Prentice Hall. Ljubljana: Inštitut za psihologijo.

Trampuš. J. (2008). Dr. Shalom Schwartz, raziskovalec vrednot. Pridobljeno iz: <http://www.mladina.si/45186/dr-shalom-h-schwartz-raziskovalec-vredno>

Treven, S. (1998). *Management človeških virov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Trstenjak, A. (1974). *Oris sodobne psihologije I: teoretična psihologija*. Tretja izdaja. Maribor: Založba Obzorja.

Tušak, M. in Bednarik, J. (2001). *Šport, motivacija in osebnost*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Tušak, M. in Tušak, M. (1994). *Psihologija športa*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Uhan, S. (2000). *Vrednotenje dela 2*. Kranj: Moderna organizacija.

Zalokar Divjak, Z. (1996). *Vzgoja JE ... NI znanost*. Ljubljana: Educy.

Zalokar Divjak, Z. (1998). *Vzgoja za smisel življenja*. Ljubljana: Educy.

Zalokar Divjak, Z. (2000). *Vzgajati z ljubeznijo*. Krško: Gora.

Zalokar Divjak, Z. (2008). *Otroci, mladostniki, starši*. Krško: Gora.

PRILOGE

Priloga A: Anketni vprašalnik za študente

STUDENT

MOJE SRČNE DOBRE ŽELJE

DRUŽINO

ZA ŽIVLJENJE

PRIJATELJE

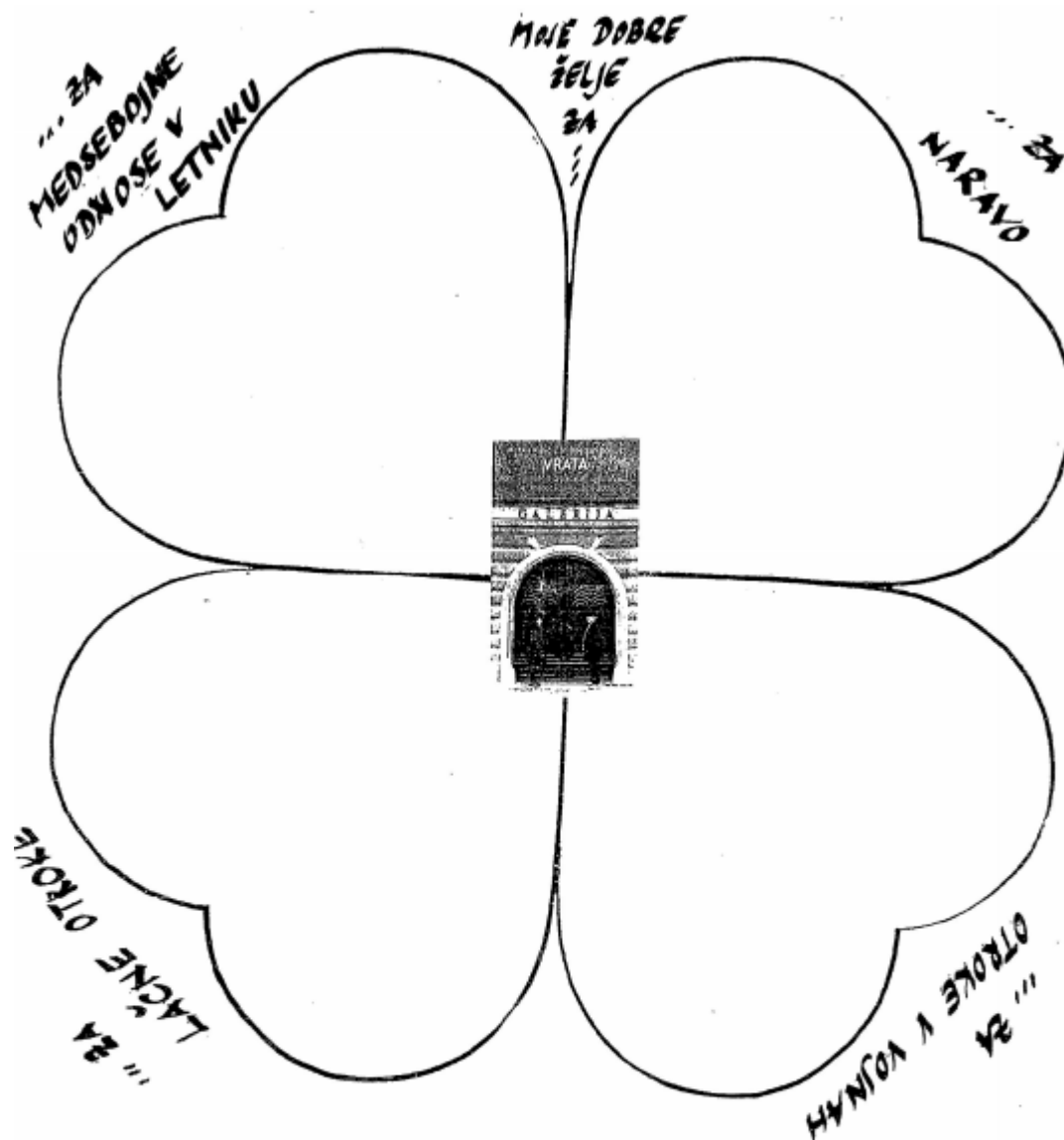
ZA

SLOVENIJO

ZA

SPOROČILO MARJETKI:

SPOROČILO ŠTUDENTKAM „VRTA ŽIVLJENJA“:

MOJE IME : _____

STAROST : _____

FAKULTETA : _____

LETNIK : _____

KRAJ : _____

DATUM : _____

Marjeta

Priloga B: Anketni vprašalnik za učitelje

UČITELJICA:

HOJE SRČNE
DOBRE
ŽELJE

... ZA
ŽIVLJENJE

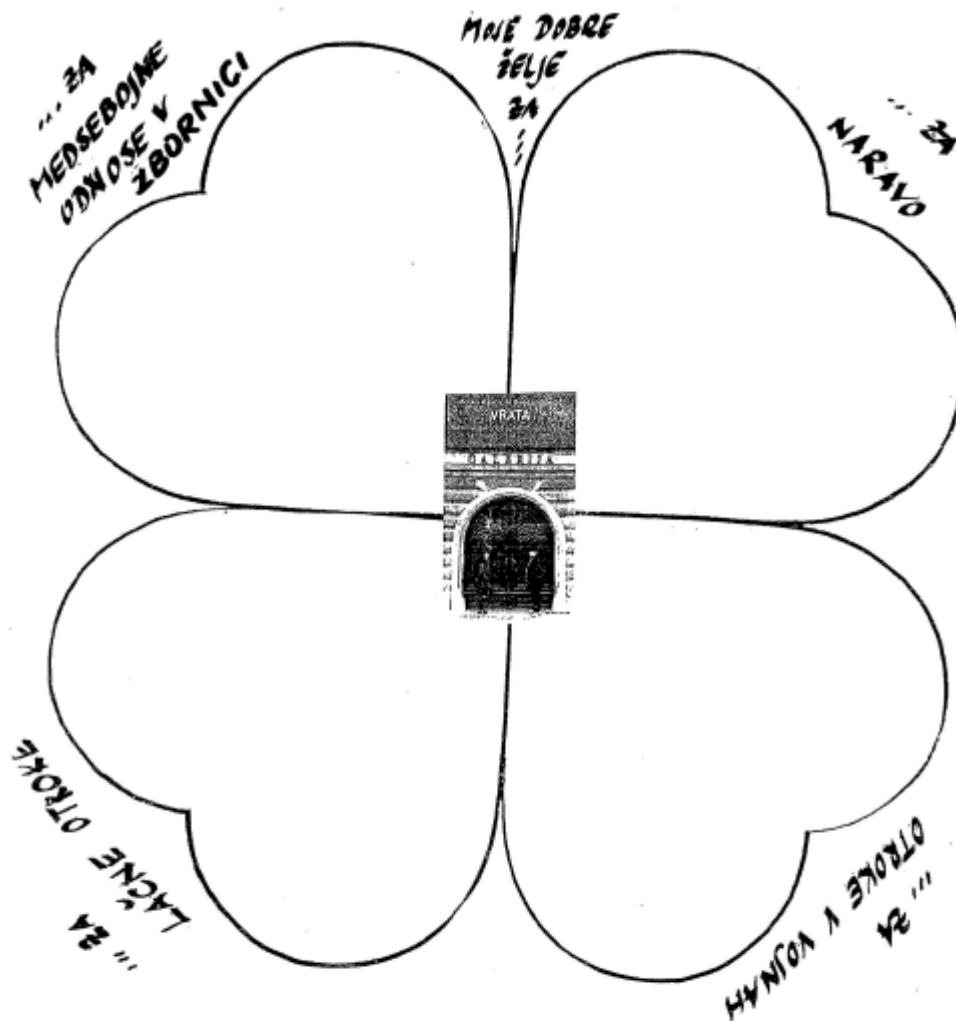
... ZA
DRUŽINO

... ZA
RAJATELJE

... ZA
SLOVENIJO

SPOROČILO MARJETKI: _____

SPOROČILO ŠTUDENTKAM „VRTA ŽIVLJENJA“: _____

MOJE IME: _____

STAROST: _____ ŠTEVILO DELOVNIH LET: _____

ŠOLA: _____

RAZRED: _____

KRAJ: _____

DATUM: _____

(Marjeta)